



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР
ПАРЛАМЕНТЫН СУДАЛГАА,
ХӨГЖЛИЙН ХҮРЭЭЛЭН

**“ИРГЭДИЙН ӨДӨР ТУТМЫН АМЬДРАЛ, ЗАН ҮЙЛИЙГ
ЗОХИЦУУЛСАН ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ИРГЭДЭД
ТУЛГАМДАЖ БУЙ АСУУДЛЫГ ТОДОРХОЙЛОХ
СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН”**

Судалгааны төрөл:
Судалгааны код:

**Хуулийн хэрэгжилтийн судалгаа
БГСТ-24/005**

ЗАХИАЛАГЧ:

Парламентын судалгаа, хөгжлийн хүрээлэн

ГҮЙЦЭТГЭГЧ:

Пи Эс Ай Эм ХХК

Улаанбаатар хот
2024 он

Агуулга

Зургийн жагсаалт	2
Хүснэгтийн жагсаалт	4
УДИРТГАЛ	6
НЭГ. СУДАЛГААНЫ ОНОЛ, ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛЫН ҮНДЭСЛЭЛ	8
ХОЁР. СУДАЛГААНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ	10
<i>Судалгаанд оролцогчдын нас, хүйс, боловсролын түвшин.....</i>	<i>10</i>
<i>Судалгаанд оролцогчдын оршин суугаа газар, амьдарч буй орон сууцны төрөл</i>	<i>11</i>
ГУРАВ. ОЛОН НИЙТИЙН ДУНД БИЕЭ ЗӨВ, ЗОХИСТТОЙ АВЧ ЯВАХ	12
<i>Олон нийтийн газарт зүй бусаар биеэ авч явах</i>	<i>13</i>
<i>Бэлгийн дарамт учруулах</i>	<i>18</i>
<i>Хүний хувийн мэдээллийг хамгаалах тухай хууль зөрчих</i>	<i>20</i>
ДӨРӨВ. НИЙТИЙН АМГАЛАН, ТАЙВАН БАЙДЛЫГ АЛДАГДУУЛАХГҮЙ БАЙХ	24
<i>Нийтийн зориулалттай орон сууцанд оршин суугчдын амгалан тайлан байдал.....</i>	<i>24</i>
<i>Нийслэл Улаанбаатар хот, түүний дагуул хотод мөрдөх хууль, дүрэм, журам зөрчих.....</i>	<i>25</i>
<i>Нийтийн өмч, өмчлөх эрхийн эсрэг зөрчил</i>	<i>27</i>
ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙТИЙН ЭЗЭМШЛИЙГ БОХИРДУУЛАХГҮЙ БАЙХ	32
<i>Нийтийн ёс суртахуун, хүн амын эрүүл мэнд, эрүүл ахуйн журмын эсрэг зөрчил</i>	<i>32</i>
<i>Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль зөрчих</i>	<i>34</i>
ЗУРГАА. ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ДҮРЭМ ЗӨРЧИХГҮЙ БАЙХ	38
<i>Авто тээврийн тухай хууль зөрчих.....</i>	<i>38</i>
<i>Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль зөрчих</i>	<i>40</i>
ДОЛОО. ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ	46
<i>Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль зөрчих</i>	<i>46</i>
<i>Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль зөрчих.....</i>	<i>49</i>
НАЙМ. СОГТУУРУУЛАХ, МАНСУУРУУЛАХ ТӨРЛИЙН ЗҮЙЛ ХЭРЭГЛЭХГҮЙ БАЙХ	52
<i>Тамхины хяналтын тухай хууль зөрчих.....</i>	<i>52</i>
<i>Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурах.....</i>	<i>54</i>
ЕС. БУСДЫН БИЕ МАХБӨД БОЛОН ЭД ХӨРӨНГӨД ХАЛДАХГҮЙ БАЙХ.....	59
<i>Хүний биед гэмтэл учруулах.....</i>	<i>59</i>
<i>Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль зөрчих</i>	<i>62</i>
<i>Тэтгэврийн зээл авахуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулах.....</i>	<i>64</i>
<i>Хүүхдийн эрхийг зөрчих, хүчирхийлэл үйлдэх.....</i>	<i>66</i>
АРАВ. ЗӨРЧИЛД ХАРИУЦЛАГА ТООЦОХ ХЭЛБЭР	71
<i>Зөрчилд хариуцлага тооцох оновчтой хэлбэр</i>	<i>71</i>
<i>Мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээ</i>	<i>74</i>
ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ	
Эх сурвалж	85
Хавсралт	

Зургийн жагсаалт

Зураг 1. Судалгаанд оролцогчдын нас (хувиар)

Зураг 1. Судалгаанд оролцогчдын хүйс (хувиар)

Зураг 3. Боловсролын түвшин (хувиар)

Зураг 4. Судалгаанд оролцогчдын оршин суугаа газар (хувиар)

Зураг 5. Олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол “хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох (ЗТХ-5.1.1) (хувиар)

Зураг 6. Олон нийтийн газарт хэрүүл маргаан үүсгэж, бусдыг өдөөн хатгаж, бусдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (5.2.1) (Хувиар)

Зураг 7. Бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээ үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол “Хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (6.26.1) (хувиар)

Зураг 8. Хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 2,000,000 төгрөгөөр торгоно” гэсэн нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (6.27.3) (хувь)

Зураг 9. Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явахтай холбогдох зохицуулалт (хувь)

Зураг 10. Зөрчлийн тухай хуулийн олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явахтай холбогдох зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал (Хувиар)

Зураг 11. Нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.5.1) (хувиар)

Зураг 12. Тариалангийн талбай гэх мэт мал орохыг хориглосон газар журам зөрчиж мал нэвтрүүлсэн бол “хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.30.3) (хувиар)

Зураг 13. Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулах” нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (8.6.1) (хувиар)

Зураг 14. Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх (Хувиар)

Зураг 15. Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байхтай холбогдох зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал (Хувиар)

Зураг 16. Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.1.7.2) (хувиар)

Зураг 17. Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.2.12) (хувь)

Зураг 18. Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх (хувь)

Зураг 19. Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх (Хувь)

Зураг 20. Автобусаар зорчихдоо төлбөрийн картаа уншуулаагүй бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? 14.6.1 (Хувиар)

Зураг 21. Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.7.53) (хувь)

Зураг 22. Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиныг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (1..) (хувиар)

Зураг 23. Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх (1..) (хувиар)

Зураг 24. Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх (Хувиар)

Зураг 25. Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.15.3.3.1) (Хувиар)

Зураг 26. Эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдсан бол “хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.6.6.2) (Хувь)

Зураг 27. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах (Хувиар)

Зураг 28. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах (Хувь)

Зураг 29. Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.3.1) (Хувиар)

Зураг 30. Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.)

Зураг 31. Согтууруулах, мансууруулах төрлийн зүйл хэрэглэхгүй байх (Хувиар)

Зураг 32. Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2) (Хувиар)

Зураг 33. Гэр бүлийнхээ гишүүнийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцахыг хязгаарласан бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.4.1-2) (хувь)

Зураг 34. Аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авхуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан бол “албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.5) (хувиар)

Зураг 35. Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидан согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 300,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.20.7)(хувиар)

Зураг 36. Бусдын бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх (Хувиар)

Зураг 37. Бусдын бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх (Хувиар)

Зураг 38. Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо ямар хэлбэрээр хариуцлага хүлээлгэх нь оновчтой вэ? (Хувиар)

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1. Хуулиар зохицуулсан боловч хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа зарим зохицуулалтын хэрэгжилтийн талаарх сүүлийн 5 жилийн статистик мэдээлэл

Хүснэгт 2. Судалгаанд оролцогчдын амьдарч буй орон сууцны төрөл (*давтамж, хувиар*)

Хүснэгт 3. ЗТХ - 5.2.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 4. Олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол “хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ, хүн ам зүйн шинж (5.1.1)

Хүснэгт 5. ЗТХ - 5.2.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 6. Олон нийтийн газарт хэрүүл маргаан үүсгэж, бусдыг өдөөн хатгаж, бусдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (5.2.1)

Хүснэгт 7. ЗТХ - 6.26.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 8. Бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээр үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол “Хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (6.26.1)

Хүснэгт 9. ЗТХ - 6.27.3 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 10. Хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 2,000,000 төгрөгөөр торгоно” гэсэн нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (6.27.3)

Хүснэгт 11. Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явах зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 12. ЗТХ - 5.5.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 13. Нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.5.1)

Хүснэгт 14. ЗТХ - 6.30.3 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 15. Тариалангийн талбай гэх мэт мал орохыг хориглосон газар журам зөрчиж мал нэвтрүүлсэн бол “хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.30.3)

Хүснэгт 16. ЗТХ - 8.6.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 17. Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулах” нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (8.6.1)

Хүснэгт 18. Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 19. ЗТХ - 6.1.7.2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 20. Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.1.7.2)

Хүснэгт 21. ЗТХ - 6.2.12 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 22. Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.2.12)

Хүснэгт 23. Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 24. ЗХТ - 14.6.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 25. ЗТХ - 14.7.53 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 26. Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.7.53)

Хүснэгт 27. ЗТХ (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 28. Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиныг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (1..)

Хүснэгт 29. Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 30. ЗТХ - 6.15.3.3.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 31. Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.15.3.3.1)

Хүснэгт 32. ЗТХ - 6.6.6.6.2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 33. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 34. ЗТХ - 6.3.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 35. Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.3.1)

Хүснэгт 36. ЗТХ - 5.1.2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 37. Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)

Хүснэгт 38. Согтууруулах, мансууруулах төрлийн зүйл хэрэглэхгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 39. ЗТХ - 5.1.2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 40. Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)

Хүснэгт 41. ЗТХ - 5.4.4.1-2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 42. Гэр бүлийнхээ гишүүнийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцахыг хязгаарласан бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.4.1-2)

Хүснэгт 43. ЗТХ - 5.4.5 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 44. Аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авхуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан бол “албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.5)

Хүснэгт 45. ЗТХ - 6.20.7 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 46. Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидан согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 300,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.20.7)

Хүснэгт 47. Бусдын бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хүснэгт 48. Хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал: ANOVA шинжилгээний үр дүн. (тоо, хувь, заалт)

Хүснэгт 49. Зөрчилд хариуцлага тооцох хэлбэр (Оршин суугаа газар)

Хүснэгт 50. Зөрчилд хариуцлага тооцох хэлбэр (Насны бүлгээр)

Хүснэгт 51. Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцох оновчтой хэлбэр (Боловсролын түвшин)

Хүснэгт 52. Мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээ (Аймаг, нийслэлд оршин суугаа иргэдийн санал бодлыг харьцуулсан байдлаар)

Хүснэгт 53. Мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээ (Боловсролын түвшин)

УДИРТГАЛ

Судалгааны үндэслэл. Улсын Их Хурлаас 2017 оны 5 дугаар сарын 11-ний өдөр “Зөрчлийн тухай хууль”-ийг баталж, “...хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан захиргааны хэм хэмжээний актыг зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдэхүйг зөрчилд тооцох, түүнийг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдэд шийтгэл оногдуулах замаар шударга ёсны тогтолцоог бэхжүүлэх¹” зорилго тодорхойлон хэрэгжүүлж байгаа билээ.

Энэхүү судалгааны үндэслэл нь **нэг талаас**, монгол улсад шударга ёсыг бэхжүүлэх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдлыг хангах, хүнд суртал, чирэгдлийг арилгах, аливаа төрлийн зөрчлийг илрүүлэх, мөрдөх, хянан шалгах, хариуцлага хүлээлгэх цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлэн, гэмт үйлдлээс урьдчилан сэргийлэх, хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа хууль, эрх зүйн зохицуулалтын үндэслэл, зохицуулах чадамжийг сайжруулах, энэ үйл ажиллагаанд төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, **нөгөө талаас**, иргэдийн зүгээс өдөр тутмын амьдрал, зан үйлээ зөв зохицуулах, нийтийн хэв журам, аюулгүй байдлын эсрэг аливаа зөрчил гаргахгүй байх, гаргасан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг оновчтой тодорхойлох, түүнд олон нийтийн санаа бодол, шийдлийг судлах, тэдний санаа бодлыг тусгах хэрэгцээгээр тодорхойлогдож байгаа юм.

Судалгааны дээрх суурь үндэслэлд тулгуурлан иргэдийн өдөр тутмын амьдрал, зан үйлийг хуулиар зохицуулсан боловч хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа зарим зохицуулалтуудыг тодорхойлох, түүнд тулгуурлан судалгааны хэрэглэгдэхүүн болох асуулга, ярилцлагын үндсэн асуултуудыг тодорхойлох зорилгоор дараах статистик үндэслэлийг тухайн чиг үүргийг хэрэгжүүлж буй төрийн байгууллагаас авч судалгааны үндэслэл болгон ашиглав. Тодруулбал, Зөрчлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаарх сүүлийн 5 жилийн статистик бүртгэл, мэдээллийг нэгтгэн хэрэглэв.

Хүснэгт 1. Хуулиар зохицуулсан боловч хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа зарим зохицуулалтын хэрэгжилтийн талаарх сүүлийн 5 жилийн статистик мэдээлэл

		2020 он	2021 он	2022 он	2023 он	2024 оны эхний 10 сар
Аж ахуйн үйл ажиллагааны журмын эсрэг зөрчил /10/						
Үүнээс:	Худалдаа, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, үйл ажиллагааны журам зөрчих /10.4/	5311	3947	1043	1140	2640
Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн талаар тогтоосон журмын эсрэг зөрчил /13/						
Үүнээс:	Мал, махны үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээ эрхлэх журам зөрчих /13.5/	774	1095	1071	976	493
Мэдээлэл, харилцаа холбоо, тээвэр, тээврийн хэрэгслийн ашиглалт, хөдөлгөөний аюулгүй байдлын журмын эсрэг зөрчил /14/						
Үүнээс:	Автотээврийн тухай хууль зөрчих /14.6/	12638	30545	68374	83284	43498
	Авто зам, замын байгууламж, тэмдэг, тэмдэглэлийг гэмтээх, өөрчлөх, бохирдуулах /14.5/	1659	4032	6248	8337	8411
	Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль зөрчих /14.7/	2058347	1866153	2433344	2890852	2801521
Төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааны эсрэг зөрчил /15/						
Үүнээс:	Иргэний улсын бүртгэлийн тухай хууль зөрчих /15.24/	-	-	-	-	-
	Төрийн албан тушаалтны шийдвэрийг үл биелүүлэх, үйл ажиллагаанд нь саад учруулах /15.2/	1552	1414	977	723	689
	Хуурамч дуудлага мэдээлэл өгөх /15.9/	10204	12722	12461	15890	15563
Нийтийн хэв журам, аюулгүй байдлын эсрэг зөрчил /5/						

¹ Зөрчлийн тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга). УИХ. 2017.05.11

Үүнээс:	Олон нийтийн газарт зүй бусаар биеэ авч явах /5.1/	91212	78725	101747	104809	114263
	Танхайрах /5.2/	3586	2979	3415	1004	6990
	Хүний биед халдах /5.3/	16297	17642	18708	18906	16185
	Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль зөрчих /5.4/	10306	9526	10094	10319	11503
	Нийтийн зориулалттай орон сууцны оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулах /5.5/	7159	7855	4638	5458	6742
	Гамшигаас хамгаалах тухай хууль зөрчих /5.13/	1471	2375	211	4	1
Нийтийн ёс суртахуун, хүн амын эрүүл мэнд, эрүүл ахуйн журмын эсрэг зөрчил /6/						
Үүнээс:	Хүүхдийн эрх зөрчих /6.20/	947	2378	2631	2618	2971
	Тамхины хяналтын тухай хууль зөрчих /6.3/	1712	1145	1186	3047	3324
	Согтууруулах ундааны эргэлтэд хяналт тавих, архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хууль зөрчих /6.5/	2279	3030	1047	732	1223
Нийтийн өмч, өмчлөх эрхийн эсрэг зөрчил /8/						
Үүнээс:	Эд хөрөнгө устгах, гэмтээх /8.8/	2210	2307	2892	2635	2422
	Хулгайлах /8.6/	1702	1033	1107	1006	845
Үнэт цаас, банк, санхүү, гааль, татвар, хяналт шалгалт, даатгалын журмын эсрэг зөрчил /11/						
	Жолоочийн даатгалын тухай хууль зөрчих /11.15/	16165	6484	31390	56375	28797

Эх сурвалж: Цагдаагийн Ерөнхий газрын Мэдээлэл, дүн шинжилгээ, шуурхай удирдлагын албанаас нэгтгэн ирүүлсэн статистик мэдээлэл. 2024 оны 10 сарын байдлаар

Тус судалгаа нь захиалагч талаас ирүүлсэн ажлын даалгавар, чиглэлийн дагуу иргэдийн өдөр тутмын амьдрал, зан үйлийг зохицуулсан хууль, эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтийн өнөөгийн байдлыг тодруулахын зэрэгцээ хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа дараах зохицуулалтуудыг тодорхойлж, доор дурдсан зохицуулалтын талаарх иргэд, олон нийтийн санаа бодлыг тандахыг эрмэлзсэн болно. Үүнд:

- Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явах, (ЗТХ-ийн 5.1.1, 5.2.1, 6.26.1, 6.27.3)
- Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх, (ЗТХ-ийн 5.5.1, 6.30.3, 8.6.1)
- Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх (ЗТХ-ийн 6.1.7.2, 6.2.12)
- Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх, (ЗТХ-ийн 14.6.1, 14.7.53, 1.....)
- Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах, (ЗТХ-ийн 6.15.3.3.1, 6.6.6.6.2)
- Согтууруулах, мансууруулах төрлийн зүйл хэрэглэхгүй байх, (ЗТХ-ийн 6.3.1, 5.1.2)
- Бусдын бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх, (ЗТХ-ийн 5.1.2, 5.4.4.1-2, 5.4.5, 6.20.7)

Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцох хэлбэр, торгуулийн хэмжээний талаарх санаа бодлыг судлах зэрэг орно. Дээрх мэдээлэл дээр тулгуурлан асуулгын судалгаагаар иргэдээс тодруулах 10 үндсэн бүлэгт хамаарах 27 асуултыг боловсруулав.

Судалгааны зорилго. Иргэдийн өдөр тутмын амьдрал, зан үйлийг хуулиар зохицуулсан боловч хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа зарим зохицуулалтын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг судалж, дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулахад тус судалгааны зорилго оршино.

Судалгааны өгөгдөл цуглуулалт. Судалгааны баг тус судалгааны анхдагч мэдээллийг цахимаар (Call center) цуглуулсан бөгөөд өгөгдөл цуглуулах ажлыг 2024 оны 11 дүгээр сарын 13 -ны өдрөөс 12 дугаар сарын 2-ны хооронд нийслэл/орон нутгийн иргэд, олон нийтийг төлөөлүүлэн 1209 хүнийг судалгаанд хамрууллаа. Мөн дээрх асуулгын

судалгааны үр дүнг бататгах, иргэдийн санаа бодлыг нарийвчлан тодорхойлох зорилгоор аймаг, орон нутаг болон Улаанбаатар хотод оршин суугаа иргэдийн төлөөлөлтэй 8 удаагийн фокус бүлгийн ярилцлага хийж чанарын мэдээлэл цуглуулсан болно.

Судалгааны өгөгдөл боловсруулалт. Судалгааны хүрээнд тоон мэдээллийг асуулгын аргаар буюу урьдчилан бэлтгэсэн асуулгын дагуу цахимаар цуглуулж, анхдагч мэдээллийг нийгмийн судалгааны тоон мэдээллийг боловсруулахад нийтлэг ашиглагддаг IBM SPSS Statistics 20.0 багц программаар нэгтгэн боловсруулж, холбогдох статистик шинжилгээнүүдийг хийж үр дүнг хүснэгт, графикаар илэрхийлэн тайлбарлалаа. Түүнчлэн судалгаанд оролцогчдын өгч буй хариултад тэдний хүн ам зүйн шинжээс хамаарсан ялгаа ажиглагдаж байгааг нарийвчлан шинжлэх зорилгоор ANOVA шинжилгээ хийж, үр дүнг дэлгэрэнгүй тайлбарласан болно. Мөн дээрх тоон шинжилгээний үр дүнг бататгах, иргэдийн санаа бодлыг нарийвчлан тодорхойлох зорилгоор 8 удаагийн фокус бүлгийн ярилцлагын үр дүнг нэгтгэн агуулгын шинжилгээ хийж үр дүнг нэгтгэв.

НЭГ. СУДАЛГААНЫ ОНОЛ, ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛЫН ҮНДЭСЛЭЛ

Тайлангийн эхний бүлэгт судалгааны үндэслэл, судлагдахуунтай холбогдуулан зан үйлийн талаарх суурь, онол үзэл баримтлалын талаар товч авч үзье.

Зан үйлийн онол нь 1950-иад оны сүүлчээр Б.Ф.Скиннер судлаачийн хэл ярианы хөгжилд албан ёсоор нэвтрүүлсэн сонгодог нөхцлөөс эхтэй. Скиннер бүх зан үйл, түүний дотор хэл яриаг сурсан хариу үйлдэл гэж үздэг. Энэ онол нь хэлний зан үйлийн сэтгэцийн тайлбарын нөлөөг бууруулсан. Скиннерийн хэлснээр, зан үйл нь хүрээлэн буй орчны тодорхой өдөөгчтэй холбоо тогтоох замаар өөрчлөгдөж, дасан зохицдог. Зан үйлийн онолын гол зарчим нь шагнал, шийтгэлийн үр дүнд зан үйл гарах магадлал нэмэгдэж эсвэл буурдаг гэсэн оперант нөхцөл юм. Зан үйлийн онолд хэлийг нийт хүмүүсийн харилцаагаар зохицуулагдаж, хэлбэрждэг гэж үздэг. Хүүхдэд хэл сургахад магтаал, хариу арга хэмжээ авах замаар шагнал, урамшууллын аргыг хэрэглэдэг бөгөөд энэ нь насанд хүрэгчдэд ч мөн адил замаар үйлчилдэг болохыг зан үйлийн онол тогтоожээ.

Зан үйлийн онолын суурь зарчим

Зан үйл буюу сэтгэл судлалын шинжлэх ухаанд зан үйл хэмээн тооцдог “behavior” нь 19-р зууны сүүл үе болон 20-р зууны эхэн үед физиологийн сэтгэл судлалын хүрээнд анх судлагдаж эхэлсэн. Физиологийн сэтгэл судлал нь сэтгэл судлалын салбаруудаас хамгийн анхдагч нь юм. Энэ нь хүний ухамсарын процессууд дахь нарийн нийлмэл, өвөрмөц холбоо харилцааг судлах сэтгэлзүйн төрөл зүйлүүдийг илэрхийлж, чиглүүлэгдэг. (Wundt 1904)

Кант ухамсар гэдэг нь оюун ухааны үйлдэл хийх чадвар болон мэдрэхүйн эрхтнүүдэд ирж буй цочроол хоёрын харилцан үйлчлэлийн үр дүн гэдэгт итгэдэг байв. Кантын үзсэнээр хүн нь харж буй зүйлээ тэр чигээр нь хүлээж авч, хүртэж чаддаггүй байна. Учир нь сэрлээр дамжин ирж буй мэдээлэл тархитай холбогддог тул ямар нэгэн өөрчлөлт хүртэхүйд бий болдог ажээ. (Lashley (1960)) Бихавиорализмын хүрээн дэх судалгааны ажлуудын анхдагч зорилго нь “хүртэхүй”-ээс эхэлсэн бөгөөд хүртэхүйг онол болон практик түвшинд хамгийн гүнзгий судалсан салбар нь гештальт сэтгэл судлал байдаг. Хүртэхүйг гештальтууд олон төрлийн элементүүдээс эсвэл тодорхой бүрдэл хэсгээс тогтдог зүйл биш харин бүхэллэг, бүрэн цогц зүйл гэж үзсэн. Хүртэж танин мэдэх үйл нь сэрлээр дамжин ирж буй мэдээллийн тасралтгүй урсгалыг нэгтгэж, цогц утга агуулгыг нь үргэлж ухамсарлаж байдаг. (Koffka 1922)

Жишээлбэл ямар нэг зүйлийг хүн тухайн өнцгөөс харж байгаад дараа нь тэрхүү харж буй өнцгөө өөрчилж харах үед тухайн зүйлийн хэлбэр дүрс өөрчлөгдөн харагдаж болох ч хүн тухайн зүйлийг өөр зүйл боллоо гэж хүртдэггүй харин тухайн зүйлийг таньж хүлээн авсан хэвээр байдаг. Үүнээс үзэхэд бие хүний юмсыг танин мэдэх процесс нь шууд тархинаас хамааралтай оюун санааны үйлдэл гэхээсээ илүү гадны цочроолуудаас шалтгаалдаг мэдрэхүй болоод хүртэхүй гэж үзэх боломжтой.

Курт Левин хүний зан үйлийг $B=F(P,E)$ хэмээн томъёолсон байдаг. В гэдэг нь behavior буюу зан үйл, Р гэдэг нь person буюу хүн, Е гэдэг нь environment буюу орчин тойрон. Дээрхийг тайлбарлавал хүний гаргаж буй зан үйл (В) нь тухайн хүний (Р) орчинтойгоо (Е) харилцан үйлчилж буй үйлчлэлээр тодорхойлогддог. (Thompson 1988)

Иван М.Сеченов мөн хүний зан үйлийг гадны хүчин зүйлүүд, нөлөөллөөс бий болдог гэж үзсэн. Ямар ч бодол бидний дотоодоос бий болдог юм биш, гадаад ертөнц хүнд түлхэц нөлөө үзүүлж, дүр зургууд гаднаас орж ирснээр бодол үүсдэг гэдэгт тэр итгэж байлаа. (Sechenov 1900)

Жишээ нь хүн анх удаа мод гэдэг зүйлийг харсан бол модны тухай зураглал хүнд дүрслэгдэнэ. Түүнээс биш урьд өмнө нь мод харж байгаагүй хүн модны тухай бодож чадахгүй. Сеченов ухамсарыг огт үгүйсгээгүй, харин ухамсар хийгээд сэтгэцийн үзэгдлүүдэд ямар ч нууц гэж байхгүй учраас тэдгээрийг гадны хүчин зүйлүүдээс шалтгаалах физиологийн үйл ажиллагаагаар тайлбарлаж болно гэж үзсэн.

Физиологийн шинжлэх ухаанд хүний уураг тархи болон мэдрэхүйн процессууд нь гадны цочроог хүлээж авах үедээ бие даасан байдлаар тусдаа ажилладаг болохыг олж нээсэн. Жишээлбэл 1799 онд Чарлз Белл туулайнууд дээр явуулсан анатомийн шинжилгээнийхээ үр дүнд мэдрэхүйн мэдрэлийн судлууд нь нугасны хойд хэсэгтэй холбоотой байдаг бол хөдөлгөөний хариу үйлдлийн мэдрэлийн судлууд нь нугасны урд хэсгээс салаалсан байдгийг олж нээжээ. (Bell 1799)

1898 онд хийгдсэн Эдвард Ли Торнайкын туршилт амьтан болоод хүний зан үйл судлалын салбарт шинэ санааг дэвшүүлсэн. Тэрээр муурыг хаалга нь хаалттай хайрцганд хийх үед муур янз бүрийн зан үйлүүд гаргаж эхэлдэг болохыг тогтоосон. Жишээ нь хайрцаг дотор холхих, ханануудыг маажих, хазах, түлхэх гэх мэт. Хэрвээ тэд санамсаргүйгээр хайрцагны хаалгыг онгойлгох оньсыг тайлж, хайрцагнаас гарч чадвал шагналд нь хоол авдаг. Харин дараагийг удаа хайрцагнаас гарахдаа тэд илүү богино хугацаа зарцуулж, оньсыг илүү хялбар тайлж байгаа нь ажиглагджээ. Эндээс Торндайк амьтад ямар нэгэн зүйлийг сурахдаа ажиглаж, эргэцүүлдэггүй, харин цэвэр холбоосын үр дүнд суралцдаг гэсэн дүгнэлтийг хийжээ. (Thorndike 1970)

Физиологийн шинжлэх ухаанд хүн болон амьтдын аливааг суралцах үйл ажиллагааны хүртэхүйн буюу хүлээж авах процессыг нэг хэмээн үздэг ба үүнийг батлахаар туршилтын сэтгэл судлал хүн дээр туршилт хийж эхэлсэн. Тухайлбал Альберт Бандурагийн явуулсан “Бобо хүүхэлдэй” нэрт туршилт голлох байр суурийг үзүүлдэг. Туршилтын гол үр дүнг товчхон дурьдвал 24 хүүхдийн 12 хүүхдэд нь Бобо хүүхэлдэйг зодож буй түрэмгийлэлтэй бичлэг үзүүлж үлдсэн 12 хүүхдэд нь Бобо хүүхэлдэйг хайрлаж буй бичлэг үзүүлжээ. Хүүхдүүдэд түрэмгийлэлтэй болон түрэмгийлэлгүй бичлэгүүд үзүүлснийхээ дараа тухайн бичлэгүүдийнхээ зургийг авсан яг тэр өрөөнд хүүхдүүдийг оруулж ажиглалт хийжээ. Бобо хүүхэлдэйг байрлуулсан тэрхүү өрөөнд хүүхдүүдийг оруулж ямар зан үйл гаргаж байгааг ажиглаж судалсан юм. Үр дүнд нь түрэмгийлэлтэй бичлэг үзсэн бүлгийн хүүхдүүд Бобо хүүхэлдэйг яг бичлэгт гарсантай адилхан зодож түрэмгийлсэн байна. Харин хүүхэлдэйг зодож түрэмгийлээгүй бичлэг үзсэн хүүхдүүд Бобо хүүхэлдэйг зодох нь бага байсан байна. (Bandura 1961)

Эдгээр туршилтууд нь гаднаас цочроо өгөгч объектив хүчин зүйлүүд хүний болоод амьтны зан үйлд зарчмын хувьд ижил нөлөөлдөг гэсэн баталгааг өгч буй юм. Жишээлбэл муурны хувьд хоол олох гэсэн хүлээлт болон гадаад орчноос ирж буй тухайн өрөөнүүдтэй холбоотой дохио, цочроолууд хоёрын хооронд харилцан холбоо үүсэж тэр хоол хайх зан үйлүүд гаргаж эхэлсэн.

Америкийн сэтгэл судлаач Жонн Б.Уотсон бихавиоризмийн хүрээнд дээрх санаануудыг нэгтгэн дүгнэж мөн хүн дээр хийсэн туршилтуудынхаа үр дүнд дараах дүгнэлтүүдийг гаргасан. Түүнийхээр оюун ухаан, ухамсар зэрэг нь зан үйлийн шалтгаан

болохгүй. Тийм ч учраас амьтдын зан үйлийг судалснаар хүнийг тайлбарлах боломжтой. Физиологийн ижил төсөөт илрэлүүд болон гаднаас ирж буй ямар нэгэн цочролд хариу үйлдэл үзүүлж буй бие махбодын дасан зохицол, шинэ зүйл сурах чадвар зэрэг нь оюун ухаантай, ухамсартай холбоотой биш бөгөөд харин энэ бол байгалиас заяасан үзэгдэл гэж тайлбарлах боломжтой.

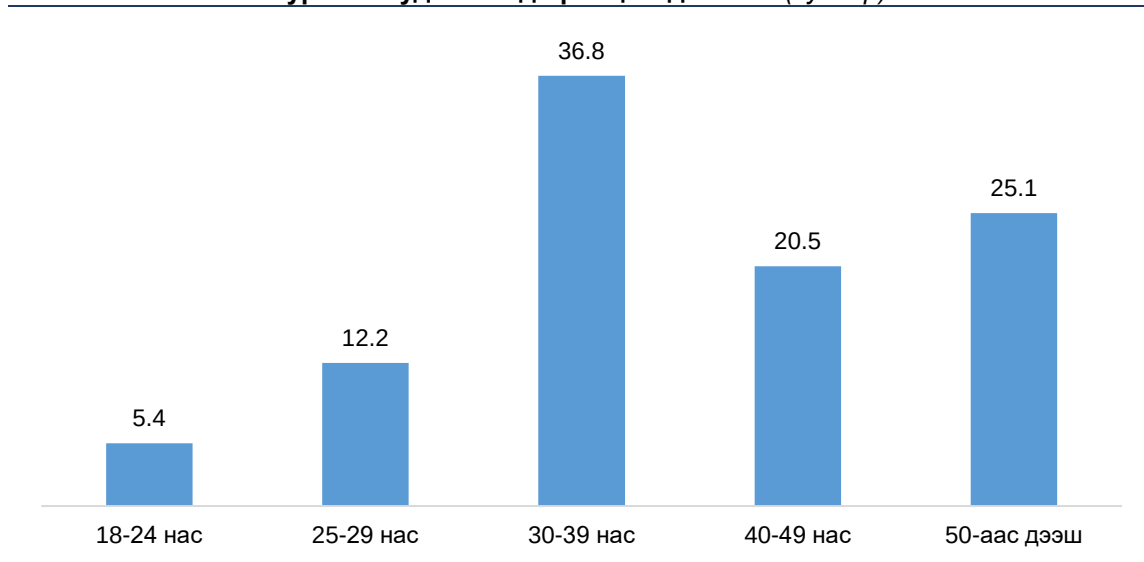
ХОЁР. СУДАЛГААНД ОРОЛЦОГЧДЫН ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ

Судалгааны тайлангийн хоёрдахь бүлэгт иргэдийн өдөр тутмын амьдрал, зан үйлийг зохицуулсан боловч хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа зарим зохицуулалтуудын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг тандах судалгаанд нийслэл, орон нутгийн иргэд, олон нийтийг төлөөлүүлэн асуулгын судалгаанд оролцсон 1209 иргэн, 8 удаагийн фокус бүлгийн ярилцлагад оролцсон 77 иргэний хүн ам зүйн шинж байдлын талаарх мэдээллийг нэгтгэсэн болно. Тодруулбал, судалгаанд оролцогчдын хүн ам зүйн шинж байдлыг илэрхийлэх гол үзүүлэлтүүд болох нас, хүйс, боловсролын түвшин, оршин суугаа газрын талаарх мэдээллийг нэгтгэн танилцууллаа.

Судалгаанд оролцогчдын нас, хүйс, боловсролын түвшин

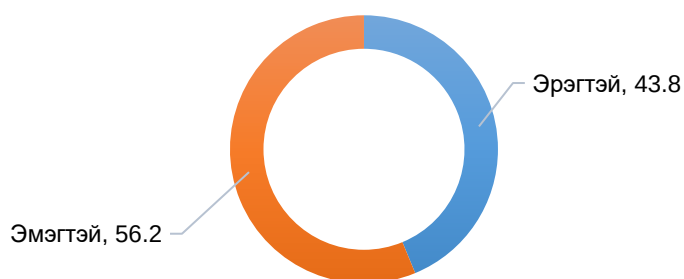
Судалгаанд оролцогчдын насны ангилалаар авч үзвэл тэдний 5.4 хувь нь 18-24 хүртэлх насныхан, 12.2 хувь нь 25-29 насныхан, 17.5 хувь нь 30-34 насныхан, 19.3 хувь нь 35-39 насныхан, 12.1 хувь нь 40-44 насныхан, 8.4 хувь нь 45-49 насныхан, 8.8 хувь 50-54 насныхан, 6.2 хувь 55-59 насныхан, 10.1 хувийг 60 ба түүнээс дээш насныхан бүрдүүлж байна.

Зураг 1. Судалгаанд оролцогчдын нас (хувиар)



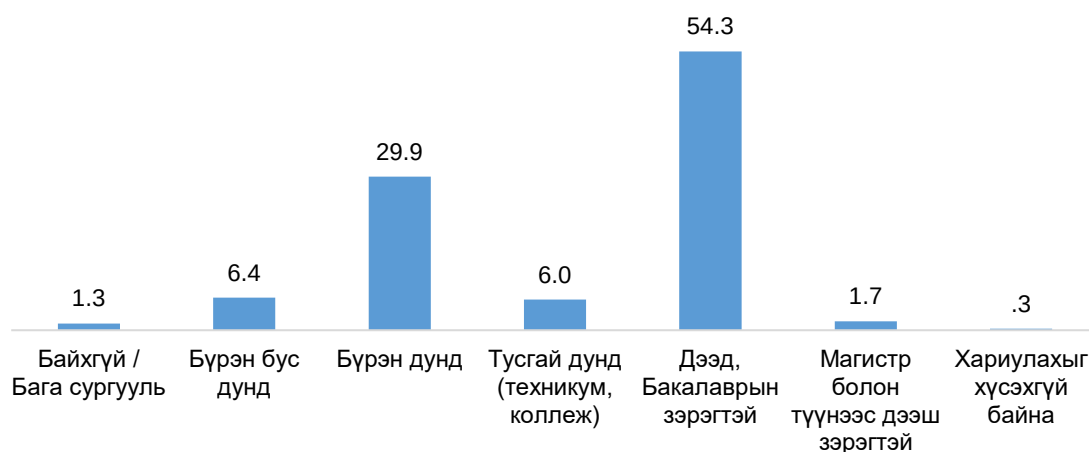
Өөрөөр хэлбэл, бүх насны бүлгийн төлөөллийг түүвэрлэн оролцуулсан бөгөөд судалгаанд оролцогчдын 50 гаруй хувь нь 30 дээш насныхан байгаа нь нийгэм, эдийн засгийн идэвхтэй насны хүн амын зохих төлөөлөл түлхүү хамрагдсан болохыг илэрхийлж байна. Мөн тэдний 43.8 хувь эрэгтэй, 56.2 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Зураг 2. Судалгаанд оролцогчдын хүйс (хувиар)



Судалгаанд оролцогчдын боловсролын түвшинг харьцуулан үзвэл, 37.6 хувь нь суурь боловсролтой, 6 хувь нь тусгай дунд (*техникум, коллеж*), 54.3 хувь нь дээд буюу бакалаврын зэрэгтэй, 1.7 хувь нь магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй иргэд байна. Тус дээд боловсролтой иргэдийн төлөөлөл түлхүү хамрагдсан байна.

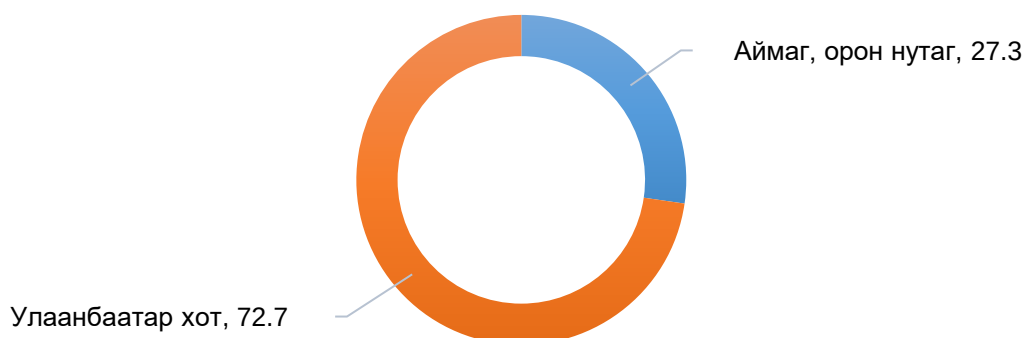
Зураг 3. Боловсролын түвшин (хувиар)



Судалгаанд оролцогчдын оршин суугаа газар, амьдарч буй орон сууцны төрөл

Судалгаанд оролцогчдын 72.7 хувь Улаанбаатар хотод, 27.3 хувь аймаг, орон нутагт амьдарч буй иргэд, олон нийтийн төлөөлөл бүрдүүлж байна.

Зураг 4. Судалгаанд оролцогчдын оршин суугаа газар (хувиар)



Судалгаанд оролцогчдын амьдарч буй орон сууны төрлийг тодруулахад тэдний 61.3 хувь нь орон сууцанд, 38.2 хувь нь гэр хороолол /Монгол гэр, сууцны байшин, малчин/-д амьдарч байгаа бол 0.5 хувь нь бусад төрлийн орон сууцанд амьдарч байна.

Хүснэгт 2. Судалгаанд оролцогчдын амьдарч буй орон сууцны төрөл (давамж, хувиар)

Оршин суугаа газар	Хувь
Орон сууц	61.3
Гэр хороолол /Монгол гэр, сууцны байшин, малчин/	38.2
Бусад /...../	0.5
Нийт	100

Мөн судалгаанд оролцогчдын хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдлыг тодруулах зорилгоор хийсэн ANOVA шинжилгээний үр дүнг тайлангийн бүлэг тус бүрд нэгтгэсэн агуулгын хүрээнд дэлгэрүүлэн тайлбарласан болно.

ГУРАВ. ОЛОН НИЙТИЙН ДУНД БИЕЭ ЗӨВ, ЗОХИСТОЙ АВЧ ЯВАХ

Зөрчлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллах, тус хуулийн хүрээнд олон нийтийн дунд биеэ, зөв зохистой авч явахтай холбоотой харилцааг хуулиар зохицуулсан хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа дараах зохицуулалтуудын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг асуулгын болон бүлгийн ярилцлагаар судалж, үр дүнг энэ бүлэгт нэгтгэн танилцуулж байна.

Зөрчлийн тухай хуулийн:

5.1.1 - “Олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол хүнийг хорин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”

5.2.1 - “Олон нийтийн газарт, эсхүл орон байранд, хэрүүл маргаан үүсгэж, бусдыг өдөөн хатгаж, бусдын амгалан тайван байдал алдагдуулж, олон нийтийг үл хүндэтгэж, үйлчилгээний болон дарааллын журам зөрчиж биеэ авч явах нийтээр хүлээн зөвшөөрөгдсөн хэм хэмжээг зөрчсөн, эсхүл аж ахуйн нэгж, байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулсан бол хүнийг нэг зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна”

6.26.1 - “Бусдад ажил, албан тушаал, нэр төр, алдар хүнд, эд хөрөнгө, сэтгэл санааны үр дагавар үүсгэж бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээ үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол хүнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна”

6.27.3 – “Хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг хоёр мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”

Олон нийтийн газарт зүй бусаар биеэ авч явах (ЗТХ-5.1.1)

Зөрчлийн тухай хуулийн 5.1.1 -д “Олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол хүнийг хорин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно” хэмээн зохицуулсан байдаг. Тэгвэл энэ зохицуулалтыг үндэслэн олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол “хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой гэж үзэж байгааг асуулгын судалгаанд оролцогчдоос тодруулахад дараах байдлаар хариулсан байна. Судалгаанд оролцогчдын 82 хувь нь энэ зохицуулалт тохиромжтой, хэвээр нь байлгасан зөв гэж бодож байгаагаа илэрхийлжээ. Харин энэхүү зохицуулалтыг тохиромжгүй гэж 14.3 хувь үзсэн бөгөөд нийт судалгаанд оролцогчдын 10 хувь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзжээ.

Зураг 5. Олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол “хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох (ЗТХ-5.1.1) (хувиар)



Өөрөөр хэлбэл, асуулгын судалгаанд оролцсон иргэдийн дийлэнх нь энэ зохицуулалтыг хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзсэн байна. Хэрэв тохиромжгүй гэж үзэх тохиолдолд торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж 10 хүн тутмын 1 хариулжээ. Дээрх байдлаар хариулсан судалгаанд оролцогчдын санаа бодолд тэдний хүн ам зүйн үзүүлэлтээс (нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, амьдарч буй орон сууцны төрөл) хамаарсан ялгаа ажиглагдаж байгаа эсэхийг ANOVA шинжилгээгээр тодрууллаа. Мөн ялгаа ажиглагдаж буй хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдэд харьцуулсан шинжилгээ хийж, хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдлыг нарийвчлан тодорхойж, үр дүнг энд танилцууллаа.

ANOVA шинжилгээний үр дүнгээс үзэхэд 5.1.1 дэх заалтыг хэр тохиромжтой гэж үнэлэхэд нас ($p = 0.044$), боловсрол ($p = 0.013$), амьдрах орчин ($p = 0.041$), орон сууцны төрөл ($p = 0.003$) нь статистикийн хувьд ялгаатай байна.

Хүснэгт 3. ЗТХ - 5.2.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол “хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.1)	0.044	0.064	0.013	0.041	0.003

Харин хүйс ($p = 0.064$) нь ач холбогдолтой ялгаа илрүүлээгүй. Иймээс ач холбогдолтой хүн ам зүйн шинжүүдэд ямар ялгаа ажиглагдаж байгааг харьцуулсан шинжилгээний үр дүнгээр хүн ам зүйн шинж тус бүрээр илүү нарийвчлан авч үзье.

Насны бүлгийн хувьд 5.1.1 дэх заалтыг 50-аас дээш насныхан (84.5%) болон 18-24 насныхан (86.2%) тохиромжтой гэж үзэх хандлага өндөр байгаа бол 40-49 насныхны (78.2%) дунд энэ хандлага хамгийн бага байна.

Боловсролын хувьд магистр болон түүнээс зээш зэрэгтэй оролцогчдын (90.5%) хувьд тус зохицуулалтыг тохиромжтой, хэвээр нь байлгах зөв гэж дэмжих байгаа бол тусгай дунд (86.1%) болон бакалавр зэрэгтэй (78.4%) оролцогчдын хувьд дэмжих хандлага бага байна. Мөн тусгай дунд (12.5%) болон бакалавр зэрэгтэй оролцогчдын дунд (12.9%) тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага бусад боловсролтой оролцогчдтой харьцуулахад харьцангуй өндөр байна.

Хүснэгт 4. Олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол “хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ, хүн ам зүйн шинж (5.1.1)

Хүн ам зүйн шинж		(5.1.1)										Нийт
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тусгай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Насны бүлэг	18-24 нас		3.1%	4.6%					86.2%		6.2%	100.0%
	25-29 нас	15.5%	.7%						81.8%	.7%	1.4%	100.0%
	30-39 нас	9.9%	.7%	2.2%	.2%	.2%		1.1%	81.8%	1.6%	2.2%	100.0%
	40-49 нас	11.3%	2.8%	2.0%	.8%		.4%	.8%	78.2%	1.2%	2.4%	100.0%
	50-аас дээш	8.6%	.3%	1.0%	.3%			1.3%	84.5%	1.7%	2.3%	100.0%
Нийт		10.0%	1.2%	1.7%	.3%	.1%	.1%	.9%	82.0%	1.3%	2.4%	100.0%
Боловсрол	Байхгүй / Бага сургууль	6.3%	6.3%						75.0%		12.5%	100.0%
	Бүрэн бус дунд	1.3%	2.6%	2.6%					89.6%		3.9%	100.0%
	Бүрэн дунд	6.4%	1.1%	1.9%				.6%	86.5%	1.1%	2.5%	100.0%
	Тусгай дунд (техникум, коллеж)	12.5%						1.4%	86.1%			100.0%

	Дээд, Бакалаврын зэрэгтэй	12.9%	1.1%	1.8%	.6%	.2%	.2%	1.1%	78.4%	1.8%	2.0%	100.0%
	Магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй	4.8%						4.8%	90.5%			100.0%
	Хариулахыг хүсэхгүй байна	25.0%							25.0%		50.0%	100.0%
Нийт		10.0%	1.2%	1.7%	.3%	.1%	.1%	.9%	82.0%	1.3%	2.4%	100.0%
Амьдрах орчин	Аймгийн төв	10.1%	2.0%		1.4%			2.0%	82.4%	1.4%	.7%	100.0%
	Сумын төв	3.9%	.7%	2.6%				2.0%	87.5%	1.3%	2.0%	100.0%
	Хөдөө	7.1%							75.0%		17.9%	100.0%
	Нийслэл	11.1%	1.1%	1.9%	.2%	.1%	.1%	.6%	81.2%	1.4%	2.3%	100.0%
Нийт		10.0%	1.2%	1.7%	.3%	.1%	.1%	.9%	82.0%	1.3%	2.4%	100.0%
Орон сууцны төрөл	Орон сууц	12.7%	1.2%	1.2%	.4%	.1%		1.1%	80.2%	1.5%	1.6%	100.0%
	Гэр хороолол /Монгол гэр, сууцны байшин, малчин/ Бусад /...../	5.8%	.9%	2.6%	.2%		.2%	.6%	85.1%	1.1%	3.5%	100.0%
			16.7%						66.7%		16.7%	100.0%
Нийт		10.0%	1.2%	1.7%	.3%	.1%	.1%	.9%	82.0%	1.3%	2.4%	100.0%

Амьдрах орчны хувьд тус аймгийн төв (11.1%) болон нийслэлд амьдарч буй (10.1%) оролцогчдын хувьд тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага харьцангуй өндөр байна. Орон сууцны төрлийн хувьд тус зохицуулалтыг дэмжих буюу тохиромжтой, хэвээр нь байлгасан нь зөв гэх хандлага гэр хороолол /Монгол гэр, сууцны байшин, малчин/ -д амьдарч буй оролцогчдын дунд өндөр буюу тэдний 85.1 хувь нь ингэсэн үзсэн байна. Харин орон сууцанд (12.5%) амьдарч буй оролцогчдын хувьд тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн хандлага өндөр байна.

Олон нийтийн газарт хэрүүл, маргаан үүсгэх, бусдыг өдөөн хатгаж, амгалан тайван байдлыг алдагдуулах (ЗТХ-5.2.1)

Зөрчлийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйл “Танхайрах”, 5 дугаар зүйлийн 1-5 заалтаар зохицуулсан “Олон нийтийн газар, эсхүл орон байранд хэрүүл маргаан үүсгэж, бусдыг өдөөн хатгаж, бусдын амгалан тайван байдал алдагдуулж, олон нийтийг үл хүндэтгэж, үйлчилгээний болон дарааллын журам зөрчиж биеэ авч явах нийтээр хүлээн зөвшөөрөгдсөн хэм хэмжээг зөрчсөн, эсхүл аж ахуйн нэгж, байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулсан бол хүнийг нэг зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна” гэснийг хариуцлага тооцох хэр тохиромжтой зохицуулалт болох талаар судалгаанд оролцогчдоос тодруулахад дараах үр дүн гарч байна.

Зураг 6. Олон нийтийн газарт хэрүүл маргаан үүсгэж, бусдыг өдөөн хатгаж, бусдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (5.2.1) (Хувиар)



Дээрх үр дүн (Зураг ..)-ээс үзэхэд судалгаанд оролцсон иргэдийн 74.9 хувь тохиромжтой зохицуулалт, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэсэн болн 17.6 хувь нь тохиромжгүй гэж үзжээ. Тохиромжгүй гэж үзэж байгаа үндэслэлийг дэлгэрүүлэн үзвэл, 4.1 хувь торгуулийн хэмжээг бууруулах, 4.2 хувь нь зөвхөн албан сургалтад хамруулах, 3.1 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэжээ.

ANOVA шинжилгээний үр дүнгээс үзэхэд 5.2.1 дэх заалтын хувьд хүйс ($p = 0.001$) -ээс хамаарсан ялгаа байгааг харуулж байна. Бусад хүн ам зүйн шинжүүдийн хувьд ач холбогдолтой ялгаа илрэхгүй байна.

Хүснэгт 5. ЗТХ - 5.2.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Олон нийтийн газарт хэрүүл маргаан үүсгэж, бусдыг өдөөн хатгаж, бусдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (5.2.1)	0.647	0.001	0.965	0.932	0.882

Хүйсээс хамаарсан ялгаатай байдлыг илүү тодруулах зорилгоор харьцуулсан шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна. Тодруулбал, 5.2.1 дэх зохицуулалтыг эмэгтэйчүүд (78.2%), эрэгтэйчүүдээс (70.5%) илүү тохиромжтой гэж үзсэн байна.

Хүснэгт 6. Олон нийтийн газарт хэрүүл маргаан үүсгэж, бусдыг өдөөн хатгаж, бусдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (5.2.1)

Хүн ам зүйн үзүүлэлт	(5.2.1)												Нийт			
	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Зөвхөн тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Тус дүнгээр торгоход л хангалттай	Тохиромжгүй. Албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл нь оногловчлах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тусгай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад		Хэлж мэдэхгүй байна		
	Эрэгтэй	5.1%	4.0%	5.3%	2.1%	1.7%	.2%		1.5%	2.1%	.2%	70.5%		1.1%	6.2%	100.0%
	Эмэгтэй	1.6%	4.4%	3.1%	1.9%	.1%	.1%	.3%	.9%	.7%	.9%	78.2%		1.6%	6.0%	100.0%
	Нийт	3.1%	4.2%	4.1%	2.0%	.8%	.2%	.2%	1.2%	1.3%	.6%	74.9%		1.4%	6.1%	100.0%

Мөн эрэгтэйчүүдийн хувьд тус зохицуулалтыг тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай (5.1%), тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай (5.3%) гэж үзэх хандлага эмэгтэйчүүдээс илүү өндөр байна.

Бэлгийн дарамт учруулах (ЗТХ-6.26.1)

Энэ удаагийн судалгаагаар тодруулахыг зорьсон бас нэг зүйл бол Зөрчлийн тухай хуулийн 6.26 дугаар зүйл “Бэлгийн дарамт учруулах”, бүр нарийвчилбал, хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байдлаар тодорхойлогдож байгаа 6.26.1 – д заасан “Бусдад ажил, албан тушаал, нэр төр, алдар хүнд, эд хөрөнгө, сэтгэл санааны үр дагавар үүсгэж бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээ үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол хүнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна” гэсэн зохицуулалтын талаарх судалгаанд оролцогчдын санаа, бодлыг тодрууллаа.

Бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээр үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол “Хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж бодож байгааг асуулгын болон бүлгийн ярилцлагад оролцогдоос асууж үр дүнг нэгтгэв.

Зураг 7. Бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээ үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол “Хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (6.26.1) (хувиар)



Дээрх зохицуулалтын талаар иргэдийн санаа бодлыг авч үзвэл, тэдний 71.3 хувь нь тохиромжтой, хэвээр нь байлгасан зөв гэж үзсэн бол 21 хувь тохиромжгүй гэж хариулжээ. Тохиромжгүй гэж үзсэн үндэслэлийг тодруулбал, 5.2 хувь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, 3 хувь нь албадан сургалтад хамруулж, 7-30 хоног баривчлах шийтгэл оногдуулах, 3.1 торгуулийн хэмжээг бууруулах хэрэгтэй гэдгийг чухалчилж байгаагаа илэрхийлжээ. Ярилцлагад оролцогчдын үзэж байгаагаар бэлгийн хүчирхийллийн гэмт хэрэг маш их болчихсон, дээр нь хүчирхийлэл үйлдэгчийн нас нь залуужсан, мөн хамгийн ойрын хүмүүсээс ийм төрлийн үйлдэл, зөрчил гарах нь элбэг болсныг анхаарах хэрэгтэй гэжээ.

Дээр нь хүчирхийлэл үйлдэгч нь зөвхөн эрэгтэй талаас гэж ойлгох хандлага байдаг, нөгөө талаас эмэгтэйчүүд хүчирхийлэл үйлдэх, өдөөн хатгах тохиолдол ч цөөнгүй ажиглагддаг, тиймээс хүйсийн ялгавартай хандлага гаргахгүй, үнэн зөвийг нь тогтоох хэрэгтэй болохыг анхааруулан хэлж байна.

Мөн 6.26.1 дэх зохицуулалтын хувьд хүйс ($p = 0.009$) ээс хамаарсан ялгаа ажиглагдсан бөгөөд бусад хүн ам зүйн шинжүүдээс хамаарсан ялгаа ажиглагдахгүй байна.

Хүснэгт 7. ЗТХ - 6.26.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээр үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол “Хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (6.26.1)	0.751	0.009	0.951	0.1	0.61

Хүйсийн ялгаатай байдлыг харьцуулсан шинжилгээгээр нарийвчлан тодруулахад, 6.26.1 дэх зохицуулалтыг тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзэх хандлага эмэгтэйчүүдийн дунд эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад өндөр байна.

Хүснэгт 8. Бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээр үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол “Хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (6.26.1)

Хүн ам зүйн үзүүлэлт	(6.26.1)												Нийт			
	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Зөвхөн тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Тус дүнгээр торгоход л хангалттай	Тохиромжгүй. Нийгэмд тустай ажил хийлэх хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл нь оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад		Хэлж мэдэхгүй байна		
	Эрэгтэй	3.4%	1.5%	3.0%	1.3%	.9%	2.8%	2.5%	.6%	.4%	3.2%	68.4%		3.0%	8.9%	100.0%
	Эмэгтэй	6.6%	2.6%	3.1%	1.3%	.9%	1.6%	1.6%	.7%	.7%	2.8%	73.5%		1.0%	3.4%	100.0%
	Нийт	5.2%	2.2%	3.1%	1.3%	.9%	2.2%	2.0%	.7%	.6%	3.0%	71.3%		1.9%	5.8%	100.0%

Дээрх үр дүнгээс үзэхэд эрэгтэйчүүд (68.4%) болон эмэгтэйчүүдийн (73.5%) дээрх үнэлгээнд 5.1 пунктын зөрүү ажиглагдаж байна. Мөн тохиромжгүй гэж үзсэн эмэгтэйчүүдийн дунд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага эрэгтэйчүүдээс өндөр байна. Харин тохиромжгүй гэж үзсэн эрэгтэйчүүдийн хувьд торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй гэх хандлага эмэгтэйчүүдээс өндөр байна.

Хүний хувийн мэдээллийг хамгаалах тухай хууль зөрчих (ЗТХ-6.27.3)

Зөрчлийн тухай хуулийн 6.27 дугаар зүйл “Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль зөрчих”, 6.27.3 -д “Хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг хоёр мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно” хэмээн зохицуулсан бөгөөд энэхүү зохицуулалтыг асуулгын судалгаанд оролцогчид хэр зэрэг тохиромжтой гэж үзэж байгааг тодорцуулахад тэдний 68.7 хувь нь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв, 25.9 хувь нь тохиромжгүй гэж үзжээ.

Зураг 8. Хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 2,000,000 төгрөгөөр торгоно” гэсэн нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (6.27.3) (хувь)



Мөн дээрх үр дүнгээс үзэхэд нийт судалгаанд оролцогчдын 8 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, 5 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах, 3.1 торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй гэж үзсэн байна. Мөн дээрх ярилцлагын судалгаанд оролцогчдын төлөөлөл дээрх төрлийн зөрчилд оногдуулах “Торгуулийн хэмжээг доод тал нь 10 сая болгох, яагаад гэвэл хохирогчийн нэр төр ямар нэг байдлаар гутаагдсан байдаг”. Өөрөөс нь өөр хэн ч мэдэх ёсгүй эмзэг мэдээлэлд халдсан санаатай үйлдэл гаргасан байна. “Захиалагч талаасаа их хэмжээний мөнгө аваад торгуулийнхаа 2 сая төгрөгийг төлөөд зориудаар санаатайгаар хувь хүний мэдээлэл, эрхэд халдаж байна”. Хохирогчид, нөхөж болохгүй сэтгэл санааны хохирол үүсдэг учраас торгуулийн хэмжээг учруулсан хохирлын хэмжээнээс хамааран нэмэгдүүлэх хэрэгтэй гэж үзсэн байна.

ANOVA шинжилгээний үр дүнгээс үзэхэд 6.27.3 дахь зохицуулалтын хувьд боловсрол ($p = 0.024$) -оос хамаарсан ялгаатай байгааг харуулж байна. Харин бусад хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдийн хувьд ач холбогдолтой ялгаа ажиглагдахгүй байна.

Хүснэгт 9. ЗТХ - 6.27.3 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 2,000,000 төгрөгөөр торгоно” гэсэн нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (6.27.3)	0.081	0.54	0.024	0.137	0.534

Боловсролоос хамааралтай ялгаатай байдлыг харьцуулсан шинжилгээгээр тодруулахад 6.27.3 дахь зохицуулалтыг бүрэн бус дунд боловсролтой оролцогчид (79.2%) тохиромжтой, энэ хэвээр нь байлгасан нь зөв гэж үзсэн байгаа нь бусад боловсролтой оролцогчидтой харьцуулахад хамгийн өндөр байгаа үзүүлэлт юм.

Хүснэгт 10. Хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 2,000,000 төгрөгөөр торгоно” гэсэн нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (6.27.3)

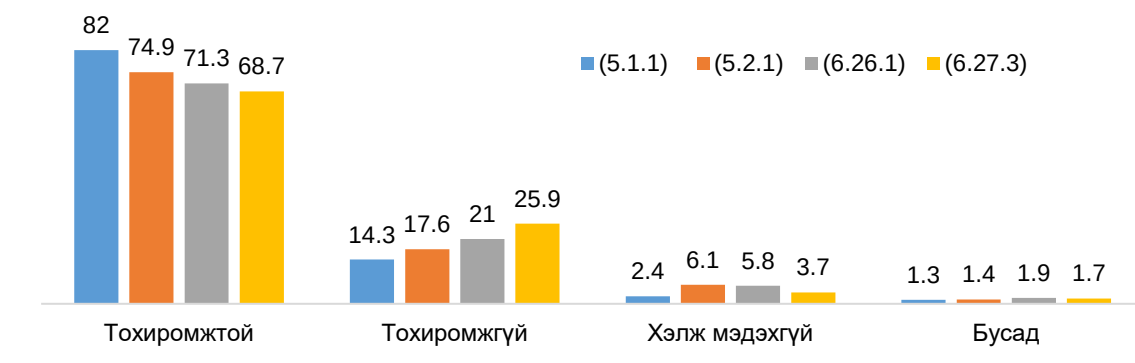
Хүн ам зүйн үзүүлэлт	(6.27.3)												Нийт
	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах шаардлага	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжтой. Тус дүнгээр торгоход л хангалттай	Тохиромжгүй. Албадан сургалтад хамруулж, тодорхой хугацаагаар баривчлах шийтгэл нь оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тусгай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Байхгүй / Бага сургууль	18.8%									56.3%		25.0%	100.0%
Бүрэн бус дунд	6.5%				2.6%		5.2%	1.3%		79.2%		5.2%	100.0%
Бүрэн дунд	3.3%	.3%	5.2%	2.8%	4.1%	3.0%	.6%	2.8%	.6%	70.2%	2.8%	4.4%	100.0%
Тусгай дунд (техникум, коллеж)	8.3%		2.8%	2.8%	4.2%	1.4%		2.8%		76.4%		1.4%	100.0%
Дээд, Бакалаврын зэрэгтэй	10.2%	.8%	2.4%	3.8%	6.1%	1.7%	1.1%	2.4%	.9%	66.4%	1.5%	2.7%	100.0%
Магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй	14.3%			4.8%				4.8%	4.8%	71.4%			100.0%
Хариулахыг хүсэхгүй байна	25.0%									25.0%		50.0%	100.0%
	8.0%	.5%	3.1%	3.1%	5.0%	1.9%	1.1%	2.5%	.7%	68.7%	1.7%	3.7%	100.0%

Харин бага боловсролтой (18.8%) болон дээд, бакалавр зэрэгтэй (10.2%), магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй (14.3%) оролцогчид тохиромжтой, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага бусад боловсролтой оролцогчидтой харьцуулахад өндөр байна.

Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч авах зохицуулалтууд хэр тохиромжтой байгааг судалгаанд оролцогчдоор үнэлүүлэхэд тэдний үнэлгээнд нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрөл нөлөөлж байгааг харуулж байна.

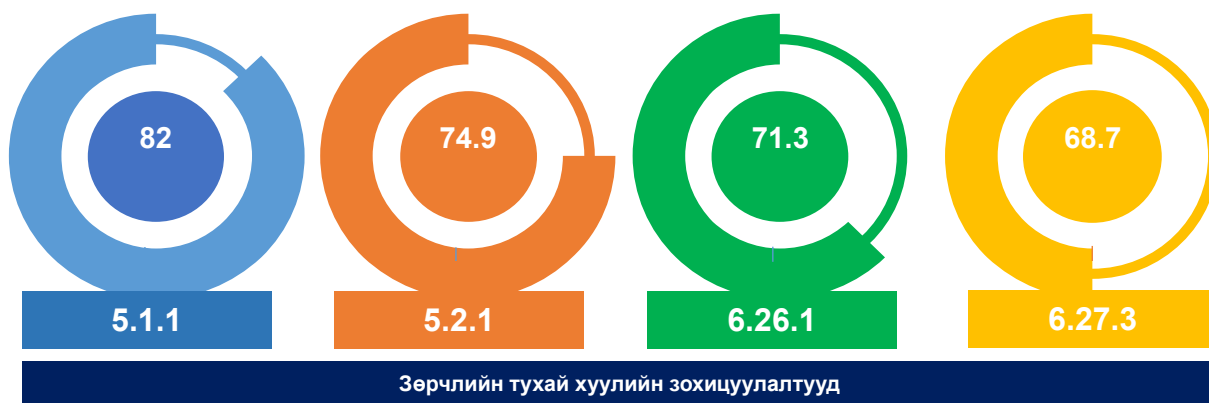
Энэхүү судалгааны хүрээнд олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явах чиглэлээр иргэдийн санаа бодлыг тодруулахаар зорьсон Зөрчлийн тухай хуулийн тав болон зургаадугаар зүйлд тодорхойлсон холбогдох зохицуулалтын талаар иргэдийн өгсөн хариултыг харьцуулан үзэхэд дараах байдалтай байна.

Зураг 9. Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явахтай холбогдох зохицуулалт (хувь)



Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явахтай холбогдох Зөрчлийн тухай хуулийн дээрх дөрвөн зохицуулалтыг асуулгын судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь буюу 68.7-82 хувь нь тохиромжтой, энэ хэвээр нь байлгасан нь зөв гэж үзжээ.

Зураг 10. Зөрчлийн тухай хуулийн олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явахтай холбогдох зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал (Хувиар)



Мөн дээрх зохицуулалтын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын өгсөн хариултад тэдний хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаа байгааг тодруулах зорилгоор хийсэн ANOVA шинжилгээний үр дүнг энд нэгтгэж байна.

Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явах чиглэлээр хэрэгжилтийн хувьд хангалтгүй байгаа 4 зохицуулалтын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын хариултад хүн ам зүйн шинжээс хамаарсан ямар ялгаа байгаар ANOVA шинжилгээгээр тодруулахад дараах үр дүнг гарч байна. Шинжилгээний үр дүнг Sig нь 0.05 буюу түүнээс бага байвал ач холбогдолтой гэж үзнэ.

Хүснэгт 11. Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явах зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол “хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.1)	0.044	0.064	0.013	0.041	0.003
Олон нийтийн газарт хэрүүл маргаан үүсгэж, бусдыг өдөөн хатгаж, бусдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (5.2.1)	0.647	0.001	0.965	0.932	0.882
Бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээр үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол “Хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (6.26.1)	0.751	0.009	0.951	0.1	0.61
Хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 2,000,000 төгрөгөөр торгоно” гэсэн нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (6.27.3)	0.081	0.54	0.024	0.137	0.534

Дээрх үр дүнгээс үзэхэд 5.1.1 дэх заалтыг хэр тохиромжтой гэж үнэлэхэд нас ($p = 0.044$), боловсрол ($p = 0.013$), амьдрах орчин ($p = 0.041$), орон сууцны төрөл ($p = 0.003$) нь статистикийн хувьд ялгаатай байна. Харин хүйс ($p = 0.064$) нь ач холбогдолтой ялгаа илрүүлээгүй. Харин 5.2.1 дэх заалтын хувьд хүйс ($p = 0.001$) -ээс хамаарсан ялгаа байгааг харуулж байна. Бусад хүн ам зүйн шинжүүдийн хувьд ач холбогдолтой ялгаа илрэхгүй байна. Мөн 6.26.1 дэх зохицуулалтын хувьд хүйс ($p = 0.009$) ээс хамаарсан ялгаа ажиглагдсан бөгөөд бусад хүн ам зүйн шинжүүдээс хамаарсан ялгаа ажиглагдахгүй байна. Харин 6.27.3 дахь зохицуулалтын хувьд боловсрол ($p = 0.024$) -оос хамаарсан ялгаа байгааг харуулж байна.

ДӨРӨВ. НИЙТИЙН АМГАЛАН, ТАЙВАН БАЙДЛЫГ АЛДАГДУУЛАХГҮЙ БАЙХ

Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байхтай холбоотой хууль, эрх зүйн зохицуулалт хэрэгжилтийн хувьд хангалтгүй байгааг энэ чиглэлээр иргэдийн нийгмийн амьдрал оролцохдоо гаргаж буй зөрчлүүд, тэдгээрийг шийдвэрлэсэн байдлыг илэрхийлэх үндэсний хэмжээний бүртгэл, статистик мэдээллүүдээс тодорхой харж болохоор байна. Иймд тус судалгааны хүрээнд оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулах, нийтээр дагаж мөрдөх дүрэм, журмыг зөрчих, бусдын эд хөрөнгөд нууцаар халдахтай холбоотой дараах зохицуулалт, тэдгээрийг зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг нэгтгэн тодорхойллоо.

Зөрчлийн тухай хуулийн:

5.5.1 – *“Нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол хүнийг нэг зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”*

6.30.3 – *“Мал аж ахуй эрхлэхийг хориглосон бүсэд журам зөрчиж мал нэвтрүүлсэн бол хүнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”*

8.6.1 - *“Хулгайлах” - 8.6 дугаар зүйлд заасан “Бусдын эд хөрөнгийг хүч хэрэглэхгүйгээр, нууцаар, хууль бусаар авсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг албадан сургалтад хамруулж долоо хоногоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна”* гэж зохицуулсан нь хэр зэрэг тохиромжтой хариуцлага болох талаар судалгаанд оролцогчдоос тодруулж үр дүнг нэгтгэлээ.

Нийтийн зориулалттай орон сууцанд оршин суугчдын амгалан тайлан байдал (ЗТХ – 5.5.1)

Зөрчлийн тухай хуулиар нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх зохицуулалтын хүрээнд “Нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх зохицуулалтыг судалгаанд оролцогчдын 78 хувь дэмжсэн бол, тохиромжгүй гэж байгаагаа 15.4 хувь нь илэрхийлжээ.

Зураг 11. Нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.5.1) (хувиар)



Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаатай байдал байгаад шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна. Дээрх үр дүнгээс үзэхэд хуулийн зохицуулалтын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын хариултад хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, нас, орон сууцны төрөл зэрэг шинжүүдийн нөлөө харилцан адилгүй байна. Тодруулбал, 5.5.1-д заасан “шөнийн цагаар амгалан тайван байдлыг алдагдуулах”-тай холбоотой зохицуулалтын хувьд хүйс, боловсрол, амьдрах орчиноос хамаарсан ялгаа ажиглагдаж байна.

Хүснэгт 12. ЗТХ - 5.5.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.5.1)	0.147	0.04	0.034	0.025	0.519

Дээрх шинжилгээний үр дүнд тулгуурлан хүн ам зүйн шинж байдлаас хамаарсан ялгааг харьцуулсан шинжилгээгээр нарийвчлан үзвэл, хүйсээс хамаарсан ялгааны хувьд 5.5.1 дахь заалтыг тохиромжтой гэж үзэх эмэгтэйчүүдийн дунд эрэгтэйчүүдээс илүү өндөр байна. Харин тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн хандлага эрэгтэйчүүдийн дунд илүү өндөр байна.

Хүснэгт 13. Нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.5.1)

Хүн ам зүйн үзүүлэлт		(5.5.1)											Нийт
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих шаардлагатай	Тохиромжгүй. Нийгэмд тусгай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Хүйс	Эрэгтэй	12.1%	1.1%	2.1%	.2%	.8%	.6%	.4%	.6%	74.7%	3.2%	4.3%	100.0%
	Эмэгтэй	6.3%	1.5%	3.4%	.4%	.7%	.6%	.4%	.1%	81.5%	1.9%	3.1%	100.0%
Нийт		8.9%	1.3%	2.8%	.3%	.7%	.6%	.4%	.3%	78.5%	2.5%	3.6%	100.0%
Боловсрол	Байхгүй / Бага сургууль	18.8%								43.8%		37.5%	100.0%
	Бүрэн бус дунд	7.8%	1.3%							84.4%	2.6%	3.9%	100.0%
	Бүрэн дунд	5.0%	1.1%	2.8%	.3%	1.1%	.8%	.3%	.8%	81.8%	1.9%	4.1%	100.0%
	Тусгай дунд (техникум, коллеж)	9.7%		5.6%						72.2%	5.6%	6.9%	100.0%
	Дээд, Бакалаврын зэрэгтэй	11.0%	1.7%	2.9%	.5%	.8%	.6%	.6%	.2%	77.5%	2.6%	1.8%	100.0%
	Магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй	4.8%								90.5%		4.8%	100.0%
	Хариулахыг хүсэхгүй байна			25.0%						25.0%		50.0%	100.0%
Нийт		8.9%	1.3%	2.8%	.3%	.7%	.6%	.4%	.3%	78.5%	2.5%	3.6%	100.0%
Амьдрах орчин	Аймаг, орон нутаг	5.5%	.3%	2.7%	.9%	.6%	.6%	.3%	.9%	82.4%	.6%	5.2%	100.0%
	Улаанбаатар хот	10.1%	1.7%	2.8%	.1%	.8%	.6%	.5%	.1%	77.0%	3.2%	3.1%	100.0%
Нийт		8.9%	1.3%	2.8%	.3%	.7%	.6%	.4%	.3%	78.5%	2.5%	3.6%	100.0%
Орон сууцны төрөл	Орон сууц	9.3%	1.8%	2.4%	.1%	.4%	.7%	.5%	.3%	79.8%	3.0%	1.8%	100.0%
	Гэр хороолол /Монгол гэр, сууцны байшин, малчин/	8.2%	.6%	3.2%	.6%	1.3%	.2%	.2%	.4%	76.6%	1.7%	6.7%	100.0%
	Бусад /...../			16.7%			16.7%			66.7%			100.0%
Нийт		8.9%	1.3%	2.8%	.3%	.7%	.6%	.4%	.3%	78.5%	2.5%	3.6%	100.0%

Боловсролын түвшнээс хамаарсан ялгааг ажиглавал, магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй оролцогчдын 90.5 хувь нь 5.5.1 дэх зохицуулалтыг тохиромжтой, энэ хэвээр нь байлгасан нь зөв гэж үзсэн бол, тусгай дунд болон дээд, баклаврын зэрэгтэй оролцогчдын 70 гаруй хувь нь л тохиромжтой гэж үзжээ. Тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн хандлага, тусгай дунд болон бакалаврын зэрэгтэй оролцогчдын дунд бусад түвний боловсролтой оролцогчдоос харьцангуй өндөр байна. Харин оршин суугаа газраас хамаарсан ялгаатай байдлыг тодруулбал, аймаг, орон нутагт амьдарч буй оролцогчдын 82.4 хувь, Улаанбаатар хотод амьдарч буй оролцогчдын 77 хувь нь тус зохицуулалтыг тохиромжтой гэж үзжээ. Улаанбаатар хотоос оролцогчдын дунд 5.5.1 дэх зохицуулалтыг тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага аймаг, орон нутгаас оролцож буй оролцогчдоос илүү өндөр байна.

Нийслэл Улаанбаатар хот, түүний дагуул хотод мөрдөх хууль, дүрэм, журам зөрчих (ЗТХ – 6.30.3)

Зураг 12. Тариалангийн талбай гэх мэт мал орохыг хориглосон газар журам зөрчиж мал нэвтрүүлсэн бол “хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.30.3) (хувиар)



Тариалангийн талбай гэх мэт мал орохыг хориглосон газар журам зөрчих мал нэвтрүүлэх талаар 6.30.3-д заасан “малыг хориотой талбайд оруулах”-тай холбоотой зохицуулалтын тохиромжтой байдалд нас, амьдрах орчны ялгаа илэрч байна.

Хүснэгт 14. ЗТХ - 6.30.3 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Тариалангийн талбай гэх мэт мал орохыг хориглосон газар журам зөрчиж мал нэвтрүүлсэн бол “хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.30.3)	0.014	0.406	0.072	0.024	0.351

Дээрх үр дүнд тулгуурлан судалгаанд оролцогчдын нас, амьдрах орчноос хамаарсан ялгаатай байдлыг харьцуулан шинжилгээгээр тодруулан үзвэл, 6.30.3 дахь зохицуулалтыг 18-24 насныхан болон 25-29 насныханд тохиромжтой гэж үзэх хандлага өндөр байна. Мөн нас нэмэгдэх тутамд тус зохицуулалтыг тохиромжтой гэж үзэх хандлага буурч байгаа зүй тогтол ажиглагдаж байна.

Хүснэгт 15. Тариалангийн талбай гэх мэт мал орохыг хориглосон газар журам зөрчиж мал нэвтрүүлсэн бол “хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.30.3)

Хүн ам зүйн үзүүлэлт		(6.30.3)									Нийт
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тустай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Насны бүлэг	18-24 нас	1.5%		10.8%				72.3%	4.6%	10.8%	100.0%
	25-29 нас	3.4%	2.0%	12.8%		.7%		62.8%	4.7%	13.5%	100.0%
	30-39 нас	1.1%	.9%	13.5%		.4%	.4%	56.4%	6.7%	20.4%	100.0%
	40-49 нас	1.2%	1.2%	14.9%			.4%	50.0%	8.9%	23.4%	100.0%
	50-аас дээш	3.6%	3.6%	16.2%	.7%		1.3%	51.5%	5.9%	17.2%	100.0%
Нийт		2.1%	1.7%	14.2%	.2%	.2%	.6%	55.5%	6.6%	18.9%	100.0%
Амьдрах орчин	Аймаг, орон нутаг	4.2%	.9%	16.1%	.6%	.6%	1.5%	56.1%	7.0%	13.0%	100.0%
	Улаанбаатар хот	1.3%	2.0%	13.5%		.1%	.2%	55.3%	6.5%	21.0%	100.0%
Нийт		2.1%	1.7%	14.2%	.2%	.2%	.6%	55.5%	6.6%	18.9%	100.0%

Нөгөө талаар оролцогчдын дунд тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай гэж хандлага өндөр байгаа бөгөөд нийт судалгаанд оролцогчдын 14.2 хувь ингэж үзжээ. Ийм байдлаар үнэлсэн оролцогчдын дунд ингэж үзэх хандлага оролцогчдын нас нэмэгдэхэд нэмэгдэх хандлагатай байгаагийн зэрэгцээ 50-аас дээш насныханд (16.2%) хамгийн өндөр байна.

Нийтийн өмч, өмчлөх эрхийн эсрэг зөрчил (ЗТХ – 8.6.1)

Зураг 13. Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулах” нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (8.6.1) (хувиар)



Харин 8.6.1 дэх заалтаар зохицуулсан “бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах” -тай холбоотой зохицуулалтын хувьд зөвхөн орон сууцны төрөл ялгаатай байна.

Хүснэгт 16. ЗТХ - 8.6.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулах” нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (8.6.1)	0.405	0.928	0.147	0.296	0.011

Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулах” нь хэр зэрэг тохиромжтой болохыг судалгаанд оролцогчдын орон сууцанд амьдарч буй оролцогчдын 74.9 хувь, гэр хороололд амьдарч буй оролцогчдын 69.9 хувь нь тус зохицуулалтыг тохиромжтой, энэ хэвээр нь байлгасан нь зөв гэж үзсэн байна. Харин тохиромжгүй, мөнгөн дүнгээр торгох, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах нь хэрэгтэй гэсэн хандлага судалгаанд оролцогчдын дунд өндөр байхын зэрэгцээ, энэ хандлага нь гэр хороололд амьдарч буй иргэдийн дунд өндөр байна.

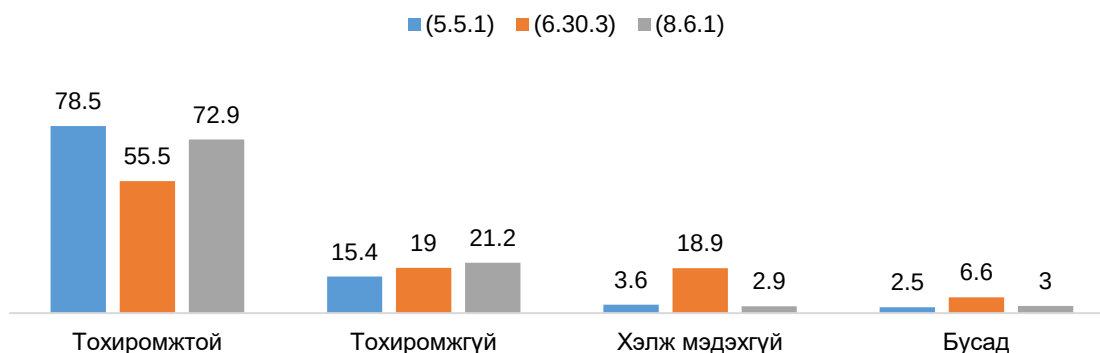
Хүснэгт 17. Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулах” нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (8.6.1)

Хүн ам зүйн шинж		(8.6.1)										Нийт
		Тохиромжгүй. Мөнгөн дүнгээр торгох хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Зөвхөн тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Мөнгөн дүнгээр торгож, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Мөнгөн дүнгээр торгож, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Албадан сургалтад хамруулж, тодорхой хугацаагаар баривчлах шийтгэл нь оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тусгай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Орон сууцны төрөл	Орон сууц	3.8%	1.1%	2.0%	5.5%	1.3%	4.5%	1.2%	74.9%	2.8%	2.8%	100.0%
	Гэр хороолол /Монгол гэр, сууцны байшин, малчин/	5.0%	1.9%	4.8%	7.6%	1.1%	3.2%	.2%	69.9%	3.2%	3.0%	100.0%
	Бусад /...../		16.7%	16.7%			16.7%		50.0%			100.0%
Нийт		4.2%	1.5%	3.1%	6.3%	1.2%	4.1%	.8%	72.9%	3.0%	2.9%	100.0%

Судалгаанд оролцогчдын үнэлгээний хандлагад боловсрол, амьдрах орчин, нас зэрэг хүн ам зүйн шинжүүд голлох нөлөө үзүүлж байна. Харин хүйсийн хувьд тодорхой заалтуудад тухайлбал, “олон нийтийн тайван байдлыг алдагдуулах” талаарх зохицуулалтад ач холбогдолтой нөлөөлөл үзүүлж байхад бусад тохиолдолд нөлөө нь харьцангуй бага байна. Түүнчлэн орон сууцны төрөл болон амьдрах орчин нь хөдөө болон хот суурийн газрын оролцогчдын хандлагын ялгааг илэрхийлж байна. Боловсролын түвшин өндөр байх тусам зохицуулалтын ач холбогдлыг илүү дэмжих хандлага ажиглагдаж байна. Боловсролын ялгааг бууруулах зорилгоор хууль, дүрмийн талаарх олон нийтийн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, сургалт, мэдээлэл түгээх ажлыг өргөжүүлэх шаардлагатай. Хөдөө, хотын ялгааг анхаарч, хуулийн зохицуулалтын хэрэгжилтийг орон нутгийн онцлогт нийцүүлэх бодлого хэрэгжүүлэх нь зүйтэй. Хүйс болон насны ялгааг харгалзан хуулийн хэрэгжилтийн арга барил, арга хэмжээний төлөвлөлтийг нарийвчлах шаардлагатай.

Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх асуудлыг зохицуулсан чиглэлээр хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа зохицуулалтуудын талаарх иргэдийн санаа бодлыг тодорхойлсон дүнг харьцуулан үзвэл дараах байдалтай байна.

Зураг 14. Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх (Хувиар)



Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг тохиромжгүй гэж судалгаанд оролцогчдын 21.2 хувь нь хариулсан байна.

Зураг 15. Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байхтай холбогдох зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал (Хувиар)



Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаатай байдал байгаад шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна.

Хүснэгт 18. Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол "хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож" хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.5.1)	0.147	0.04	0.034	0.025	0.519
Тариалангийн талбай гэх мэт мал орохыг хориглосон газар журам зөрчиж мал нэвтрүүлсэн бол "хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгож" хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.30.3)	0.014	0.406	0.072	0.024	0.351
Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан бол "Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол "хүнийг албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулах" нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (8.6.1)	0.405	0.928	0.147	0.296	0.011

Дээрх үр дүнгээс үзэхэд хуулийн зохицуулалтын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын хариултад хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, нас, орон сууцны төрөл зэрэг шинжүүдийн нөлөө харилцан адилгүй байна. Тодруулбал, 5.5.1-д заасан "шөнийн цагаар амгалан тайван байдлыг алдагдуулах"-тай холбоотой зохицуулалтын хувьд хүйс, боловсрол, амьдрах орчиноос хамаарсан ялгаа ажиглагдаж байгаа бол 6.30.3-д заасан "малыг хориотой талбайд оруулах"-тай холбоотой зохицуулалтын тохиромжтой байдалд нас, амьдрах орчны ялгаа илэрч байна. Харин 8.6.1 дэх заалтаар зохицуулсан "бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах" -тай холбоотой зохицуулалтын хувьд зөвхөн орон сууцны төрөл ялгаатай байна.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙТИЙН ЭЗЭМШЛИЙГ БОХИРДУУЛАХГҮЙ БАЙХ

Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх асуудлыг Зөрчлийн тухай хуулийн 6 дугаар бүлэг “Нийтийн ёс суртахуун, хүн амын эрүүл мэнд, эрүүл ахуйн журмын эсрэг зөрчил”-ийг зохицуулсан зохицуулалтуудаас

Нийтийн ёс суртахуун, хүн амын эрүүл мэнд, эрүүл ахуйн журмын эсрэг зөрчил (ЗТХ – 6.1.7.2)

Зөрчлийн тухай хуулийн 6.1.7.2 дахь заалтад тусгагдсан “Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаях, эсхүл хог хаягдал цуглуулж тээвэрлэх эрх бүхий байгууллагад шилжүүлэх”, 6.1.7.7-д “Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой талаар тодруулахад асуулгын судалгаанд оролцогчдын 78.4 хувь нь энэ зохицуулалт тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан зөв, 16.2 хувь нь тохиромжгүй, 2.9 хувь нь хэлж мэдэхгүй, 2.5 хувь нь бусад гэсэн хариулт өгсөн байна.

Зураг 16. Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.1.7.2) (хувиар)



Мөн тохиромжгүй гэж хариулсан байдлаас үзэхэд нийт судалгаанд оролцогчдын 11.6 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэжээ.

Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаатай байдал байгаад шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна. Дээрх хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30.000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох тохиромжтой эсэх талаарх судалгаанд оролцогчдын хариултад эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хандлага ялгаатай байна. Харин бусад хүн ам зүйн шинж болох нас, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрлийн хувьд ялгаа илрэхгүй байна.

Хүснэгт 19. ЗТХ - 6.1.7.2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.1.7.2)	0.827	0.005	0.068	0.252	0.2

Хүйсээс хамаарсан ялгаатай байдлыг харьцуулсан шинжилгээний үр дүнгээс тодруулбал, дээрх зохицуулалтыг тохиромжтой гэж үзэх хандлага эмэгтэйчүүдийн дунд илүү өндөр байна.

Хүснэгт 20. Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.1.7.2)

		(6.1.7.2)											Нийт
Хүн ам зүйн шинж		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах үзлэлтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тустай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулахад л хангалттай	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Хүйс	Эрэгтэй	15.5%		1.1%	.8%	.4%	.9%		.2%	75.4%	2.8%	2.8%	100.0%
	Эмэгтэй	8.5%	1.2%	2.1%	.1%	.3%	.3%	.3%	1.3%	80.7%	2.2%	2.9%	100.0%
Нийт		11.6%	.7%	1.7%	.4%	.3%	.6%	.2%	.8%	78.4%	2.5%	2.9%	100.0%

Эмэгтэйчүүдийн 80.7 хувь нь, эрэгтэйчүүд 75.4 хувь нь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзжээ. Мөн эрэгтэйчүүдийн (8.5%) хувьд тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн хандлага эмэгтэйчүүдээс (15.5%) өндөр байна.

Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль зөрчих (ЗТХ – 6.2.12)

Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж бодож байгаа талаар судалгаанд оролцогчдын санаа бодлыг асуухад тэдний 67.6 хувь нь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэсэн бол 23.2 хувь нь тохиромжгүй гэж үзжээ.

Зураг 17. Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.2.12 (хувь))



Мөн тохиромжгүй гэсэн хариултад торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн хариулах байдал өндөр байна. Судалгаанд оролцогчдын 14.8 хувь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзжээ. Түүнчлэн орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй тохиолдолд нөхөн төлбөрийг гаргуулж, мөнгөн торгууль оногдуулах хариуцлагын талаар судалгаанд оролцогчдын 7.2 хувь хариулт хэлж мэдэхгүй байна.

Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын хувьд хүйс болон боловсролын түвшин, амьдрах орчноос хамаарсан ялгаа ажиглагдаж байна. Энэ нь боловсролын түвшин өндөр, бага хүмүүсийн дунд ялгаатай хандлага байгааг харуулж байна.

Хүснэгт 21. ЗТХ - 6.2.12 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.2.12)	0.073	0.017	0.005	0.051	0.417

6.2.12 дахь зохицуулалтыг эмэгтэйчүүдийн 70.3 хувь, эрэгтэйчүүдийн 64.1 хувь нь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзжээ. Энэ зохицуулалтыг эмэгтэйчүүд илүү дэмжиж байгааг илэрхийлж байна. Нөгөө талаас тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага эрэгтэйчүүдэд эмэгтэйчүүдээс илүү өндөр байна. Харин тус зохицуулалтыг тусгай дунд боловсролтой оролцогчил тохиромжтой гэж

үзжээ. Түүнчлэн мөн магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй иргэд 23.8 хувь нь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн бөгөөд энэ нь бусад түвшний боловсролтой оролцогчидтой харьцуулахад өндөр хувьтай үзүүлэлт юм. Энэ хандлага бага боловсролтой оролцогчдын хувьд хамгийн өндөр буюу 37.5 хувь нь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзжээ.

Хүснэгт 22. Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.2.12)

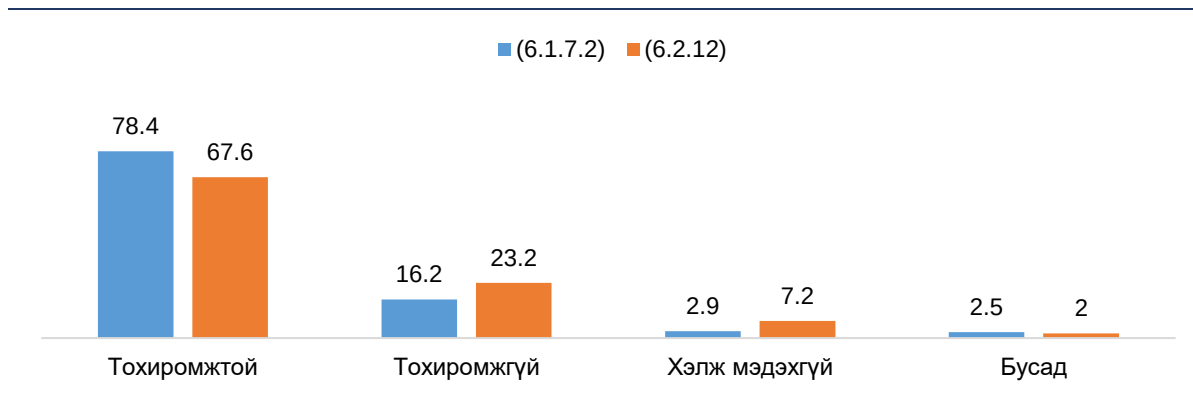
Хүн ам зүйн шинж		(6.2.12)										Нийт	
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад	Тохиромжгүй. Тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих	Тохиромжгүй. Нийгэмд тустай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулахад л хангалттай	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад		Хэлж мэдэхгүй байна
Хүйс	Эрэгтэй	17.4 %	3.0 %		.2%	.6%	.8%		3.8%	64.1 %	2.1 %	8.1%	100.0 %
	Эмэгтэй	12.8 %	1.6 %	.3%	.3%		.1%	.1%	6.0%	70.3 %	1.9 %	6.5%	100.0 %
Нийт		14.8 %	2.2 %	.2%	.2%	.2%	.4%	.1%	5.0%	67.6 %	2.0 %	7.2%	100.0 %
Боловсрол	Байхгүй / Бага сургууль	37.5 %								43.8 %		18.8 %	100.0 %
	Бүрэн бус дунд	13.0 %							3.9%	76.6 %		6.5%	100.0 %
	Бүрэн дунд	10.5 %	1.9 %				.3%	.3%	5.0%	68.8 %	1.4 %	11.9 %	100.0 %
	Тусгай дунд (техникум, коллеж)	11.1 %	2.8 %	1.4 %		2.8 %			4.2%	72.2 %		5.6%	100.0 %
	Дээд, Бакалаврын зэрэгтэй	16.9 %	2.7 %	.2%	.5%	.2%	.6%		5.2%	66.7 %	2.9 %	4.3%	100.0 %
	Магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй	23.8 %							14.3 %	52.4 %		9.5%	100.0 %
	Хариулахыг хүсэхгүй байна	25.0 %								25.0 %		50.0 %	100.0 %
Нийт		14.8 %	2.2 %	.2%	.2%	.2%	.4%	.1%	5.0%	67.6 %	2.0 %	7.2%	100.0 %
Амьдрах орчин	Аймгийн төв	11.5 %		.7%			1.4 %	.7%	4.7%	72.3 %	2.7 %	6.1%	100.0 %
	Сумын төв	10.5 %	2.0 %		1.3 %		1.3 %		7.2%	69.7 %	.7%	7.2%	100.0 %
	Хөдөө	7.1%							7.1%	67.9 %		17.9 %	100.0 %
	Нийслэл	16.3 %	2.7 %	.1%	.1%	.3%	.1%		4.7%	66.4 %	2.2 %	7.0%	100.0 %
Нийт		14.8 %	2.2 %	.2%	.2%	.2%	.4%	.1%	5.0%	67.6 %	2.0 %	7.2%	100.0 %

Мөн 6.2.12 дахь зохицуулалтыг аймгийн төвд амьдарч буй оролцогчид илүү дэмжиж байгаа бол нийслэлд амьдарч буй оролцогчид тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага өндөр байгааг дээрх харьцуулсан шинжилгээний үр дүнгээс ажиглаж болохоор байна.

Ерөнхий хандлагын хувьд хүйс болон боловсролын түвшин нь иргэдийн хандлагад голлох нөлөө үзүүлж байгаа ч нас, амьдрах орчин, орон сууцны төрлийн хувьд нөлөөлөл бага байна. Үүнээс хуулийн зохицуулалтад хүмүүсийн хандлага харьцангуй ижил төстэй байгаа ч зарим бүлгийн онцлогийг харгалзан үзэх шаардлагатай болох ажиглагдаж байна. Хүйс болон боловсролын ялгааг харгалзан хууль, дүрмийг сурталчлах, ач холбогдлыг таниулах арга хэмжээг эрчимтэй хэрэгжүүлэх, хог хаягдлын зохицуулалт болон шугам сүлжээний гэмтэл зэрэг асуудлуудыг боловсролын түвшнээс үл хамааран бүх нийтэд хүртээмжтэй, ойлгомжтой байдлаар хэрэгжүүлэх бодлого боловсруулах, эрэгтэйчүүдийн дунд хог хаягдлын зохицуулалтын ач холбогдлыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр тусгай арга хэмжээг зохион байгуулах шаардлагатай болох нь судалгааны үр дүнгээс харагдалаа.

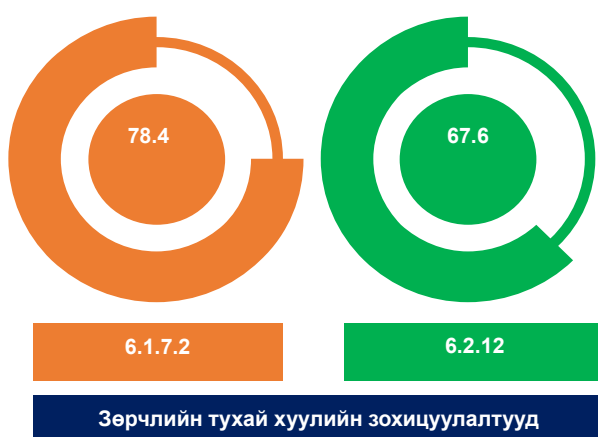
Судалгааны ажлын хүрээнд байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байхтай холбогдуулан зохицуулалтын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг харьцуулан доорх зурагт үзүүлэв.

Зураг 18. Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх (хувь)



Дээрх хоёр зохицуулалтыг судалгаанд оролцогчдын 70-80 хувь тохиромжтой зохицуулалт гэж үзэж байгаа бол 20 гаруй хувь нь тохиромжгүй гэж үзсэн. Тохиромжгүй гэж үзсэн хүмүүсийн хувьд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж бодож байгаагаа илэрхийлжээ.

Зураг 19. Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх (Хувь)



Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаатай байдал байгаад шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна.

Хүснэгт 23. Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.1.7.2)	0.827	0.005	0.068	0.252	0.2
Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.2.12)	0.073	0.017	0.005	0.051	0.417

Дээрх хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30.000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох тохиромжтой эсэх талаарх судалгаанд оролцогчдын хариултад эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хандлага ялгаатай байна. Харин бусад хүн ам зүйн шинж болон нас, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрлийн хувьд ялгаа илрэхгүй байна.

Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын хувьд хүйс болон боловсролын түвшнээс хамаарч энэ заалтыг хэрхэн дэмжихэд ялгаа ажиглагдаж байна. Энэ нь боловсролын түвшин өндөр, бага хүмүүсийн дунд ялгаатай хандлага байгааг харуулж байна.

ЗУРГАА. ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ДҮРЭМ ЗӨРЧИХГҮЙ БАЙХ

Зөрчлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар нэгдсэн статистик, тоо баримтаас үзэхэд иргэдийн дунд *Авто тээврийн тухай хууль зөрчих* (14.6), *Авто зам, замын байгууламж, тэмдэг, тэмдэглэлийг гэмтээх, өөрчлөх бохирдуулах* (14.5), *Замын хөдөлгөөний авулгүй байдлын тухай хууль зөрчих* (14.7) төрлийн зөрчлүүд их гарч, эдгээрийг зөрчилд оногдуулах хариуцлага, шийтгэлийн арга хэмжээ хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа нь ажиглагдаж байна.

Тиймээс тус судалгааны хүрээнд *“Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх”* гэсэн дэд бүлгийн хүрээнд иргэд өдөр тутамд нийтийн болон хувийн тээвэр ашиглаж болон явганаар замын хөдөлгөөнд оролцохдоо нийтлэг гаргаж буй дараах 3 зөрчлийн хэлбэр, түүнд хүлээлгэх хариуцлагын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг тодрууллаа.

14.6.1 - *“Автобусаар зорчихдоо төлбөрийн картаа уншуулаагүй бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож”*

14.7.53 – *“Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож”*

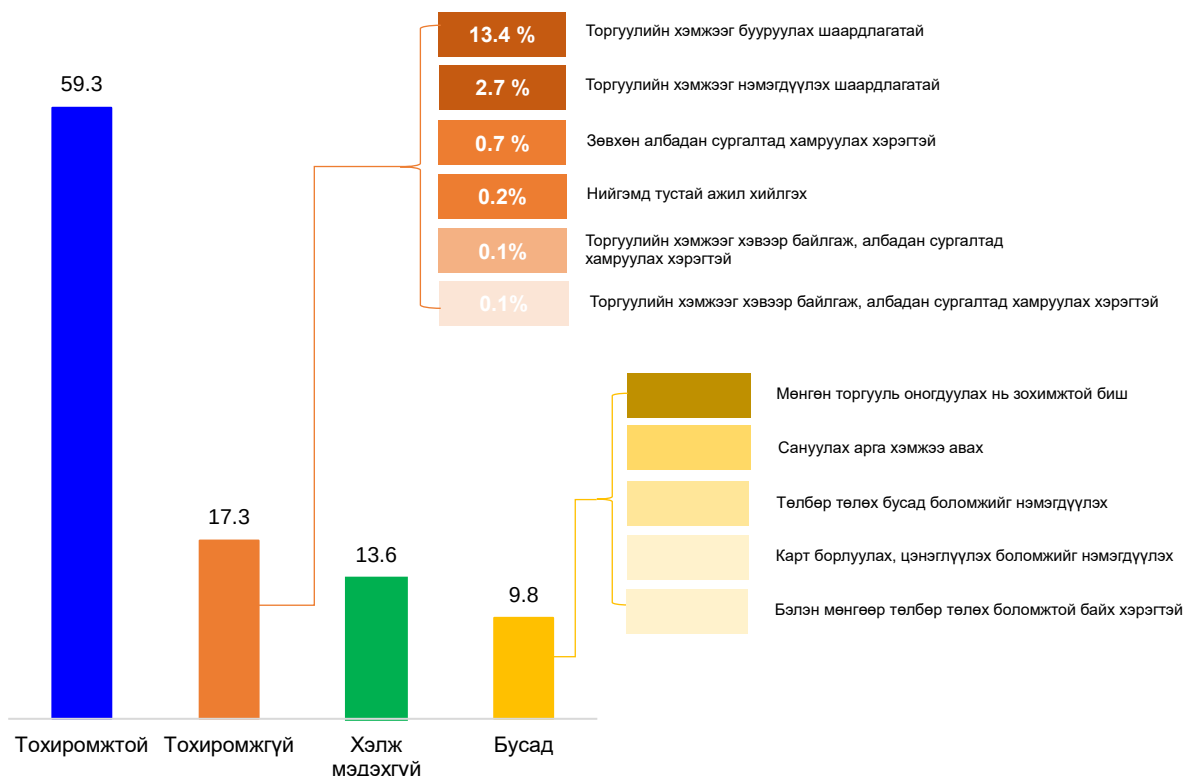
– *“Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиныг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож”*

Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаатай байдалд шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна.

Авто тээврийн тухай хууль зөрчих (ЗТХ – 14.6.1)

Иргэд автобусаар зорчихдоо төлбөрийн картаа уншуулаагүй бол *“хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож”* хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой талаар судалгаанд оролцогчдоос тодруулахад тэдний 59.3 хувь нь тохиромжтой, энэ зохицуулалтыг хэвээр байлгасан зөв гэж үзсэн бол 17.3 хувь нь тохиромжгүй гэсэн гэж үзсэн байна. Тохиромжгүй гэж үзсэн хүмүүсийн дунд торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай гэсэн хандлага өндөр байгаа нь нийт судалгаанд оролцогчдын 13.4 хувь ингэж хариулснаас тодорхой харагдаж байна. Мөн тухайн зохицуулалтын тохиромжтой байдлыг нийт судалгаанд оролцогчдын 13.6 хувь нь тодорхойлж хэлж мэдэхгүй байгаа илэрхийлжээ.

Зураг 20. Автобусаар зорчихдоо төлбөрийн картаа уншуулаагүй бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ?
14.6.1 (Хувиар)



Олон нийтийн санаа бодлоо илэрхийлсэн байдлыг харуулсан дээр зураг үзүүлснээс бусад байдлаар зохицуулах нь оновчтой гэж судалгаанд оролцогчдын 9.8 хувь нь хариулсан байна. Тэдний саналыг нээлттэй байдлаар тодруулан асуухад энэ төрлийн зөрчилд мөнгөн торгууль оногдуулах нь зохимжтой биш, сануулах, төлбөрөө төлөх бусад боломжийг нэмэгдүүлэх, автобусны карт борлуулах, цэнэглэх цэгүүдийг нэмэгдүүлэх, бэлэн мөнгөөр төлбөр хийх боломжтой байх хэрэгтэй гэсэн саналуудыг илэрхийлсэн байна.

Автобусаар зорчихдоо төлбөрийн картаа уншуулаагүй бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтад хүн ам зүйн шинжээс хамаарсан шинжилгээний p -утга > 0.05 , өөрөөр хэлбэл статистикийн утга учиртай ялгаа илрээгүй.

Хүснэгт 24. ЗХТ - 14.6.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Автобусаар зорчихдоо төлбөрийн картаа уншуулаагүй бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.6.1)	0.717	0.581	0.082	0.155	0.987

Энэ нь нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрөл зэрэг хүчин зүйлээс үл хамааран хүмүүсийн хандлага харьцангуй ижил байгааг харуулж байна.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль зөрчих (ЗТХ – 14.7.53)

Зөрчлийн тухай хуулийн 14.7.53 – д “Явган зорчигч, эсхүл тээврийн хэрэгслээр зорчигч замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчсөн бол хүнийг арван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно” гэж зохицуулжээ.

Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой байгааг судалгаанд оролцогчдоос тодруулахад 71.1 хувь тохиромжтой, энэ зохицуулалтыг хэвээр байлгасан зөв, 18 хувь нь тохиромжгүй, 6.4 хувь нь хэлж мэдэхгүй, 4.5 хувь нь бусад гэж хариулжээ. Дээрх үр дүнг зургаар илүү тодорхой үзүүлбэл,

Зураг 21. Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.7.53) (хувь)



Харин Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох, Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиныг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зэрэг зохицуулалтын хувьд зөвхөн хүйс ($p = 0.007$) -ээс хамаарсан ялгаатай байдал ажиглагдаж байна. Бусад хүн ам зүйн шинжүүдийн хувьд ($p > 0.05$) ач холбогдолтой ялгаа илрээгүй.

Хүснэгт 25. ЗТХ - 14.7.53 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.7.53)	0.233	0.007	0.076	0.604	0.772

Дээрх шинжилгээгээр статистик ач холбогдол илэрсэн оролцогчдын хүйсээс хамаарсан ялгааг харьцуулсан шинжилгээгээр тодруулахад 14.7.53 дахь заалтыг эмэгтэйчүүдийн дунд тохиромжтой, энэ хэвээр нь байлгасан нь зөв гэж үзэх хандлага өндөр байгаа бөгөөд судалгаанд оролцсон нийт эмэгтэйчүүдийн 75.6 хувь нь ингэж хариулжээ.

Хүснэгт 26. Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.7.53)

Хүн ам зүйн шинж		(14.7.53)										Нийт
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тустай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад: Заавал бичнэ	Хэлж мэдэхгүй байна	
Хүйс	Эрэгтэй	12.7%	.8%	5.1%	2.1%	.2%	.8%	.2%	65.4%	5.5%	7.4%	100.0%
	Эмэгтэй	7.6%	1.0%	4.4%	.9%		.1%	1.0%	75.6%	3.7%	5.6%	100.0%
Нийт		9.8%	.9%	4.7%	1.4%	.1%	.4%	.7%	71.1%	4.5%	6.4%	100.0%

Харин эрэгтэйчүүдийн хувьд тус зохицуулалтыг тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн хандлага эмэгтэйчүүдээс өндөр байна.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль зөрчих (ЗТХ – 1...)

Автомашиньг түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “*машиньг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож*” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой болохыг судалгаанд оролцогчдоос тодруулахад тэдний 63.6 хувь нь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв, 16 хувь нь тохиромжгүй, 7.6 хувь хэлж мэдэхгүй, 12.8 хувь нь бусад гэсэн хариулт өгчээ. Тохиромжгүй гэсэн үндэслэлийг тодруулахад 9.8 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн бол 4.7 хувь нь торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай гэж үзжээ. Тохиромжгүй гэж хариулсан байдлаас үзвэл, 7.4 хувь нь торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай. 4.6 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэжээ.

Зураг 22.Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиньг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (1..) (хувиар)



Дээр дурьдсанчилан нийт судалгаанд оролцогчдын 12.8 хувь нь бусад байдлаар зохицуулах хэрэгтэй гэсэн нь анхаарал татаж байгаа бөгөөд тэдний нээлттэй өгсөн хариултаас үзвэл, автомашины зогсоолыг нэмэгдүүлэх, тэр дундаа төрийн үйлчилгээ (*эрүүл мэнд, боловсрол гэх мэт*)-ий байгууллагын авто зогсоолын асуудлыг заавал шийдвэрлэх, утасны дугаараа заавал байршуулах, авто машин ачих үйл ажиллагааг зогсоох, төлбөртэй зогсоолуудыг нийтийн эзэмшил байдлаар зохицуулах боломжийг судлах хэрэгтэй гэсэн хариултуудыг өгчээ.

Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиньг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зэрэг зохицуулалтын хувьд зөвхөн хүйс ($p = 0.046$) -ээс хамаарсан ялгаатай байдал ажиглагдаж байна. Бусад хүн ам зүйн шинжүүдийн хувьд ($p > 0.05$) ач холбогдолтой ялгаа илрээгүй.

Хүснэгт 27. ЗТХ - (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиныг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (1..)	0.833	0.046	0.482	0.237	0.432

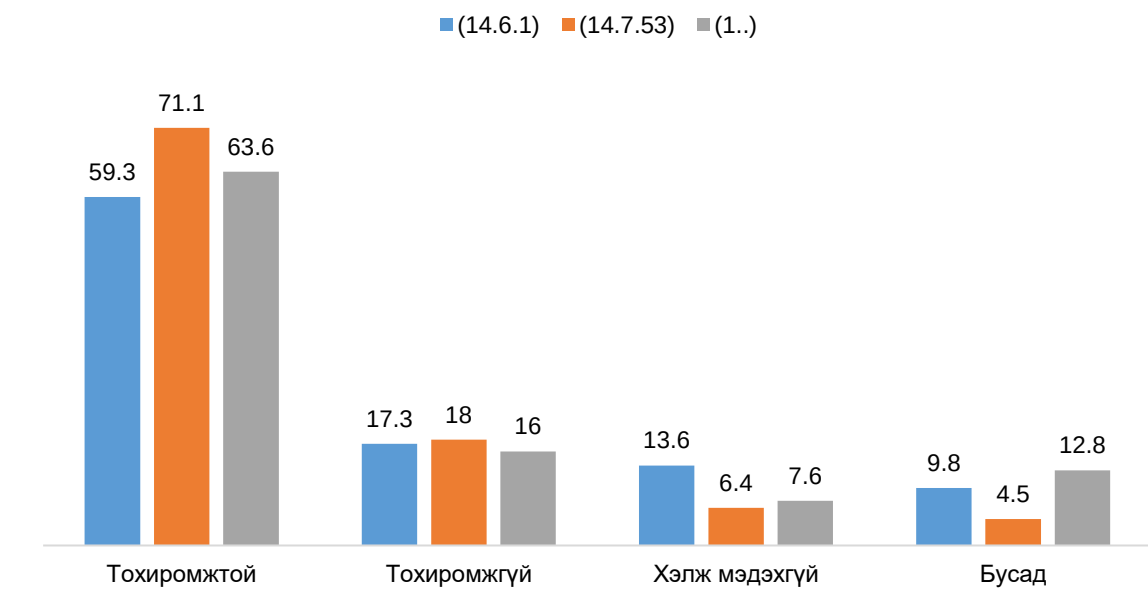
Дээрх ялгааг харьцуулсан шинжилгээгээр тодруулахад тус зохицуулалтыг тохиромжтой гэж үзэх хандлага эмэгтэйчүүдийн дунд өндөр байна. Харин тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн хандлага эрэгтэйчүүдийн дунд эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад илүү өндөр байна.

Хүснэгт 28. Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиныг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (1..)

Хүн ам зүйн шинж		(1..)											Нийт
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлж, машин ачицыг болиулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тусгай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад: Заавал бичнэ	Хэлж мэдэхгүй байна	
Хүйс	Эрэгтэй	6.2%	.4%	7.4%	.6%	.2%	.4%	2.6%	.2%	62.9%	11.9%	7.2%	100.0%
	Эмэгтэй	3.4%	.4%	7.4%	.1%		.1%	2.9%		64.1%	13.5%	7.9%	100.0%
Нийт		4.6%	.4%	7.4%	.3%	.1%	.2%	2.8%	.1%	63.6%	12.8%	7.6%	100.0%

Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байхтай холбоотой зохицуулалт, тэдгээрийн тохиромжтой байдлыг талаар иргэд ямар санаа бодолтой байгааг тодруулсан дүнг энэ хэсэгт нэгтгэн авч үзье. Ингэхдээ иргэд нийтийн болон хувийн тээврээр, явганаар замын хөдөлгөөнд оролцохдоо нийтлэг гаргаж буй гурван зөрчлийн хэлбэрээр харьцуулан үзвэл дараах байдалтай байна.

Зураг 23. Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх (1..) (хувиар)



Зөрчлийн тухай хуулийн замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байхтай холбоотой зохицуулалтын тохиромжтой байдлын талаар олон нийтийн санаа бодлоос үзвэл автобус буюу нийтийн тээврээр зорчихдоо гаргаж буй зөрчилд мөнгөн торгууль оногдуулах нь зохимжтой биш бөгөөд төлбөр төлөх боломжийг нэмэгдүүлэх нь чухал гэж үзжээ. Харин явганаар замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчсөн, гарцгүй хэсгээр зам хөндлөн гарсан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг хэвээр байлгах зөв гэсэн саналтай байхын зэрэгцээ 10 хүн тутмын 1 хүн нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн байна. Тэгвэл, хувийн тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд оролцох, тэр дундаа түр зогсохыг хориглосон газарт авто машинаа орхиж явсан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг иргэдийн 60 гаруй хувь нь хэвээр байлгах нь зөв, тэгэхдээ торгуулийн хэмжээг бууруулах, зогсоолын хүрэлцээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзжээ.

Зураг 24. Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх (Хувиар)



Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаатай байдалд шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна.

Хүснэгт 29. Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Автобусаар зорчихдоо төлбөрийн картаа уншуулаагүй бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.6.1)	0.717	0.581	0.082	0.155	0.987
Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.7.53)	0.233	0.007	0.076	0.604	0.772
Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиныг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (1..)	0.833	0.046	0.482	0.237	0.432

Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчих байх зохицуулалтуудаас хэрэгжилтийн хувьд хангалтгүй байгаа 14.6.1, 14.7.53, 1... зохицуулалтын талаарх судалгаанд оролцогчдын хариултад хийсэн дээрх шинжилгээний үр дүнг дэлгэрүүлэн үзвэл, Автобусаар зорчихдоо төлбөрийн картаа уншуулаагүй бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтад хүн ам зүйн шинжээс хамаарсан шинжилгээний p -утга > 0.05 , өөрөөр хэлбэл статистикийн утга учиртай ялгаа илрээгүй. Энэ нь нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрөл зэрэг хүчин зүйлээс үл хамааран хүмүүсийн хандлага харьцангуй ижил байгааг харуулж байна. Харин Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох, Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиныг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зэрэг зохицуулалтын хувьд зөвхөн хүйс ($p = 0.007$) -ээс хамаарсан ялгаатай байдал ажиглагдаж байна. Бусад хүн ам зүйн шинжүүдийн хувьд ($p > 0.05$) ач холбогдолтой ялгаа илрээгүй.

ДОЛОО. ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ

Иргэдийн өдөр тутмын амьдрал, зан үйлтэй холбоотой харилцааг хуулиар зохицуулах, тэр дундаа хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдох зохицуулалтуудыг зөрчиж буй байдал нийтлэг байгааг мэргэжлийн байгууллагуудаас нэгтгэн гаргаж буй статистик мэдээллүүдээс харагдаж байна.

Энэ хүрээнд нэгтгэгдэж буй тоо бүртгэл, статистик мэдээллээс харахад “хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдах”, “жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдах” төрлийн зөрчлүүдийг багасгах, энэ төрлийн зөрчилд хүлээлгэх зохицуулалтуудын хэрэгжилт хүндрэлтэй байгаа нь тодорхойлогдож байна. Иймээс тус судалгааны хүрээнд Зөрчлийн тухай хуулийн холбогдох дараах хоёр зохицуулалтыг зөрчил, түүнд хүлээлгэх хариуцлагын талаар олон нийтийн санаа бодлыг асуулгын болон ярилцлагын судалгаагаар тодорхойлохыг зорилгоо.

Зөрчлийн тухай хуулийн:

6.15.3.3.1 – д “Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох”

6.6.6.6.2 – д “Эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдсан бол “хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох”

Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль зөрчих (ЗТХ – 6.15.3.3.1)

Иргэдийн өдөр тутамд хэрэглэж буй хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр хэрэгжиж буй хууль, эрх зүйн зохицуулалтуудаас Зөрчлийн тухай хуулийн 6.15.3.1 дэх заалтаар “Хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх, эсхүл хэрэглэж дуусах хугацаа нь хэтэрсэн, эсхүл хуурамч хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн, хадгалсан, худалдсан, үйлчилсэн” зохицуулсан зохицуулалтыг зөрчсөн иргэнд хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын талаарх олон нийтийн санаа, бодлыг асууж тодруулсан үр дүнг энд танилцуулав.

Судалгаанд оролцогчдоос Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох хэр зэрэг тохиромжтой байгааг тодруулж асуухад тэдний 81.7 хувь энэ зохицуулалтыг тохиромжтой, хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзсэн бол 14.2 хувь нь тохиромжгүй гэж үзжээ.

Тохиромжгүй гэж үзсэн иргэдийн хувьд тухайн зөрчлийг гаргасан иргэдэд оногдуулах мөнгөн торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн байна. Энэ хариултыг нийт судалгаанд оролцогчдын 9.9 хувь нь дэмжиж байгааг илэрхийлжээ.

Зураг 25. Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.15.3.3.1) (Хувиар)



Мөн иргэдийн хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах зохицуулалтыг зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын зохицуулалтын талаар хэлж мэдэхгүй байх, бусад төрлийн хариулт өгсөн байдал харьцангуй бага байна.

Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаатай байдал байгаад шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна.

Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын хувьд нас болон хүйс голлох нөлөөлөх хүчин зүйл болж байна. Энэ нь залуу болон ахмад насныхны, мөн эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хандлага өөр байгааг харуулж байна. Боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрлийн хувьд статистикийн ач холбогдолтой ялгаа илрээгүй. Энэ нь залуу болон ахмад насныхны, мөн эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хандлага өөр байгааг харуулж байна.

Хүснэгт 30. ЗТХ - 6.15.3.3.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.15.3.3.1)	0.007	0.001	0.638	0.098	0.38

Дээрх үр дүнд тулгуурлан оролцогчдын насны бүлэг, хүйсээс хамаарсан ялгааг илүү тодруулах зорилгоор харьцуулсан шинжилгээ хийхэд 6.15.3.1 дэх зохицуулалтын 30-39

насныхан (85.2%) болон эмэгтэйчүүд (84.7%) илүү тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзсэн байна.

Хүснэгт 31. Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.15.3.3.1)

Хүн ам зүйн үзүүлэлт		(6.15.3.3.1)										Нийт	
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлж, бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хураахыг болиулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тусгай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад		Хэлж мэдэхгүй байна
Насны бүлэг	18-24 нас	12.3%	1.5%		3.1%					83.1%			100.0%
	25-29 нас	16.2%	2.7%			1.4%	.7%		.7%	76.4%		2.0%	100.0%
	30-39 нас	7.2%	2.2%	.7%	.2%	.7%	.7%	.2%	.4%	85.2%	.7%	1.8%	100.0%
	40-49 нас	14.1%	.8%			.8%				77.4%	2.4%	4.4%	100.0%
	50-аас дээш	6.9%	2.3%	.3%			1.0%	.7%		82.5%	2.6%	3.6%	100.0%
Нийт		9.9%	2.0%	.3%	.2%	.6%	.6%	.2%	.2%	81.7%	1.4%	2.7%	100.0%
Хүйс	Эрэгтэй	12.5%	3.2%	.2%		.9%	.4%	.4%	.4%	77.9%	1.5%	2.6%	100.0%
	Эмэгтэй	7.9%	1.0%	.4%	.4%	.3%	.7%	.1%	.1%	84.7%	1.3%	2.8%	100.0%
Нийт		9.9%	2.0%	.3%	.2%	.6%	.6%	.2%	.2%	81.7%	1.4%	2.7%	100.0%

Харин тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлага гэж үзэх хандлага 25-29 насныхан (16.2%), 40-49 насныханд (14.1%) түлхүү илэрч байгаагийн зэрэгцээ эрэгтэйчүүдийн энэ хариултыг сонгосон хувь (12.5%), эмэгтэйчүүдийнхээс (7.9%) өндөр байна.

Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль зөрчих (ЗТХ – 6.6.6.2)

Эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдсан бол “хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтыг судалгаанд оролцогчдын 47.1 хувь нь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэсэн бол 22.6 хувь тохиромжгүй гэж үзэж байна. Тохиромжгүй гэж үзэж буй иргэдийн дунд мөнгөн торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай гэж үзэх хандлага өндөр байна. Судалгаанд оролцогчдын 18.2 хувь нь ийм байдлаар хариулж байна. Мөн тухайн зохицуулалтыг тохиромжтой эсэх талаар нийт судалгаанд оролцогчдын 14.8 хэлж мэдэхгүй байна.

Дээрх үр дүнг зургаар илүү тодорхой үзүүлбэл,

Зураг 26. Эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдсан бол “хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.6.6.2) (Хувь)



Дээрх үр дүнгээс үзэхэд иргэдийн тухайн зохицуулалтыг тохиромжтой байдлыг бусад байдлаар сайжруулах хэрэгтэй гэж нийт судалгаанд оролцогчдын 15.5 хувь үзсэн байгаа нь сонирхолтой үр дүн юм. Иймд бусад гэсэн хариулт өгсөн иргэдийн нээлттэй илэрхийлсэн саналыг дэлгэрүүлэн авч үзье. Эмийг жоргүйгээр олгох нь буруу хэдий ч эмнэлгийн байгууллага, нарийн мэргэжлийн эмч нар ачаалал ихтэйгээс эмчид үзүүлж жор авах хүндрэлтэй байдаг, дээр тухайн нөхцөл байдлаас шалтгаалж анхны тусламж үзүүлэхэд шаардлагатай эмийг жоргүй олгох боломжийг нэмэгдүүлэх, ингэхийн тулд эмийн хэрэглээний судалгаа, статистик үндэслэсэн шийдвэр гаргах, оновчтой зохицуулалт хийх шаардлагатай байгаа онцолжээ.

Эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдсан бол “хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн бүх шинжүүдийн р-утга > 0.05 байна. Энэ нь статистикийн ач холбогдолтой ялгаа байхгүйг илтгэнэ. Өөрөөр хэлбэл, нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрлөөс хамааран хүмүүсийн хандлага ижил төстэй байна.

Хүснэгт 32. ЗТХ - 6.6.6.6.2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

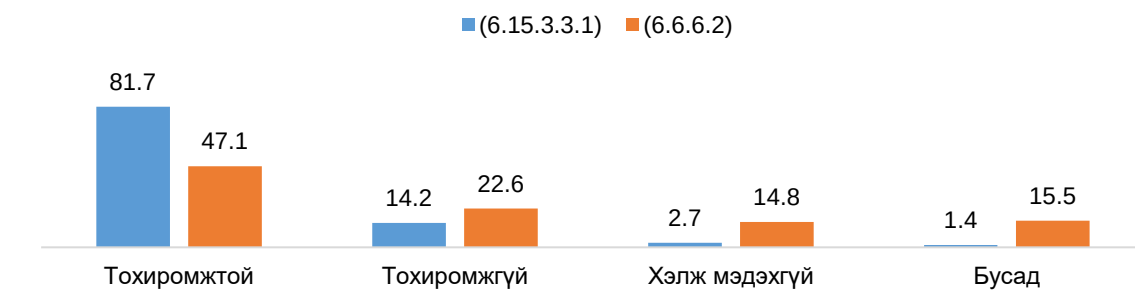
Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдсан бол “хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.6.6.6.2)	0.276	0.775	0.549	0.4	0.091

Судалгааны үр дүнгээс харахад хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдах болон жороор олгох эмийг жоргүйгээр худалдах үйлдлүүдэд хуулийн зохицуулалт хэр зэрэг тохиромжтой байгааг үнэлэхэд оролцогчдын үзэл бодолд тодорхой ялгаа ажиглагдсан. Тодруулбал, хадгалах хугацаа хэтэрхсэн хүний хүнсний бүтээгдэхүүн худалдан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд нас, хүйсийн нөлөөлөл өндөр байгаа бол бусад хүн ам зүйн шинжүүдээс хамаарсан ялгаа бага байна. Иймээс хуулийн хэрэгжилтийг сурталчлах, хүйсийн онцлогийг харгалзсан хандлагын судалгаа явуулах шаардлагатай юм. Нөгөө талаас эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын талаар олон нийтийн боловсролыг нэмэгдүүлэх нь хуулийн хүлээн зөвшөөрөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэх боломжтой юм. Түүнчлэн хөдөө орон нутаг, хот суурин газрын ялгаатай хэрэгцээг харгалзан, тухайн орчинд тохирсон зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгаа нь ажиглагдаж байна.

Нөгөө талаас, эмийг заавал эмчийн жороор олгох зохицуулалт хийхээс илүүтэйгээр эмийн зөв хэрэглээний талаар олон нийтийн ойлголт, мэдлэгийг сайжруулах, эмийн худалдаа эрхлэгчид, эмийн санчдын мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх мэдлэг, чадвар, хариуцлагыг сайжруулахад анхаарах, нөхцөл байдлаас шалтгаалж эмийг жоргүй олгох зөвшөөрөл өгөх эрхийг хангах, энэ тал дээр мэргэжлийн ёс зүй, хариуцлагыг тогтолцоог бүрдүүлэх нь чухал байгааг тэмдэглэсэн байна.

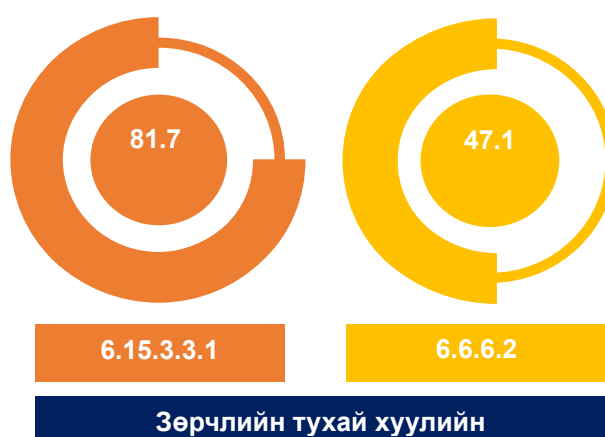
Иргэдийн хүнсний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдох чиглэлээр хэрэгжиж буй хоёр зохицуулалтыг зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлыг тодорхойлсон үр дүнг нэгтгэн харьцуулбал, дараах байдалтай байна.

Зураг 27. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах (Хувиар)



Хадгалах хугацаа дууссан хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан тохиолдолд тооцох хариуцлагыг иргэдийн 80 гаруй хувь хэвээр нь байлгасан дээр, нөхцөл байдал, учруулсан болон учирч болзошгүй хохирлын нөхцөл байдлаас хамааруулж мөнгөн торгууль, хүлээлгэх хариуцлагыг хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзжээ. Харин эмийг эмийн жоргүй худалдсан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын судалгаанд оролцсон иргэдийн 2 хүн тутмын 1 тохиромжгүй гэж үзсэн бөгөөд хариуцлагыг тохиромжтой болгохын тулд торгуулийн хэмжээг бууруулахын зэрэгцээ эмийн хэрэглээ, мэргэжлийн бүлгийнхний ёс зүй, хариуцлагын тогтолцоог сайжруулах нь чухал болохыг онцолж байна.

Зураг 28. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах (Хувь)



Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаатай байдал байгаад шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна.

Хүснэгт 33. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.15.3.3.1)	0.007	0.001	0.638	0.098	0.38
Эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдсан бол “хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.6.6.6.2)	0.276	0.775	0.549	0.4	0.091

Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын хувьд нас болон хүйс голлох нөлөөлөх хүчин зүйл болж байна. Энэ нь залуу болон ахмад насныхны, мөн эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хандлага өөр байгааг харуулж байна. Боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрлийн хувьд статистикийн ач холбогдолтой ялгаа илрээгүй. Энэ нь залуу болон ахмад насныхны, мөн эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хандлага өөр байгааг харуулж байна.

Эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдсан бол “хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн бүх шинжүүдийн p -утга > 0.05 байна. Энэ нь статистикийн ач холбогдолтой ялгаа байхгүйг илтгэнэ. Өөрөөр хэлбэл, нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрлөөс хамааран хүмүүсийн хандлага ижил төстэй байна.

НАЙМ. СОГТУУРУУЛАХ, МАНСУУРУУЛАХ ТӨРЛИЙН ЗҮЙЛ ХЭРЭГЛЭХГҮЙ БАЙХ

Зөрчлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн илэрхийлэх мэдээллийн эх сурвалжуудаас үзвэл иргэд өдөр тутамд нийгмийн харилцаанд оролцохдоо нийтийн хэв журам, аюулгүй байдлын эсрэг зөрчил гарсан тохиолдлийн нийт зөрчилд эзлэх хувь өндөр байна. Нөгөө талаас, иргэд энэ төрлийн аливаа зөрчил үйлдэх үндсэн шалтгааны нэг нь согтууруулах, мансууруулах төрлийн зүйлийн зохисгүй хэрэглээтэй шууд хамааралтай болох нь энэ чиглэлээр мэргэжлийн байгууллагуудаас гаргаж буй тоо бүртгэл, статистик мэдээллүүдээс тодорхой ажиглагддаг. Энэ удаагийн судалгааны хүрээнд иргэд өдөр тутмын нийгмийн харилцаанд оролцохдоо гаргаж буй хамгийн нийтлэг зөрчил байдлаар тодорхойлогдож байгаа утаат тамхи татах, согтууруулах ундаа хэрэглэхтэй холбоотой дараах хоёр зохицуулалтын тохиромжтой байдлын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг тандав.

Зөрчлийн тухай хуулийн:

6.3.1 – “Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан, эсхүл татах боломж олгосон бол хүнийг тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”.

5.1.2 – “Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан, эсхүл ажил, үйлдвэрлэлийн зайлшгүй шаардлагатай нөхцөл, эсхүл заншлын дагуу хэрэглэж байгаагаас бусад тохиолдолд хот, суурин газарт биедээ хутга, эсхүл хүний биед гэмтэл учруулж болох тусгайлан бэлтгэсэн зэвсгийн чанартай зүйл авч явсан бол зэвсэг, хэрэгслийг хурааж хүнийг хорин таван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”

Тамхины хяналтын тухай хууль зөрчих (ЗТХ – 6.3.1)

Асуулгын судалгаанд оролцогчдоос утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох хэр зэрэг тохиромжтой талаар санаа бодлыг асуухад тэдний 76.4 хувь тохиромжтой, энэ зохицуулалтыг хэвээр байлгасан нь зөв гэсэн бол 19.2 хувь нь тохиромжгүй гэж үзсэн байна. Тохиромжгүй гэсэн иргэд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзжээ. Нийт судалгаанд оролцогчдын 17.3 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх хэрэгтэй гэж үзсэн байна. Мөн тэдний 2.5 хувь хэлж мэдэхгүй, 1.9 хувь нь бусад гэсэн хариултыг сонгожээ.

Зураг 29. Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.3.1) (Хувиар)



Дээрх үр дүнг фокус бүлгийн ярилцлагад оролцогчдын ярилцлагын үеэр илэрхийлсэн байр суурь, санал бодлоор дэлгэрүүлэн үзвэл, ...

Согтууруулах, мансууруулах төрлийн зүйл хэрэглэхгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ямар ялгаа байгаад шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна.

Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын талаарх судалгаанд оролцогчдын санаа бодолд боловсролын түвшин ($p = 0.000$) болон орон сууцны төрөл ($p = 0.048$) хамаарсан ялгаа ажиглагдаж байна.

Хүснэгт 34. ЗТХ - 6.3.1 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.3.1)	0.533	0.178	0	0.07	0.048

Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан тохиолдолд хариуцлага тооцох зохицуулалтын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын санаа бодлыг статистик ач холбогдол илэрч буй боловсролын түвшин болон орон сууцны төрөл гэсэн хүн ам зүйн үзүүлэлтээр харьцуулан үзэхэд дараах үр дүн гарч байна. Үр дүнг тодруулбал, одоогийн зохицуулалтыг тусгай дунд (техникум, коллеж) боловсролтой оролцогчдын 86.1 хувь, магистр болон түүнээс дээш боловсролын зэрэгтэй оролцогчдын 81 хувь нь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзсэн байна. Мөн тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага дээд боловсролтой буюу дээд, бакалавр зэрэгтэй (21.6%), магистрын болон түүнээс дээш боловсролтой (19.0%) оролцогчдын дунд ингэж үзэж буй байдал бусад түвшний боловсролтой оролцогчдоос өндөр байна.

Хүснэгт 35. Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.3.1)

Хүн ам зүйн үзүүлэлт		(6.3.1)									Нийт
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих шаардлагатай	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Боловсрол	Байхгүй / Бага сургууль	12.5%						68.8%		18.8%	100.0%
	Бүрэн бус дунд	6.5%						89.6%	2.6%	1.3%	100.0%
	Бүрэн дунд	13.3%		.8%			1.1%	79.6%	2.2%	3.0%	100.0%
	Тусгай дунд (техникум, коллеж)	11.1%	1.4%					86.1%		1.4%	100.0%
	Дээд, Бакалаврын зэрэгтэй	21.6%		1.2%	.3%	.5%	.3%	72.3%	2.0%	1.8%	100.0%
	Магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй	19.0%						81.0%			100.0%
	Хариулахыг хүсэхгүй байна							50.0%		50.0%	100.0%
Нийт		17.3%	.1%	.9%	.2%	.2%	.5%	76.4%	1.9%	2.5%	100.0%
Орон сууцны төрөл	Орон сууц	19.3%		.7%	.3%	.3%	.3%	75.2%	1.8%	2.3%	100.0%
	Гэр хороолол /Монгол гэр, сууцны байшин, малчин/	14.1%	.2%	1.1%			.9%	78.8%	2.2%	2.8%	100.0%
	Бусад /...../	16.7%		16.7%		16.7%		50.0%			100.0%
	Нийт	17.3%	.1%	.9%	.2%	.2%	.5%	76.4%	1.9%	2.5%	100.0%

Орон сууцны төрлөөс хамаарсан ялгаа харьцангуй бага ажиглагдаж байгаа бөгөөд дээрх зохицуулалтыг гэр хороололд амьдарч буй оролцогчдын 78.8 хувь, орон сууцанд амьдарч буй иргэдийн 75.2 хувь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзжээ. Харин тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн байр суурийг орон сууцанд амьдарч буй оролцогчид (19.3%) илүү дэмжсэн хандлагатай байна.

Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурах (ЗТХ – 5.1.2)

Иргэд олон нийтийн дунд нийгмийн харилцаанд согтуугаар оролцох, согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурах төрлийн зөрчил түгээмэл гаргаж байгаа нь энэ чиглэлээр хэрэгжиж буй зохицуулалтын хэрэгжилтийг хүндрүүлж байна. Иймд хамгийн түгээмэл согтууруулах, мансууруулах төрлийн зүйл хэрэглэхгүй байх зохицуулалтыг зөрчсөн иргэд хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын талаар иргэд, олон нийтийн санаа бодлыг тодрууллаа.

Ингэхэд согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох одоогийн зохицуулалт тохиромжтой бөгөөд энэ зохицуулалтыг хэвээр байлгасан нь зөв гэж нийт судалгаанд оролцогчдын 71.9 хувь, тохиромжгүй гэж 25.2 хувь хариулжээ. Дээрх үр дүнг зургаар илүү тодорхой үзүүлбэл,

Зураг 30. Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2) (хувь)



Тохиромжгүй гэж үзэж буй үндэслэлийг тодруулахад нийт судалгаанд оролцогчдын 21.8 хувь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэж байгаагаа илэрхийлсэн байна. Харин тухайн зөрчилд хэрхэн хариуцлага тооцох талаар нийт судалгаанд оролцогчдын 2.9 хувь хэлж мэдэхгүй байна.

Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын хувьд боловсролын түвшин ($p = 0.004$), амьдрах орчноос ($p = 0.002$) хамаар ялгаа өндөр байгаа бөгөөд нас, хүйс, орон сууцны төрлөөс хамаарсан ач холбогдолтой ялгаа илрэхгүй байна.

Хүснэгт 36. ЗТХ - 5.1.2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)	0.088	0.086	0.004	0.002	0.086

Дээрх шинжилгээний үр дүнгээр илэрсэн судалгаанд оролцогчдын боловсрол, амьдрах орчноос хамааралтай ялгааг харьцуулсан шинжилгээ хийж тодруулахад боловсролын хувьд бүрэн дунд (81.8%) болон магистр, түүнээс дээш боловсролтой (81%) оролцогчдын дунд согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэсэн хандлагатай байна. Өөрөөр хэлбэл, тэдний 80 гаруй хувь нь ийм байр суурьтай байгаагаа илэрхийлжээ.

Хүснэгт 37. Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)

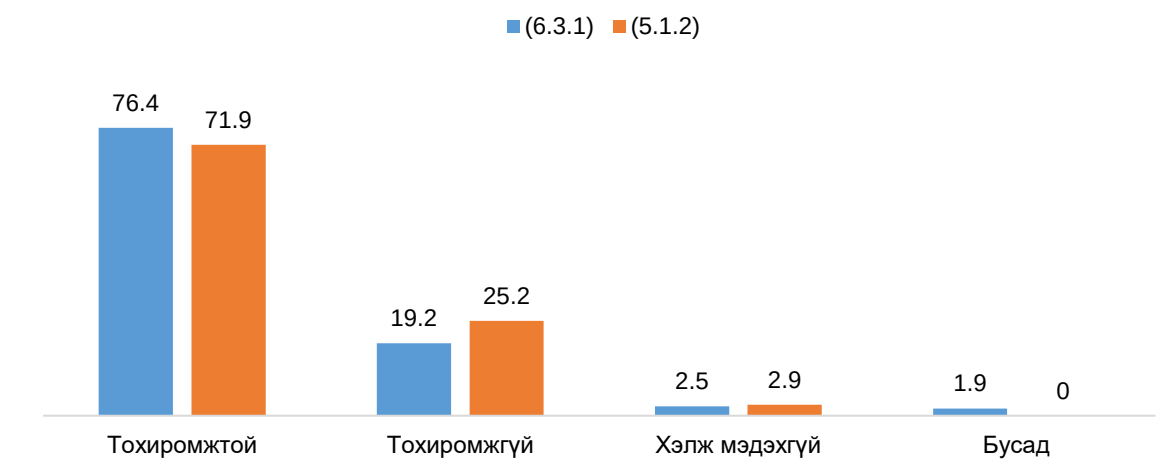
		(5.1.2)										Нийт
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тустай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Хэлж мэдэхгүй байна	
Боловсрол	Байхгүй / Бага сургууль	12.5%	6.3%							56.3%	25.0%	100.0%
	Бүрэн бус дунд	16.9%								81.8%	1.3%	100.0%
	Бүрэн дунд	17.4%		.3%		.3%		1.4%		79.0%	1.7%	100.0%
	Тусгай дунд (техникум, коллеж)	15.3%						1.4%	2.8%	76.4%	4.2%	100.0%
	Дээд, Бакалаврын зэрэгтэй	26.0%	.9%	.5%	.6%		.8%	1.2%	.5%	66.7%	2.9%	100.0%
	Магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй	19.0%								81.0%		100.0%
	Хариулахыг хүсэхгүй байна		25.0%							25.0%	50.0%	100.0%
Нийт		21.8%	.7%	.3%	.3%	.1%	.4%	1.2%	.4%	71.9%	2.9%	100.0%
Амьдрах орчин	Аймгийн төв	11.5%						.7%	1.4%	85.1%	1.4%	100.0%
	Сумын төв	21.7%	1.3%		.7%			2.6%		73.0%	.7%	100.0%
	Хөдөө	10.7%				3.6%		7.1%		60.7%	17.9%	100.0%
	Нийслэл	24.0%	.7%	.5%	.3%		.6%	.8%	.3%	69.8%	3.1%	100.0%
Нийт		21.8%	.7%	.3%	.3%	.1%	.4%	1.2%	.4%	71.9%	2.9%	100.0%

Аймгийн төв (85.1%) амьдарч буй оролцогчдын хувьд дээрх зохицуулалтыг тохиромжтой гэж үзэх хандлага өндөр байгаа бол хөдөө (60.7%) амьдарч буй оролцогчдын хувьд тус зохицуулалтыг тохиромжтой гэж үзсэн хандлага бусад газарт амьдарч буй оролцогчдоос хамгийн бага байна. Түүнчлэн нийслэлд амьдардаг иргэдийн 24 хувь, сумын төвд амьдардаг иргэдийн 21.7 хувь нь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн нь нийслэл болон сумын төвд амьдарч буй иргэдийн дунд тус зохицуулалтыг тохиромжгүй бөгөөд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага бусад газарт амьдарч буй иргэдтэй харьцуулахад өндөр байгааг илэрхийлж байна. Нэгтгэн үзвэл, утаат тамхи татах, согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон зохицуулалтуудад боловсролын түвшнээс хамаарсан ялгаа ихээхэн ажиглагдаж байна.

Согтууруулах, мансууруулах төрлийн зүйл хэрэглэхгүй байх зохицуулалтыг зөрчсөн тохиолдолд хариуцлага тооцох одоогийн зохицуулалтуудыг хэр зэрэг тохиромжтой байгаа талаар тодруулахад, иргэдийн 70 гаруй хувь нь утаат тамхи, архидан

согтуурах төрлийн хоёр зөрчилд хариуцлага тооцож буй одоогийн зохицуулалтыг хэвээр байлгах нь тохиромжтой гэж үзсэн байна.

Зураг 31. Сogтyууpyулax, мaнcyуpyулax тopлийн зүйл хэрэглэхгүй байх (Хувиар)



Тохиромжгүй гэж үзсэн хүмүүсийн хувьд дээрх төрлийн зөрчилд хүлээлгэх хариуцлагын тооцоходоо мөнгөн дүнгээр торгууль оногдуулах хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзжээ. Нийт судалгаанд оролцогчдын 20 гаруй хувь нь ийм байр суурьтай байгаагаа илэрхийлсэн байна.

Согтууруулах, мансууруулах төрлийн зүйл хэрэглэхгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ямар ялгаа байгаад шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна.

Хүснэгт 38. Сogтyууpyулax, мaнcyуpyулax тopлийн зүйл хэрэглэхгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.3.1)	0.533	0.178	0	0.07	0.048
Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)	0.088	0.086	0.004	0.002	0.086

Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын талаарх судалгаанд оролцогчдын санаа бодолд боловсролын түвшин ($p = 0.000$) болон орон сууцны төрөл ($p = 0.048$) хамаарсан ялгаа ажиглагдаж байна. Харин Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын хувьд боловсролын түвшин ($p = 0.004$), амьдрах орчноос ($p = 0.002$) хамаар ялгаа өндөр байгаа бөгөөд нас, хүйс, орон сууцны төрлөөс хамаарсан ач холбогдолтой ялгаа илрэхгүй байна. Нэгтгэн үзвэл, утаат тамхи татах, согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон зохицуулалтуудад боловсролын түвшнээс хамаарсан ялгаа ихээхэн ажиглагдаж байна.

Судалгааны үр дүнгээс харахад тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татах болон архидан согтуурахыг хориглосон газарт согтууруулах ундаа хэрэглэх үйлдлүүдэд

хариуцлага тооцох зохицуулалтыг дэмжих хандлага нь оролцогчдын нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрлөөс хамааран өөр өөр байна. Үр дүнг нэгтгэн үзвэл, утаат тамхи татахтай холбоотой заалт (6.3.1)-ын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээн насны нөлөө хамгийн өндөр байгаа бөгөөд энэ нь тухайн зохицуулалтад хандах хандлага насны бүлгүүдэд ялгаатай байгааг илтгэж байна. Боловсролын нөлөө хамгийн сул байгаа нь энэ заалтыг олон нийтэд таниулах, эрүүл мэндийн талаарх мэдлэгийг сайжруулах шаардлага байгааг харуулж байна. Харин архидан согтуурахтай холбоотой заалт (5.1.2) -д бүх хүчин зүйлсийн нөлөөлөл сул байна. Энэ нь нийт иргэдийн дунд архидан согтуурахтай холбоотой хандлагыг хүлээн зөвшөөрөх байдал сул байгааг илтгэж байна. Судалгааны дээрх үр дүнг нэгтгэн дүгнэвэл, тамхины хортой нөлөө болон согтууруулах ундааны хэрэглээг багасгах талаар иргэдийн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, олон нийтэд чиглэсэн сурталчилгааг өргөжүүлэх шаардлагатай. Түүнчлэн насны ялгаатай бүлгүүдэд тохирсон мэдээлэл түгээх, тухайлбал, залуу үеийнхнийг тамхинаас татгалзах, согтууруулах ундааны хэрэглээг хязгаарлахад уриалах бодлого хэрэгжүүлэх нь үр дүнтэй байх боломжтой юм. Түүнчлэн тухайн заалтуудыг боловсролын түвшнээс үл хамааран ойлгомжтой, хүртээмжтэй байдлаар тайлбарлах нь чухал юм.

ЕС. БУСДЫН БИЕ МАХБОД БОЛОН ЭД ХӨРӨНГӨД ХАЛДАХГҮЙ БАЙХ

Нийтийн хэв журам, аюулгүй байдлын эсрэг зөрчил гаргаж буй байдал, энэ чиглэлийн хууль, эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтээс үзэхэд хүний биед гэмтэл учруулах, гэр бүлийнхээ гишүүдийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцах харилцааг хязгаарлах, санхүүгийн хувьд хараат байлгах, хүүхдийг зодох, хүчирхийлэх төрлийн зөрчлүүд түгээмэл гардаг байна. Иймд тус судалгаагаар хүний бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх агуулгаар дээрх төрлийн зөрчлүүдэд хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын талаар олон нийтийн санаа бодлыг тодрууллаа.

Зөрчлийн тухай хуулийн:

5.1.2 – “... эсхүл хүний биед гэмтэл учруулж болох тусгайлан бэлтгэсэн зэвсгийн чанартай зүйл авч явсан бол зэвсэг, хэрэгслийг хурааж хүнийг хорин таван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”

5.4.4.1-2 – “Гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүнийг зодсон (4.1); хүсэл зоригийнх нь эсрэг тодорхой үйлдэл хийх, хийхгүй байхыг албадсан (4.2); бусадтай харилцахыг хязгаарласан (4.3); хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол албадан сургалтад хамруулж долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна (4.4)”

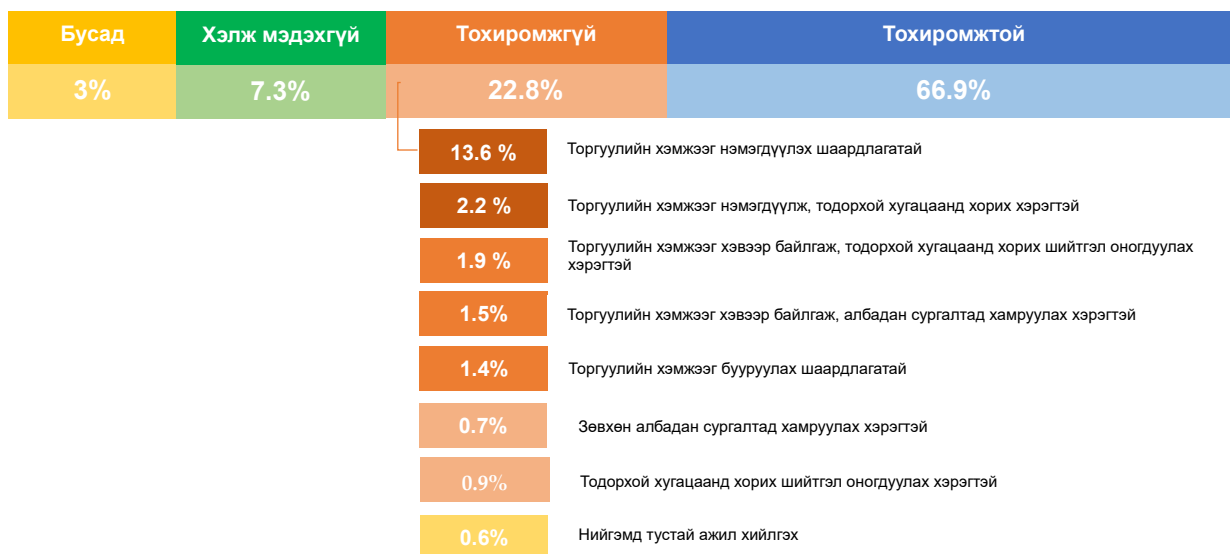
5.4.5 – “Ахмад настны тэтгэвэр, тэтгэмжээ ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол албадан сургалтад хамруулж долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна”

6.20.7 – “Хүүхдийн бие махбодод халдсан, эсхүл үл хайхарсан, эсхүл хүүхдийн дэргэд архидан согтуурсан, мансуурсан, хүчирхийлэл үйлдсэн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг гурван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”

Хүний биед гэмтэл учруулах (ЗТХ – 5.1.2)

Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой талаар судалгаанд оролцогдоос тодруулж асуухад тэдний 66.9 хувь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэсэн бол 22.8 хувь нь тохиромжгүй, 7.3 хувь нь хэлж мэдэхгүй гэсэн хариулт өгсөн байна. Тохиромжгүй гэж үзсэн иргэдийн дунд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн хандлага өндөр байгаа бөгөөд энэ хариултыг нийт судалгаанд оролцогчдын 13.6 хувь өгчээ.

Зураг 32. Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2) (Хувиар)



Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд гэр бүлийн хүчирхийлэл, хүүхдийн эрхийг зөрчих, ахмад настны эрхийг хохироох зэрэгтэй холбоотой хуулийн заалтуудад иргэдийн хандлага тодорхой ялгаатай байна. Тодруулбал, Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын санаа бодолд нас болон орон сууцны төрлөөс хамаарсан ялгаа ажиглагдаж байна.

Хүснэгт 39. ЗТХ - 5.1.2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)	0.032	0.174	0	0.635	0.012

Дээрх шинжилгээний үр дүнг харьцуулсан шинжилгээний үр дүнгээр нарийвчлан үзвэл, тус зохицуулалтыг судалгаанд оролцогчдын 70 орчим хувь нь тохиромжтой, хэвээр байлгасан зөв гэж үзсэн байна. Энэ үр дүн насны бүлэг тус бүрээр харьцуулан үзэхэд 18-24 насныхан болон 50-аас дээш насныхны дунд дээр зохицуулалтыг дэмжих хандлага бусад насныг бүлгээс өндөр байна. Харин тохиромжгүй гэж үзэх хандлага 40-49 насныханд түлхүү байгаа нь ажиглагдаж байна. Мөн тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэх хандлага харьцангуй жигд буюу тэдний 13 орчим хувьд ийм байдлаар хариулжээ.

Хүснэгт 40. Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)

Хүн ам зүйн үзүүлэлт		(5.1.2)											Нийт
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тустай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад: Заавал бичнэ	Хэлж мэдэхгүй байна	
Насны бүлэг	18-24 нас	13.8%			1.5%			1.5%		70.8%	4.6%	7.7%	100.0%
	25-29 нас	13.5%	.7%	5.4%	3.4%	.7%	4.1%	2.7%	1.4%	58.8%	.7%	8.8%	100.0%
	30-39 нас	13.5%	.7%	1.1%	1.6%	.7%	1.1%	2.0%	1.1%	68.1%	4.5%	5.6%	100.0%
	40-49 нас	17.3%	1.2%	1.2%		1.2%	2.8%	3.2%	.8%	63.3%	2.0%	6.9%	100.0%
	50-аас дээш	10.9%		.3%	1.7%	1.3%	1.7%	1.3%		71.3%	2.3%	9.2%	100.0%
Нийт		13.6%	.6%	1.4%	1.5%	.9%	1.9%	2.2%	.7%	66.9%	3.0%	7.3%	100.0%
Орон сууцны төрөл	Орон сууц	15.7%	.7%	1.5%	1.8%	1.2%	1.6%	2.6%	.5%	64.8%	2.8%	6.9%	100.0%
	Гэр хороолол /Монгол гэр, сууцны байшин, малчин/	10.6%	.4%	1.3%	1.1%	.4%	1.9%	1.5%	1.1%	70.3%	3.2%	8.0%	100.0%
	Бусад /...../						33.3%			66.7%			100.0%
	Нийт	13.6%	.6%	1.4%	1.5%	.9%	1.9%	2.2%	.7%	66.9%	3.0%	7.3%	100.0%

Түүнчлэн орон сууцны төрлөөс хамаарсан ялгаатай байдлын хувьд гэр хороололд амьдарч буй оролцогчдын хувьд дээрх зохицуулалтыг дэмжих хандлага орон сууцанд амьдарч буй оролцогчидтой харьцуулахад өндөр байна. Харин орон сууцанд амьдарч буй оролцогчдын хувьд хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэж буй байдал гэр хороололд амьдарч буй оролцогчдоос өндөр байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль зөрчих (ЗТХ – 5.4.4.1-2)

Гэр бүлийнхээ гишүүнийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцахыг хязгаарласан бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь тохиромжтой гэж нийт судалгаанд оролцогчдын 80.1 хувь, тохиромжгүй гэж 12.4, хэлж мэдэхгүй гэж 5.5 хувь нь хариулжээ. Үүнээс үзвэл дээрх төрлийн зөрчил гаргасан хүнийг албадан сургалтад хамруулах, тодорхой хугацаагаар баривчлах хариуцлага оногдуулахыг олон нийтийн дийлэнх нь дэмжсэн байр суурьтай байна. Мөн тохиромжгүй гэж үзэж байгаа хүмүүсийн хувьд зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй бөгөөд ингэхдээ гэр бүлийн гишүүдэд учирсан хохирол, тухайн хүний зөрчил гаргасан гэм буруугаа ухамсарлаж буй нөхцөл байдлыг харгалзах хэрэгтэйг онцолж байна.

Зураг 33. Гэр бүлийнхээ гишүүнийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцахыг хязгаарласан бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.4.1-2) (хувь)



Гэр бүлийнхээ гишүүнийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцахыг хязгаарласан тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх доорх зохицуулалтыг тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын санаа бодолд амьдрах орчноос ($p = 0.034$) бусад хүн ам зүйн шинжүүдээс хамаарсан статистик ач холбогдолтой ялгаа илрэхгүй байгаа нь ANOVA шинжилгээний үр дүнгээр тодорхойлогдож байна.

Хүснэгт 41. ЗТХ - 5.4.4.1-2 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Гэр бүлийнхээ гишүүнийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцахыг хязгаарласан бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.4.1-2)	0.991	0.372	0	0.034	0.36

Дээрх ялгааг амьдрах орчноор харьцуулан үзэхэд аймаг болон сумын төв амьдарч буй оролцогчид дээрх зохицуулалтыг тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзэх хандлага өндөр байна.

Хүснэгт 42. Гэр бүлийнхээ гишүүнийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцахыг хязгаарласан бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.4.1-2)

Хүн ам зүйн үзүүлэлт		(5.4.4.1-2)										Нийт
		Тохиромжгүй. Мөнгөн дүнгээр торгох хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Зөвхөн тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Мөнгөн дүнгээр торгож, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Мөнгөн дүнгээр торгож, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Албадан сургалтад хамруулж, тодорхой хугацаагаар баривчлах шийтгэл нь оногловулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тусгай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Амьдрах орчин	Аймгийн төв		3.4%	2.0%	5.4%	2.0%	1.4%		82.4%	.7%	2.7%	100.0%
	Сумын төв	.7%	1.3%	.7%	1.3%		2.6%	.7%	86.8%	1.3%	4.6%	100.0%
	Хөдөө	7.1%	7.1%				7.1%		78.6%			100.0%
	Нийслэл	1.5%	3.5%	1.6%	1.1%	1.6%	2.6%	1.2%	78.5%	1.9%	6.4%	100.0%
Нийт		1.3%	3.3%	1.5%	1.7%	1.4%	2.6%	1.0%	80.1%	1.7%	5.5%	100.0%

Харин хөдөө амьдарч буй оролцогчдын хувьд тохиромжгүй, мөнгөн дүнгээр торгох хэрэгтэй гэх хандлага илүү ажиглагдаж байна.

Тэтгэврийн зээл авахуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулах (ЗТХ – 5.4.5)

Аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авхуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан бол “албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой талаар судалгаанд оролцогдоос тодруулахад дараах байдлаар хариулсан байна.

Судалгаанд оролцогчдын 65.5 хувь нь дээрх байдлаар хариуцлага тооцох нь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэсэн бол 11.8 хувь тохиромжгүй гэж үзсэн байна. Тохиромжгүй гэж үзсэн мөнгөн дүнгээр торгохын зэрэгцээ албадан сургалтад хамруулах, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах зэргээр давхар хариуцлага хүлээлгэх шаардлагатай гэж үзсэн байна.

Зураг 34. Аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авхуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан бол “албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.5) (хувиар)



Мөн дээрх үр дүнгээс үзэхэд дээрх хариуцлага тооцох зохицуулалтуудаас бусад хэлбэрээр хариуцлага тооцох нь тохиромжтой гэж 6.7 хувь хариулсан бөгөөд тэдний саналыг нэгтгэн үзвэл дээрх төрлийн зөрчил гарсан тохиолдолд зохицуулалтаар хариуцлага тооцох нь гэр бүлийн харилцаанд сөргөөр нөлөөлөх муу талтай тул гэр бүлийн амьдралд хөндлөнгөөс төр оролцох хэрэггүй, хэрэв хариуцлага хүлээлгэх шаардлагатай бол зөвхөн аав, ээж гомдол гаргасан тохиолдолд зээлсэн мөнгөн дүнг төлүүлж, сургалтад хамруулах, тухайн хүний эцэг, эхийнхээ өмнө хүлээх үүрэг, хариуцлагыг ухамсарлуулах чиглэлээр төр ажиллах хэрэгтэй үзжээ.

Зөрчлийн тухай хуулийн 5.4.5 дахь зохицуулалтаар зохицуулсан аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авхуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан тохиолдолд хүлгээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын талаарх санаа, бодолд тэдний наснаас хамаарсан статистик ач холбогдолтой ялгаа ажиглагдаж байгаа тул харьцуулсан шинжилгээгээр насны бүлэг хоорондын ялгааг тодруулая.

Хүснэгт 43. ЗТХ - 5.4.5 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
---------------	-----	------	-----------	---------------	-------------------

Аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авхуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан бол “албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.5)	0.013	0.676	0.009	0.298	0.466
--	-------	-------	-------	-------	-------

Дээрх зохицуулалтыг 18-24 насныхан тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь зөв гэж үзэх хандлагатай байна.

Хүснэгт 44. Аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авхуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан бол “албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.5)

Хүн ам зүйн үзүүлэлт		(5.4.5)									Нийт	
		Тохиромжгүй. Мөнгөн дүнгээр торгох хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Зөвхөн тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Мөнгөн дүнгээр торгож, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Мөнгөн дүнгээр торгож, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Албадан сургалтад хамруулж, тодорхой хугацаагаар баривчлах шийтгэл нь оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тустай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад		Хэлж мэдэхгүй байна
Насны бүлэг	18-24 нас	6.2%				1.5%		4.6%	76.9%	4.6%	6.2%	100.0%
	25-29 нас	6.1%	.7%	4.1%	.7%	.7%	2.0%		70.3%	3.4%	12.2%	100.0%
	30-39 нас	1.6%	2.7%	1.3%	1.6%	1.8%	2.2%	1.1%	69.4%	7.4%	10.8%	100.0%
	40-49 нас	1.2%	.8%	2.0%	2.0%	1.6%	.8%	2.8%	58.9%	7.7%	22.2%	100.0%
	50-аас дээш	3.0%	2.6%	.7%	.7%	1.7%	2.6%	.7%	58.4%	6.9%	22.8%	100.0%
Нийт		2.6%	1.9%	1.6%	1.2%	1.6%	1.9%	1.4%	65.0%	6.7%	16.0%	100.0%

Мөн нас нэмэгдэх тутамд тус зохицуулалтыг тохиромжтой гэж үзэх хандлагад буурах зүй тогтол ажиглагдаж байна. Үүнийг харьцуулсан шинжилгээний үр дүнг илэрхийлэх дараах хүснэгтээс харах боломжтой юм.

Хүүхдийн эрхийг зөрчих, хүчирхийлэл үйлдэх (ЗТХ – 6.20.7)

Сүүлийн жилүүдэд гэр бүлийн хүрээнд төдийгүй, олон нийтийн дунд хүүхдийн бие махбодод халдсан, эсхүл үл хайхарсан, эсхүл хүүхдийн дэргэд архидаг согтуурсан, мансуурсан, хүчирхийлэл үйлдэх зөрчил буурахгүй байгаа нь тухайн зөрчлийг илрүүлэх, хариуцлага тооцох чиглэлээр хэрэгжиж буй одоогийн зохицуулалтын талаарх олон нийтийн ойлголт, мэдлэгтэй холбоотой байж болох юм. Тиймээс Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидаг согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 300,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой талаарх олон нийтийн санаа бодлыг асуулаа

Зураг 35. Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидаг согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 300,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.20.7)(хувиар)



Ингэхэд асуулгын судалгаанд оролцсон иргэдийн 59.3 хувь тохиромжтой, энэ хэвээр байлгасан нь дээр гэсэн бол 36.1 хувь тохиромжгүй гэж үзжээ. Судалгаанд оролцогчдын 13.4 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай, 5.7 хувь нь торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албан сургалтад хамруулах хэрэгтэй гэж үзсэн байна.

Түүнчлэн хүүхдийн эрхийг зөрчих тохиолдол (6.20.7)-д хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд хүйсийн нөлөө маш өндөр байгаа нь эмэгтэйчүүд хүүхдийн эрхийг хамгаалах тал дээр илүү мэдрэг болохыг харуулж байна.

Хүснэгт 45. ЗТХ - 6.20.7 (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидаг согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 300,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.20.7)	0.024	0.965	0	0.001	0.016

Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидаг согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын талаарх зохицуулалтын тохиромжтой байдлыг насны бүлгээр харьцуулан үзвэл дээрх зохицуулалтын 18-24 насныхан илүү дэмжиж байгаа бол 25-29 насныханд тохиромжгүй гэж үзэх хандлага илүү байна. Тохиромжгүй гэж үзсэн 25-29 насныхны хувьд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах шаардлагатай гэх хандлага түлхүү илэрч байгаа нь харьцуулсан шинжилгээний үр дүнгээс тодорхой ажиглагдав. Мөн торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн хандлага 25-49 насныханд илүү илэрч байгаа бөгөөд тэдний 15 орчим хувь нь ингэж үзэж буйгаа илэрхийлжээ.

Хүснэгт 46. Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидаг согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 300,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.20.7)

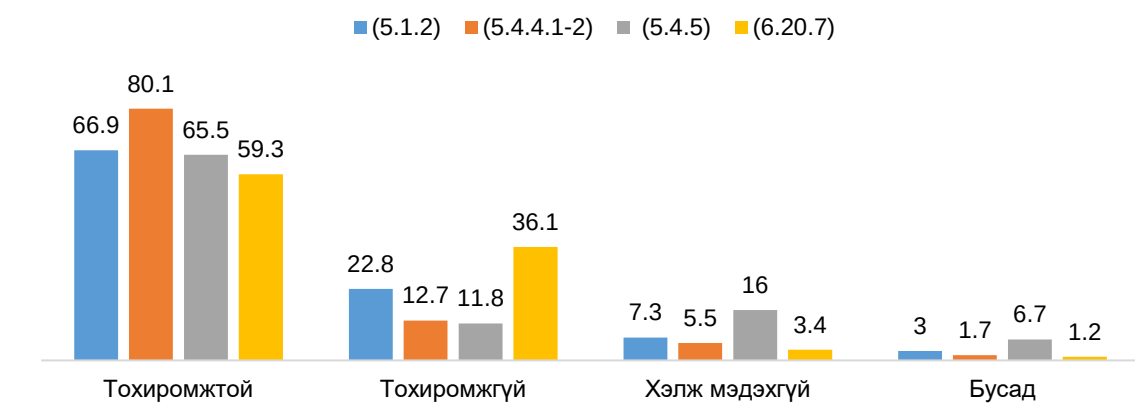
Хүн ам зүйн үзүүлэлт		(6.20.7)											Нийт
		Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай	Тохиромжгүй. Зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих хэрэгтэй	Тохиромжгүй. Нийгэмд тустай ажил хийлгэх хэрэгтэй	Тохиромжтой. Энэ хэвээр байлгасан нь зөв	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Насны бүлэг	18-24 нас	7.7%	1.5%	1.5%	4.6%	3.1%	9.2%	1.5%		67.7%	1.5%	1.5%	100.0%
	25-29 нас	16.2%	1.4%	.7%	8.1%	5.4%	8.1%	7.4%		51.4%		1.4%	100.0%
	30-39 нас	14.6%	3.6%	1.1%	8.5%	1.6%	4.3%	3.6%	.7%	56.4%	1.3%	4.3%	100.0%
	40-49 нас	14.9%	2.0%		2.8%	3.2%	3.2%	4.4%	.8%	62.5%	2.0%	4.0%	100.0%
	50-аас дээш	10.2%	3.3%	1.3%	3.0%	3.6%	4.3%	5.3%	2.0%	63.0%	1.0%	3.0%	100.0%
Нийт		13.4%	2.8%	.9%	5.7%	3.0%	4.8%	4.5%	.9%	59.3%	1.2%	3.4%	100.0%
Амьдрах орчин	Аймгийн төв	12.2%	2.7%	.7%	6.1%	2.0%	6.1%	3.4%		64.9%	.7%	1.4%	100.0%
	Сумын төв	7.2%			2.0%	4.6%	5.3%	5.9%	2.0%	68.4%	2.0%	2.6%	100.0%
	Хөдөө	7.1%			3.6%		10.7%		3.6%	75.0%			100.0%
	Нийслэл	14.9%	3.4%	1.1%	6.4%	3.0%	4.3%	4.7%	.8%	56.3%	1.2%	4.0%	100.0%
Нийт		13.4%	2.8%	.9%	5.7%	3.0%	4.8%	4.5%	.9%	59.3%	1.2%	3.4%	100.0%
Орон сууцны төрөл	Орон сууц	14.2%	3.1%	.7%	7.7%	3.0%	5.1%	5.0%	.7%	56.4%	1.2%	3.0%	100.0%
	Гэр хороолол /Монгол гэр, сууцны байшин, малчин/	12.3%	2.4%	1.3%	2.6%	3.0%	3.9%	3.9%	1.3%	64.3%	1.1%	3.9%	100.0%
	Бусад /...../						33.3%			33.3%	16.7%	16.7%	100.0%
Нийт		13.4%	2.8%	.9%	5.7%	3.0%	4.8%	4.5%	.9%	59.3%	1.2%	3.4%	100.0%

Хөдөө амьдарч буй судалгаанд оролцогчдын хувьд дээрх зохицуулалтыг тохиромжтой гэх хандлага бусад гарч амьдарч буй оролцогчдоос илүү өндөр байна. Харин тохиромжгүй гэж үзсэн хөдөө амьдарч буй оролцогчдын хувьд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, тодорхой хэмжээнд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй гэж үзжээ. Харин нийслэл болон аймгийн төвд амьдарч буй оролцогчид тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэх хандлага сумын төв болон хөдөө амьдарч буй оролцогчдоос харьцангуй өндөр байна. Түүнчлэн гэр хороололд амьдарч буй оролцогчдын 60 гаруй хувь, орон сууцанд амьдарч буй иргэдийн 50 гаруй хувь одоогийн зохицуулалтыг тохиромжтой, хэвээр нь байлгасан нь зөв гэж үзэж буйгаа илэрхийлсэн байна. Харин тохиромжгүй гэж үзсэн хөдөөгийн оролцогчдын хувьд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, албадан сургалтад хамруулах шаардлагатай гэсэн байр суурьтай байгаагаа илэрхийлжээ.

Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архи дан согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын одоогийн зохицуулалтыг 30-аас дээш насныхан нас ахих тусам дэмжих хандлагатай байна.

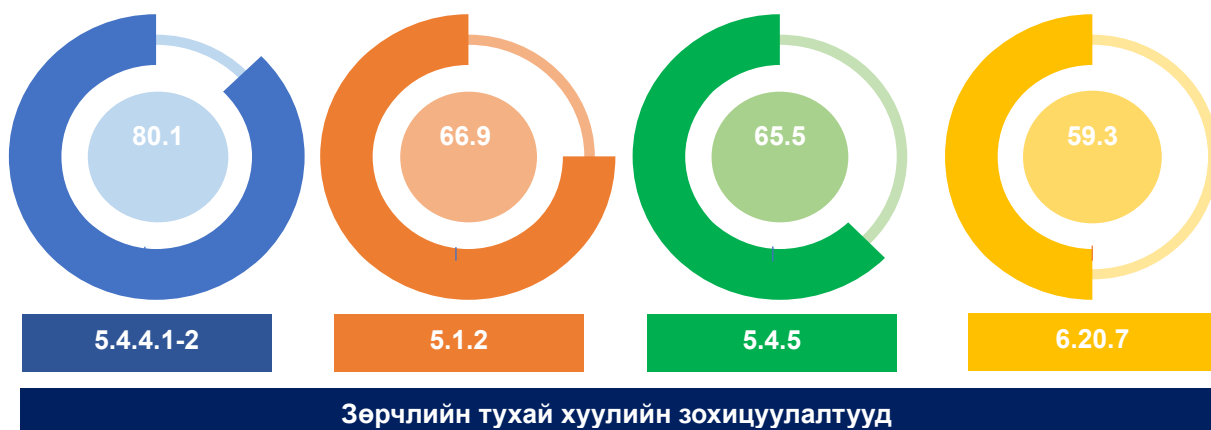
Дээрх судалгааны үр дүнд тулгуурлан бусдын бие махбод эд хөрөнгөд халдахгүй байхтай холбоотой зохицуулалтыг зөрчилсөн үйлдэлд хүлээлгэх хариуцлагын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг нэгтгэн харьцуулахад дараах байдалтай байна.

Зураг 36. Бусдын бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх (Хувиар)



Дээрх үр дүнгээс үзэхэд гэр бүлийн хүрээнд илэрч буй хүүхдэд болон гэр бүлийн гишүүдэд холбогдох аливаа төрлийн зөрчилд хариуцлага тооцохдоо одоогийн мөрдөгдөж байгаа зохицуулалтыг хэвээр байлгахын зэрэгцээ, мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах, сургалтад хамруулах чиглэлээр тухайн хүнийг зөрчил гаргахгүй байх чиглэлээр анхаарах, ойлголт, ухамсарыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн хариуцлагын хэлбэрүүд оновчтой болохыг тэмдэглэсэн байна. Дээрх дөрвөн зохицуулалтаас одоогийн байгаа зохицуулалтыг тохиромжгүй гэж үзэх хандлага Зөрчлийн тухай хуулийн 6.20.7 дахь заалт буюу “Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архи дан согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн” тохиолдол хүлээлгэх хариуцлагыг оновчтой болгох шаардлагатай гэж үзсэн бөгөөд иргэд энэ төрлийн зөрчилд хүлээлгэх хариуцлагыг мөнгөн дүнгээр торгууль оногдуулах, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, албадан сургалтад хамруулах, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах байдлаар давхар хариуцлага хүлээлгэх хэрэгтэй гэж үзжээ.

Зураг 37. Бусдын бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх (Хувиар)



Мөн Бусдын бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээ хүн ам зүйн үзүүлэлтээс хамаарсан ялгаа ажиглагдаж байгаа эсэхэд шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн гарч байна.

Хүснэгт 47. Бусдын бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдал: хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал (ANOVA шинжилгээний үр дүн)

Хуулийн заалт	Нас	Хүйс	Боловсрол	Амьдрах орчин	Орон сууцны төрөл
Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)	0.032	0.174	0	0.635	0.012
Гэр бүлийнхээ гишүүнийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцахыг хязгаарласан бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.4.1-2)	0.991	0.372	0	0.034	0.36
Аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авхуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан бол “албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.5)	0.013	0.676	0.009	0.298	0.466
Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидан согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 300,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.20.7)	0.024	0.965	0	0.001	0.016

ANOVA шинжилгээний нэгдсэн үр дүнгээс үзэхэд Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох зохицуулалтын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээнд тэдний нас, боловсрол, орон сууцны төрлөөс хамаарсан ялгаатай хандлага ажиглагдаж байна.

Тэгвэл гэр бүлийнхээ гишүүнийг хүчирхийлсэн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын хувьд боловсрол болон амьдрах орчноос хамаарсан ялгаатай байдал ажиглагдсан болно. Харин нас, хүйс, орон сууцны төрлөөс хамаарсан ялгаа ажиглагдахгүй байна. Түүнчлэн аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг буруу ашигласан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын хувьд нас болон боловсролоос хамаарсан ялгаа илэрч байна. Хүүхдийг хүчирхийлсэн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын хувьд хүйсээс хамаарсан ялгаа илрээгүй хэдий ч бусад хүн ам зүйн шинжүүд болох нас, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрлөөс

хамаарсан ялгаа байдал ажиглагдаж байна. Дээрх үр дүнг нэгтгэн үзвэл, бусдын бие махбод болон эд хөрөнгөд халдахгүй байх зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээнд боловсролоос хамаарсан ялгаа хамгийн өндөр илэрсэн, түүнчлэн тэдний нас чухал нөлөөтэй байгаа нь ажиглагдаж байна. Эдгээр зохицуулалтын хувьд хүйсээс хамаарсан ач холбогдолтой ялгаа илрээгүй болно.

ANOVA шинжилгээний нэгдсэн үр дүн

Судалгааны ажлын хүрээнд тохиромжтой байдлыг тодруулахыг зорьсон зохицуулалтын талаарх судалгаанд оролцогчдын санаа бодол болон хүн ам зүйн үзүүлэлт хоорондын Anova шинжилгээ хийж, үр дүнг нэгтгэн үзүүлээ. Шинжилгээний үр дүнг ялгаатай үзүүлэлтээр харьцуулсан үр дүнгээс үзэхэд насны бүлгээс хамаарсан ялгаатай байдал (5.1.1), (6.30.3), (6.15.3.3.1), (5.1.2), (5.4.5), (6.20.7) гэсэн 6 зохицуулалтын хувьд наснаас хамаарсан ялгаатай байдал ажиглагдаж байна. Хүйсээр хамаарсан ялгаатай байдал (5.2.1), (6.26.1), (5.5.1), (6.1.7.2), (6.2.12), (14.7.53), (1..), (6.15.3.3.1) гэсэн 8 зохицуулалтын хувьд ажиглагдсан болно. Судалгаанд оролцогчдын боловсролор харьцуулалт хийж, ялгаатай байдлыг тодорхойлоход (5.1.1), (6.27.3), (5.5.1), (6.2.12), (6.3.1), (5.1.2), (5.1.2) (5.4.4.1-2), (5.4.5), (6.20.7) гэсэн 10 зохицуулалтын хувьд боловсролоос хамаарсан ялгаа ажиглагдсан болно.

Амьдардаг орчин буюу аймгийн төв, сумын төв, хөдөө, нийслэлээс хамааралтай ялгаатай байдал (5.1.1), (5.5.1), (6.30.3), (6.2.12), (5.1.2), (5.4.4.1-2), (6.20.7) гэсэн 7 зохицуулалтын хувьд ажиглагдаж байна.

Харин судалгаанд оролцогчдын орон сууцны хэлбэрээр харьцуулалт хийж, ялгаатай байдлыг тодорхойлох ANOVA шинжилгээний үр дүнгээр (5.1.1), (8.6.1), (6.3.1), (5.1.2), (6.20.7) гэсэн 5 зохицуулалтад ялгаатай байдал ажиглагдаж байна.

Хүснэгт 48. Хүн ам зүйн үзүүлэлтүүдээс хамаарсан ялгаатай байдал: ANOVA шинжилгээний үр дүн. (тоо, хувь, заалт)

Хүн ам зүйн шинж	Ялгаа ажиглагдсан зохицуулалтууд		
	Тоо	Хувь	Заалтууд
Насны бүлэг	6	30	(5.1.1), (6.30.3), (6.15.3.3.1), (5.1.2), (5.4.5), (6.20.7)
Хүйс	8	40	(5.2.1), (6.26.1), (5.5.1), (6.1.7.2), (6.2.12), (14.7.53), (1..), (6.15.3.3.1)
Боловсрол	10	50	(5.1.1), (6.27.3), (5.5.1), (6.2.12), (6.3.1), (5.1.2), (5.1.2) (5.4.4.1-2), (5.4.5), (6.20.7)
Амьдардаг орчин	7	35	(5.1.1), (5.5.1), (6.30.3), (6.2.12), (5.1.2), (5.4.4.1-2), (6.20.7)
Орон сууцны хэлбэр	5	25	(5.1.1), (8.6.1), (6.3.1), (5.1.2), (6.20.7)

Дээрх нэгтгэсэн үр дүнгээс үзвэл Зөрчлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн хувьд хангалтгүй байгаа зохицуулалтуудын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын хариултын 30 хувьд насны бүлгээс хамаарсан, 40 хувьд хүйсээс хамаарсан, 50 хувьд боловсролын түвшнээс хамаарсан, 35 хувьд амьдардаг орчноос хамаарсан, 25 хувьд орон сууцны хэлбэрээс хамаарсан ялгаатай байдал ажиглагдаж байна. Тодруулбал, тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын өгсөн хариултад боловсролын түвшин болон хүйсээс хамаарсан ялгаа хамгийн өндөр байна.

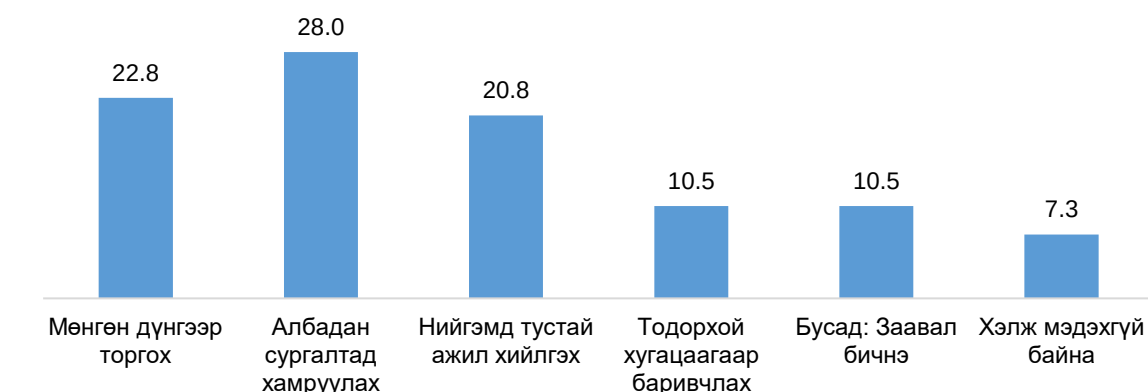
АРАВ. ЗӨРЧИЛД ХАРИУЦЛАГА ТООЦОХ ХЭЛБЭР

Тайлангийн энэ бүлэгт аливаа төрлийн зөрчилд хүлээлгэх хариуцлагын оновчтой хэлбэр болон мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл ноогдуулах хэмжээний талаар судалгаанд оролцогчдын санал, бодлыг тодруулсан асуулгын судалгааны болон фокус бүлгийн ярилцлагын судалгааны үр дүнг нэгтгэн тайлбарлалаа. Ингэхдээ судалгаанд оролцогчдын хүн ам зүйн шинжээс хамаарсан ямар ялгаа ажиглагдаж байгааг нарийвчлан тодруулахыг зорьлоо.

Зөрчилд хариуцлага тооцох оновчтой хэлбэр

Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо ямар хэлбэрээр хариуцлага хүлээлгэх нь илүү тохиромжтой гэж үзэж байгаа талаар асуулгын судалгаанд оролцогчдоос тодруулахад тэдний 28 хувь нь албадан сургалтад хамруулах, 22.8 хувь нь мөнгөн дүнгээр торгох, 20.8 хувь нь нийгэмд тустай ажил хийлгэх, 10.5 хувь нь тодорхой хугацаагаар баривчлах хэрэгтэй гэж үзжээ.

Зураг 38. Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо ямар хэлбэрээр хариуцлага хүлээлгэх нь оновчтой вэ? (Хувиар)



Харин фокус бүлгийн ярилцлагын үр дүнгээс үзэхэд суурь боловсролын агуулгад хууль эрх зүйн суурь агуулгыг нэмэгдүүлэх, гэр бүлийн хүрээнд ёс зүйн боловсрол, хүмүүжлийг анхаарах, хариуцлага гэхээсээ илүүтэй эерэг зөв мэдээллийг түгээн дэлгэрүүлэх, бодит зөв хүмүүсийг сайн сурталчлах хэрэгтэй гэсэн санаануудыг хэлжээ. Мөн хуулийн хариуцлага оногдуулах хэрэгтэй бөгөөд гаргасан зөрчил, учирсан хохирол, хохирогчийн гомдол зэргээс хамаарч торгууль оногдуулах, албан сургалтад хамруулах, хорих шийтгэл оногдуулах эсэхийг тогтоодог байх, зөрчил гаргаж буй иргэдэд нийгмийн зүгээс тавих шаардлагыг нэмэгдүүлэх, зөрчил үйлдсэн тохиолдолд түүнд тохирсон хариуцлагыг хүлээлгэх, хуулийн хэрэгжилтийг хангах нь чухал болохыг ярилцлагад оролцогчид онцлон тэмдэглэжээ.

Судалгаанд оролцогчдын аливаа зөрчилд хариуцлага тооцох оновчтой хэлбэрийг тодорхойлсон байдлыг оршин суугаа байршлаар нь харьцуулан үзэхэд оршин суугаа байршлаас хамаарсан хүчтэй ялгаа ажиглагдахгүй байгааг доорх үр дүнгийн хүснэгтээс харж болохоор байна.

Хүснэгт 49. Зөрчилд хариуцлага тооцох хэлбэр (Оршин суугаа газар)

Оршин суугаа байршил	Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо ямар хэлбэрээр хариуцлага хүлээлгэх нь оновчтой вэ?						Нийт
	Мөнгөн дүнгээр торгох	Албадан сургалтад хамруулах	Нийгэмд тустай ажил хийлгэх	Тодорхой хугацаагаар баривчлах	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Аймаг, орон нутаг	19.4%	27.6%	21.2%	12.1%	9.1%	10.6%	100.0%
Улаанбаатар хот	24.1%	28.2%	20.7%	9.9%	11.0%	6.0%	100.0%
Нийт	22.8%	28.0%	20.8%	10.5%	10.5%	7.3%	100.0%

Зөрчил гаргасан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын хэлбэрийг тодорхойлсон байдлыг судалгаанд оролцогчдын насны бүлгээр харьцуулан үзэхэд дараах үр дүн гарч байна.

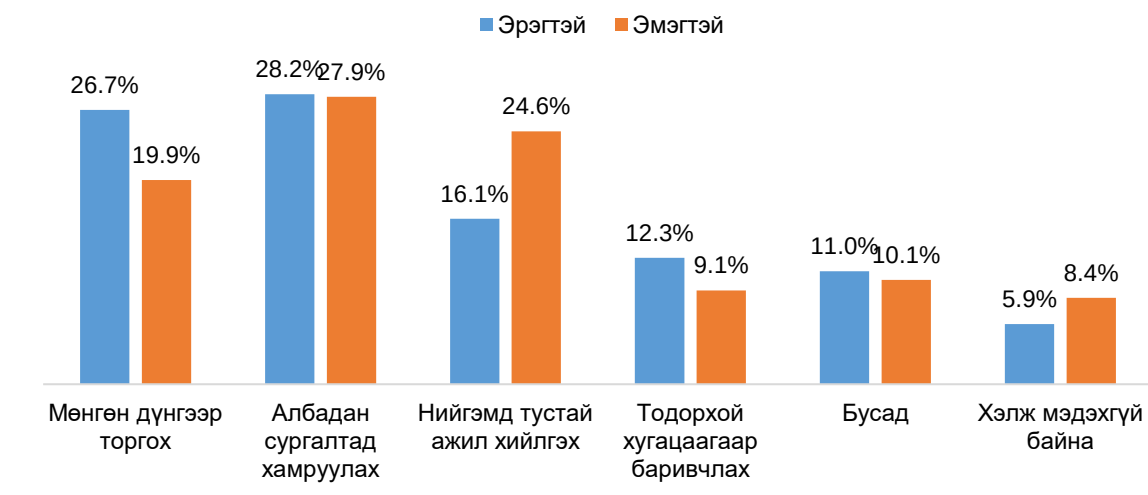
Хүснэгт 50. Зөрчилд хариуцлага тооцох хэлбэр (Насны бүлгээр)

Та хэдэн настай вэ?	Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо ямар хэлбэрээр хариуцлага хүлээлгэх нь оновчтой вэ?						Нийт
	Мөнгөн дүнгээр торгох	Албадан сургалтад хамруулах	Нийгэмд тустай ажил хийлгэх	Тодорхой хугацаагаар баривчлах	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
18-24 нас	29.2%	30.8%	6.2%	15.4%	10.8%	7.7%	100.0%
25-29 нас	26.4%	32.4%	16.2%	8.8%	10.8%	5.4%	100.0%
30-39 нас	22.7%	27.4%	19.8%	11.0%	9.2%	9.9%	100.0%
40-49 нас	23.8%	24.6%	24.6%	10.5%	11.7%	4.8%	100.0%
50-аас дээш	19.1%	29.0%	24.8%	9.6%	11.2%	6.3%	100.0%
Нийт	22.8%	28.0%	20.8%	10.5%	10.5%	7.3%	100.0%

Дээрх зөрчилд хүлээлгэх хариуцлагын хэлбэрийг насны бүлгээр харьцуулсан үр дүнг нэгтгэн үзвэл 39 хүртэлх насныхан аливаа төрлийн зөрчилд хариуцлага тооцохдоо албадан сургалтад хамруулах хэлбэрийг илүү чухалчилж байна. Харин 40-44 насныхан нийгэмд тустай ажил хийлгэх, 45-49 насныхан албадан сургалтад хамруулах, 50-54 насныхан мөнгөн дүнгээр торгох нь илүү оновчтой гэж үзжээ. Тэгвэл, 55 ба түүнээс дээш насныханы хувьд мөнгөн дүнгээр торгох бус нийгэмд тустай ажил хийлгэх, албадан сургалтад хамруулах нь илүү оновчтой хариуцлага хүлээлгэх хэлбэр гэж үзсэн байна.

Түүнчлэн зөрчил хариуцлага тооцох оновчтой хэлбэрийг тодорхойлсон байдлыг судалгаанд оролцогчдын хүйсээр харьцуулан үзэхэд зарим ялгаатай үр дүнгүүд ажиглагдаж байна.

Зураг 39. Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцох оновчтой хэлбэр (Хүйсээр)



Хүйсээр харьцуулсан дээрх үр дүнгээс үзвэл албадан сургалтад хамруулах хэлбэрийн хувьд хүйсээс хамаарсан ялгаа байхгүй байгаа бол мөнгөн дүнгээр торгох, тодорхой хугацаагаар баривчлах хэлбэрийг хариуцлагыг эрэгтэйчүүд илүү чухалчилсан байна. Харин эмэгтэйчүүдийн хувьд нийгэмд тустай ажил хийлгэх хариуцлагын хэлбэрийг илүү чухалчилж үзжээ.

Хүснэгт 51. Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцох оновчтой хэлбэр (Боловсролын түвшин)

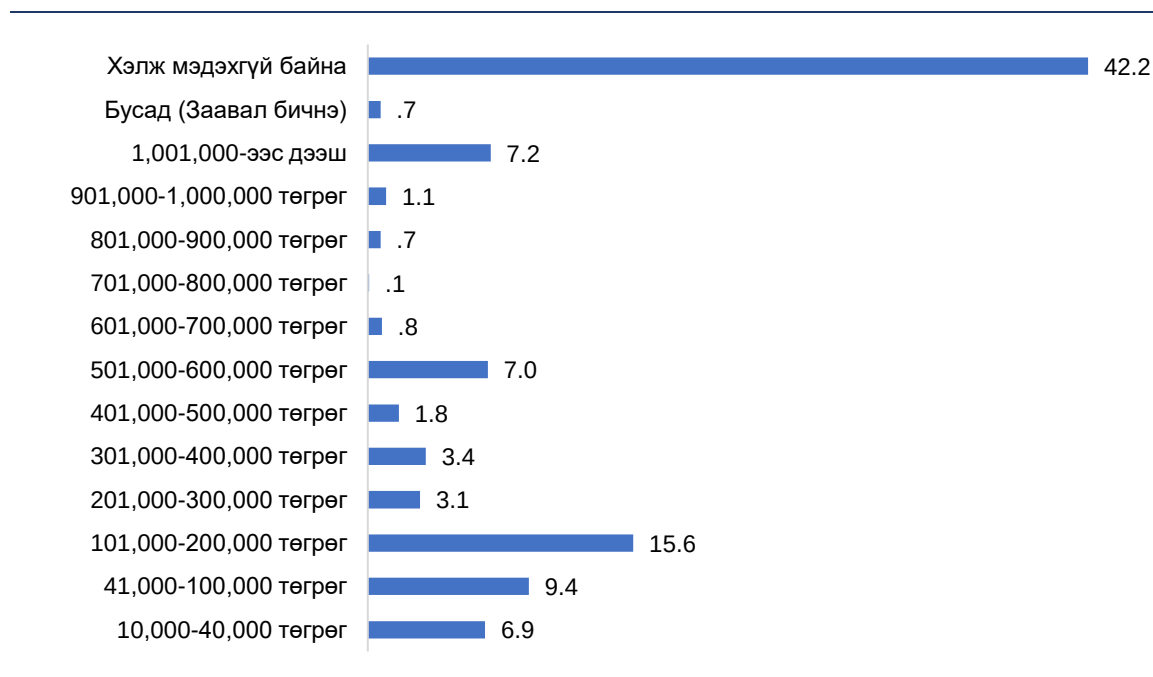
Боловсролын түвшин	Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо ямар хэлбэрээр хариуцлага хүлээлгэх нь оновчтой вэ?						Нийт
	Мөнгөн дүнгээр торгох	Албадан сургалтад хамруулах	Нийгэмд тустай ажил хийлгэх	Тодорхой хугацаагаар баривчлах	Бусад	Хэлж мэдэхгүй байна	
Байхгүй / Бага сургууль	6.3%	12.5%	12.5%	12.5%	0.0%	56.3%	100.0%
Бүрэн бус дунд	15.6%	35.1%	27.3%	10.4%	6.5%	5.2%	100.0%
Бүрэн дунд	22.1%	28.5%	23.5%	8.3%	10.5%	7.2%	100.0%
Тусгай дунд (техникум, коллеж)	19.4%	20.8%	26.4%	16.7%	8.3%	8.3%	100.0%
Дээд, Бакалаврын зэрэгтэй	24.8%	27.7%	18.4%	11.4%	11.7%	5.9%	100.0%
Магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй	23.8%	42.9%	19.0%	0.0%	4.8%	9.5%	100.0%
Хариулахыг хүсэхгүй байна	25.0%	25.0%	0.0%	0.0%	0.0%	50.0%	100.0%
Нийт	22.8%	28.0%	20.8%	10.5%	10.5%	7.3%	100.0%

Дээрх үр дүнгийн хүснэгтээс үзэхэд боловсролгүй болон бага сургууль төгссөн иргэдийн 56.3 хувь нь аливаа зөрчилд хариуцлага тооцох хэлбэрийг тодорхойлж мэдэхгүй байгаагаа илэрхийлжээ. Харин тусгай дунд (техникум, коллеж) боловсролтой иргэд нийгэмд тустай ажил хийлгэх хариуцлагын хэлбэрийг оновчтой гэж үзсэн бол бүрэн дунд, дээд боловсролтой, магистр болон түүнээс дээш боловсролтой иргэдийн хувьд албадан сургалтад хамруулах хариуцлагын хэлбэрийг илүү оновчтой гэж үзсэн байна. Мөн магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй иргэд албадан сургалтад хамруулах хариуцлагын хэлбэрийг чухалчилж буй байдал хамгийн өндөр буюу тэдний 42.9 хувьд энэ хэлбэрийн хариуцлагыг оновчтой гэж үзжээ.

Мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээ

Зөрчилд хариуцлага тооцохдоо мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах тохиолдолд торгуулийн хэмжээ хэдэн төгрөг байх нь илүү үр дүнтэй талаар тодруулахад асуулгын судалгаанд оролцогчдын 42.2 хувь энэ талаар тодорхойлж хэлж мэдэхгүй байгаагаа илэрхийлсэн байна. Асуулгын судалгааны үр дүнгээс судалгаанд оролцогчдын мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээг тодорхойлсон байдлыг дэлгэрүүлэн үзвэл дараах үр дүн гарч байна.

Зураг 40. Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах тохиолдолд хэдэн төгрөг байх нь үр дүнтэй вэ? (хувь)



Харин мөнгөн торгууль оногдуулах тохиолдолд гаргасан зөрчлийн төрлөөс хамаарч тогтоох нь оновчтой гэдгийг фокус бүлгийн ярилцлагад оролцогчид тэмдэглсэн бөгөөд анкетын судалгаанд оролцогчдын 6.9 хувь нь 10,000-40,000 төгрөг, 9.1 хувь нь 41,000-100,000 төгрөг, 15.6 хувь нь 101,000-200,000 төгрөг, 7 хувь нь 501,000-600,000 төгрөг, 7.2 хувь нь 1,001,000-ээс дээш хэмжээний мөнгөн торгуулийн шийтгэл оногдуулах нь зохимжтой гэж үзжээ. Мөн судалгаанд оролцогчдын 42.2 хувь нь аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах тохиолдолд хэдэн төгрөг байх нь үр дүнтэй талаар хэлж мэдэхгүй байгаагаа илэрхийлжээ.

Мөн бүлгийн ярилцлагад оролцогчидтой аливаа “зөрчлийг гаргахгүй байхын тулд торгуулийн хэмжээг нэмж, хэрэгжилтийг хангахад анхаарах нь зөв” гэдэгтэй санал нийлж байгаа эсэх, хэрэв санал нийлж байгаа бол яагаад санал нийлж байгаа талаар тодруулж ярилцахад тэдний дийлэнх нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэхтэй санал нийлж, одоо байгаа торгуулийн хэмжээг бага байгаа, иймээс зөрчил их гарч байгаа гэжээ. Тиймээс торгуулийн хэмжээг үйлдсэн зөрчлийн хохирлын хэмжээг маш зөв тодорхойлж, түүний дараа торгуулийн шийтгэлийг мөнгөн дүнгээр оногдуулах эсэхийг, мөнгөн торгууль оногдуулах тохиолдолд хэмжээг тооцоолох зохимжтой гэжээ.

Гэхдээ торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх нь сайн талтай хэдий ч мөнгөн торгууль оногдуулснаар хүмүүс бүрэн ухамсарлахгүй байх, зарим тохиолдол зөрчил, гэмт хэрэг дарагдах магадлалтай болохыг ч анхааруулжээ. “Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэхдээ зөрчил бүр дээр өөр өөр байх нь зохимжтой” бөгөөд “гол нь хуулиа хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих үйл ажиллагааг сайжруулах хэрэгтэй” гэсэн байна. Харин торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэхтэй санал нийлэхгүй байгаа иргэдийн хувьд “ямар нэг хэмжээгээр торгох нь чухал биш зөрчил гаргахаас сэргийлэх, гаргахгүй байх талаас иргэдийн ойлголт, ухамсарыг нэмэгдүүлэх, энэ чиглэлээр нийгмийн хяналтыг

сайжруулах” нь чухал гэжээ. Зөрчил бүрийг торгуулиар шийдэх гэсэн хандлагатай байх нь бодлогын хувьд алдаатай гэдгийг ч анхаарах хэрэгтэй гэж үзжээ. Нөгөө талаас иргэд, олон нийтийн зүгээс “зөрчлийг мэдээлэх боломжуудыг өргөжүүлэх, мэдээллэгчийн нууц болон эрх, аюулгүй байдлыг хамгаалах, мэдээллэгчийг урамшуулах тогтолцоог сайжруулахад анхаарах хэрэгтэй” болохыг тэмдэглэн хэлсэн байна.

Мөн торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээг тодорхойлсон дээрх үр дүнг асуулгын судалгаанд оролцогчдын оршин суугаа газрыг аймаг, нийслэлээр болон тэдний хүн ам зүйн шинж байдлаар харьцуулан үзэхэд дараах ялгаатай үр дүнгүүд ажиглагдаж байна. Аливаа зөрчилд 101,000-200,000 төгрөгийн мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах нь зохимжтой гэж нийт судалгаанд оролцогчдын 15.6 хувь үзсэн бөгөөд аймаг, орон нутагт оршин суугаа иргэдийн 18.5 хувь, нийслэлд оршин суугаа иргэдийн 14.4 хувь нь ингэж үзжээ. Эндээс үзэхэд аймаг, орон нутагт суугаа иргэдийн ингэж тодорхойлох хандлага нийслэлд оршин суугаа иргэдээс 4.1 хувиар өндөр байна. Харин 1,001,000-ээс дээш төгрөг байх зохимжтой гэж үзэх хандлага нийслэлд оршин суугаа иргэдийн дунд аймаг, орон нутагт оршин суугаа иргэдээс 4.9 хувиар өндөр байна. Өөрөөр хэлбэл, нийслэлд оршин суугаа иргэдийн торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээг өндөр буюу 1 сая төгрөгнөөс дээш хэмжээтэй оногдуулах үр дүнтэй гэж үзжээ.

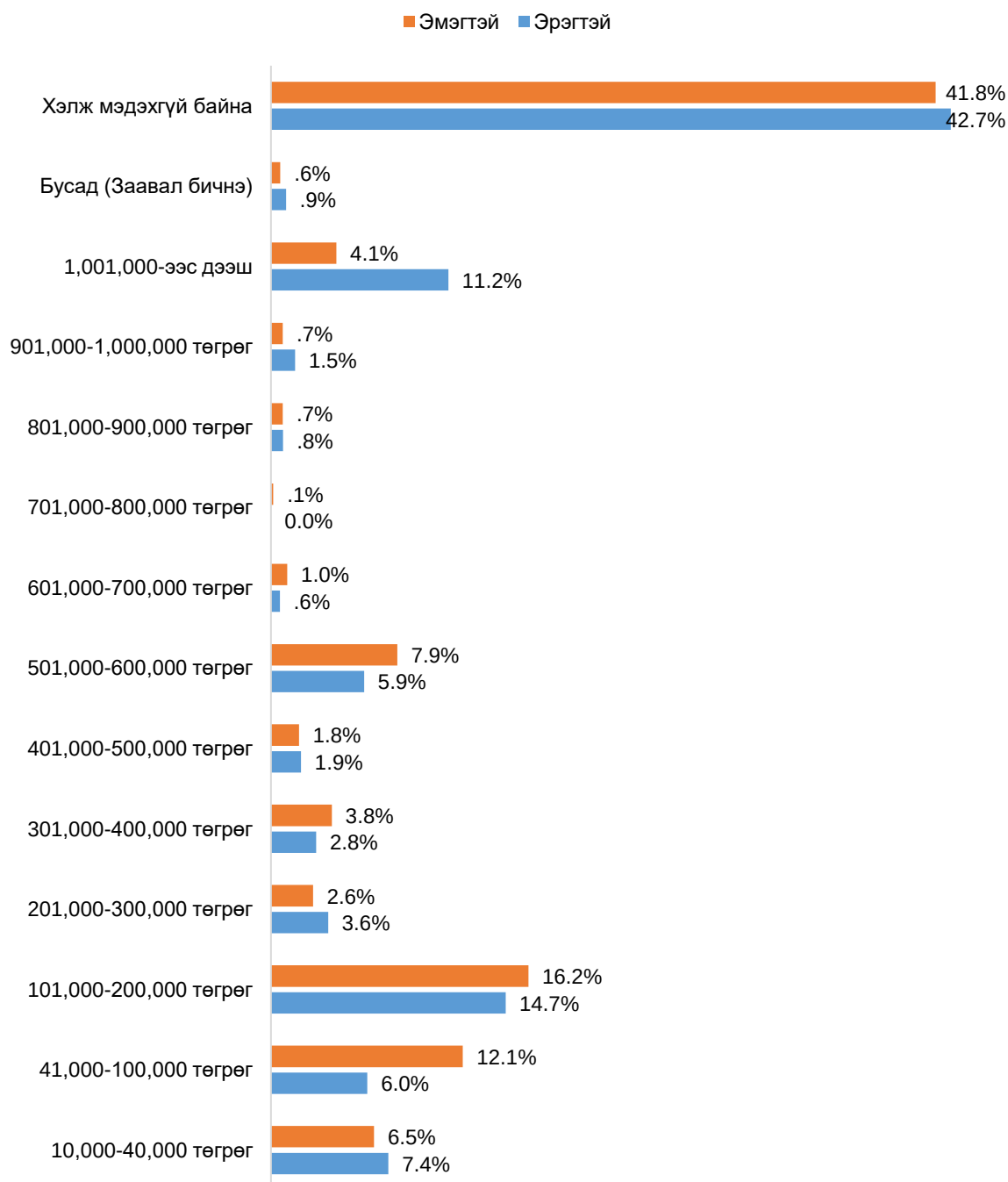
Хүснэгт 52. Мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээ (Аймаг, нийслэлд оршин суугаа иргэдийн санал бодлыг харьцуулсан байдлаар)

Байршил	Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах тохиолдолд хэдэн төгрөг байх нь үр дүнтэй вэ?														Нийт
	10,000-40,000 төгрөг	41,000-100,000 төгрөг	101,000-200,000 төгрөг	201,000-300,000 төгрөг	301,000-400,000 төгрөг	401,000-500,000 төгрөг	501,000-600,000 төгрөг	601,000-700,000 төгрөг	701,000-800,000 төгрөг	801,000-900,000 төгрөг	901,000-1,000,000 төгрөг	1,001,000-ээс дээш	Бусад (Заавал бичнэ)	Хэлж мэдэхгүй байна	
Аймаг	5.2	10.3	18.5	5.5	1.5	2.1	8.2	.9	0.0	.6	.9	3.6	.9	41.8	100.0
Нийслэл	7.5	9.1	14.4	2.2	4.1	1.7	6.6	.8	.1	.8	1.1	8.5	.7	42.3	100.0
Нийт	6.9	9.4	15.6	3.1	3.4	1.8	7.0	.8	.1	.7	1.1	7.2	.7	42.2	100.0

Харин дээр дурдсанаас бусад дүнгээр тодорхойлсон байдлууд болон энэ талаар хэлж мэдэхгүй байгаа иргэдийн дунд оршин суугаа газраас хамаарсан хүчтэй ялгаа ажиглагдахгүй байна.

Мөн мөнгөн дүнгээр шийтгэл оногдуулах хэмжээг тодорхойлсон байдлыг хүйсээр харьцуулан үзүүлбэл, 41,000-100,000 төгрөгийн шийтгэл оногдуулах нь тохиромжтой гэж эмэгтэйчүүдийн 12.1 хувь, эрэгтэйчүүдийн 6 хувь нь үзсэн байна. Өөрөөр хэлбэр, эмэгтэйчүүдийн мөнгөн дүнгээр шийтгэл оногдуулах хэмжээг дээрх байдлаар тодорхойлох хандлага эрэгтэйчүүдээс хоёр дахин илүү байна.

Зураг 41. Мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээг тодорхойлсон байдал (Хүйсээр)



Харин 101,000-200,000 төгрөг байх нь тохиромжтой гэж үзсэн байдалд хүйсээс хамаарсан хүчтэй ялгаа ажиглагдахгүй байна. Торгуулийн хэмжээг 1,001,000-ээс дээш байх нь тохиромжтой гэж үзэх хандлага эрэгтэйчүүдийн дунд илүү өндөр байна.

Торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээг тодорхойлсон байдлыг судалгаанд оролцогчдын боловсролын түвшингээр харьцуулан үзвэл, дээд боловсролтой иргэдийн хувьд мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээг 101,000-200,000 төгрөг байх нь илүү үр дүнтэй гэж тодорхойлох хандлага өндөр байна.

**Хүснэгт 53. Мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээ
(Боловсролын түвшин)**

Боловсролын түвшин	Аливаа зөрчилд хариуцлага тооцохдоо мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах тохиолдолд хэдэн төгрөг байх нь үр дүнтэй вэ?														Нийт
	10,000-40,000 төгрөг	41,000-100,000 төгрөг	101,000-200,000 төгрөг	201,000-300,000 төгрөг	301,000-400,000 төгрөг	401,000-500,000 төгрөг	501,000-600,000 төгрөг	601,000-700,000 төгрөг	701,000-800,000 төгрөг	801,000-900,000 төгрөг	901,000-1,000,000 төгрөг	1,001,000-ээс дээш	Бусад (Заавал бичнэ)	Хэлж мэдэхгүй байна	
Байхгүй / Бага сургууль	12.5 %	12.5 %	0.0 %	12.5 %	0.0 %	0.0 %	18.8 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	43.8 %	100.0 %
Бүрэн бус дунд	6.5 %	5.2 %	14.3 %	3.9 %	6.5 %	2.6 %	11.7 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	7.8 %	0.0 %	41.6 %	100.0 %
Бүрэн дунд	6.9 %	9.4 %	14.1 %	2.2 %	3.6 %	2.2 %	6.1 %	.6%	0.0 %	.3%	.8%	4.4 %	1.1 %	48.3 %	100.0 %
Тусгай дунд (техникум, коллеж)	9.7 %	12.5 %	8.3 %	0.0 %	1.4 %	2.8 %	6.9 %	1.4 %	0.0 %	1.4 %	0.0 %	4.2 %	2.8 %	48.6 %	100.0 %
Дээд, Бакалаврын зэрэгтэй	6.4 %	9.6 %	17.0 %	3.7 %	3.2 %	1.5 %	6.8 %	1.1 %	.2%	1.1 %	1.5 %	9.3 %	.5%	38.2 %	100.0 %
Магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй	9.5 %	9.5 %	33.3 %	0.0 %	4.8 %	0.0 %	4.8 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	4.8 %	0.0 %	33.3 %	100.0 %
Хариулаагүй	0.0 %	0.0 %	25.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	75.0 %	100.0 %
Нийт	6.9 %	9.4 %	15.6 %	3.1 %	3.4 %	1.8 %	7.0 %	.8%	.1%	.7%	1.1 %	7.2 %	.7%	42.2 %	100.0 %

Боловсролын түвшин нэмэгдэхэд мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээг тодорхойлж хэлж мэдэхгүй байх хандлага буурч байна. Тодруулбал, бага сургууль төгссөн болон бүрэн бус дунд, бүрэн дунд, тусгай дунд боловсролтой иргэдийн 41.6-48.3 хувь мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээг тодорхойлж хэлж мэдэхгүй байгаа бол дээд, бакалаврын зэрэгтэй иргэдийн 38.2 хувь, магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй иргэдийн 33.3 хувь тодорхойлж хэлж мэдэхгүй байгаагаа илэрхийлжээ.

ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Иргэдийн өдөр тутмын амьдрал, зан үйлийг хуулиар зохицуулсан боловч хэрэгжилтийн хувьд хүндрэлтэй байгаа зарим зохицуулалтын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг асуулгын болон фокус бүлгийн ярилцлагаар судалж, үр дүнг нэгтгэн боловсруулсан үр дүнд тулгуурлан дараах дүгнэлт, зөвлөмжийг нэгтгэн тодорхойлж болохоор байна. Энд өгүүлэх дүгнэлт, зөвлөмж хэсэгт тайлангийн агуулгын үндсэн бүлэг тус бүрийг нэгтгэн дүгнэж, үр дүнд тулгуурлан зөвлөмж боловсруулсан болно.

Судалгаанд оролцогчдын шинж байдал

Судалгаанд оролцогчдыг сонгохдоо тэдний хүн ам зүйн шинж байдлыг илэрхийлэх гол үзүүлэлтүүд болох нас, хүйс, боловсролын түвшин, оршин суугаа газрын талаарх мэдээлэлд үндэслэсэн зохимжтой төлөөллийг бүрдүүлэн оролцогчдоос тоон болон чанарын аргаар мэдээлэл цуглуулж, холбогдох шинжилгээ, харьцуулалт хийх боломжийг бүрдүүлсэн болно. Мөн хэрэгжилтийн хувьд хангалтгүй байгаа хуулийн зохицуулалтуудын тохиромжтой хэрхэн үзэж буйг болон судалгаанд оролцогчдын хүн ам зүйн үзүүлэлт хоорондын хамаарлыг ANOVA шинжилгээ хийж тодорхойлов. Мөн Зөрчлийн тухай хуулийн зохицуулалт тус бүрийн тохиромжтой байдлын талаар судалгаанд оролцогчдын санаа бодлыг хамаарал ажиглагдсан хүн ам зүйн шинжүүдээр нарийвчлан тодорхойлох зорилгоор харьцуулсан шинжилгээ хийж үр дүнг доорх дэд бүлэг тус бүрт нэгтгэлээ.

Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явах тухайд

Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явахтай холбогдох Зөрчлийн тухай хуулийн 5.5.1, 6.30.3, 8.6.1 дэх зохицуулалтыг асуулгын судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь буюу 68.7-82 хувь нь тохиромжтой, энэ хэвээр нь байлгасан нь зөв гэж үзэж байна. Тохиромжгүй гэж үзэж буй хүмүүсийн хувьд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, албадан сургалтад хамруулах, шаардлагатай тохиолдолд буюу учруулсан хохирлын нөхцөл байдлаас хамаарч тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах нь зөв гэж үзсэн байна. Түүнчлэн, бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээр үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн болон хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан тохиолдолд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлж, албадан сургалтад хамруулах, тодорхой хэмжээнд хорих шийтгэлийг давхар оногдуулах зөв гэж үзэх хандлагатай байна.

Мөн судалгаанд оролцогчдын үнэлгээнд нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрөл зэргээс хамааран зохицуулалтын талаарх үнэлгээ харилцан адилгүй байна. Олон нийтийн дунд биеэ зөв, зохистой авч явах хуулийн зохицуулалтын тохиромжтой байдлыг үнэлэхэд хүн ам зүйн шинжүүд болох нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрөл зэрэг хүчин зүйлсийн нөлөө харилцан адилгүй байна. Судалгааны үр дүнгээс дараах ерөнхий хандлагыг ажиглаж болохоор байна. Нас, боловсролоос ялгаатай байдлыг тодруулбал, нас болон боловсрол нь олон нийтийн газарт хог хаяхтай холбоотой заалтуудын тохиромжтой байдлыг үнэлэхэд чухал нөлөөтэй байна. Одоогийн зохицуулалтын тохиромжтой байдлыг 18-24 насныхан болон 50-аас дээш насныхан илүү дэмжиж байгаа бол 40-50 насныхан хамгийн бага дэмжсэн байна. Мөн магистр болон түүнээс дээш зэрэгтэй оролцогчид тус зохицуулалтыг тохиромжтой гэж үзэх хандлага хамгийн өндөр байна. Тохиромжтой гэж үзэх хандлага тусгай дунд болон дээд, бакалавр зэрэгтэй оролцогчдын дунд бусад боловсролтой оролцогчдтой харьцуулахад бага байна. Тэдний дунд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн хандлага өндөр байна. Харин амьдрах орчин, орон сууцны төрлийн хувьд амьдрах орчин болон орон сууцны төрөл нь зарим заалтууд “олон нийтийн газар бохирдуулах зэрэг” дээр хандлагын ялгааг бий болгож байна.

Боловсрол нь дээрх бүх зохицуулалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд чухал хүчин зүйл болж байгаа бол хүйс нь хандлагад тодорхой хэмжээний ялгааг үүсгэдэг ч нас, амьдрах орчны нөлөөтэй харьцуулахад харьцангуй бага нөлөө үзүүлж байна. Хууль, дүрэм боловсруулах, хэрэгжүүлэхдээ хүн ам зүйн эдгээр ялгааг анхаарч, олон нийтийн хүлээлтэд нийцсэн, илүү оновчтой зохицуулалт бий болгох шаардлагатай. Ялангуяа боловсролын түвшнээс хамаарсан ялгааг бууруулахад чиглэсэн бодлого, мэдээлэл түгээх арга хэмжээг нэмэгдүүлэх нь зүйтэй. Мөн хүйс, амьдрах орчин, орон сууцны төрлөөс үүдэлтэй ялгааг харгалзан үзэх нь зохицуулалтыг илүү үр дүнтэй болгоход чухал ач холбогдолтой юм.

Нийтийн амгалан, тайван байдлыг алдагдуулахгүй байх тухайд

Зөрчлийн тухай хуулийн 5.5.1, 6.30.3, 8.6.1 дэх заалтаар зохицуулсан хариуцлага оногдуулах зохицуулалтуудыг судалгаанд оролцогчдын 55.5–78.5 хувь нь тохиромжгүй зохицуулалт гэж үзэж байна. Тохиромжгүй гэж үзсэн үндэслэлийг тодруулахад нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан тохиолдолд торгуулийг хэмжээг нэмэгдүүлэх, тарайлангийн талбай гэх мэт мал орохыг хориглосон газарт журам зөрчиж мал нэвтрүүлсэн тохиолдолд учруулсан хохирлын хэмжээг тодорхойлж, түүнээс хамааран торгуулийн шийтгэл оногдуулах, оногдуулж буй торгуулийн хэмжээг бууруулах, харин бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан бол мөнгөн дүнгээр торгож, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй гэж үзэж байна. Мөн эдгээр зохицуулалтын тохиромжтой байдлыг талаарх хариултад хүн ам зүйн шинж байдал зохицуулалт тус бүрд харилцан адилгүйгээр нөлөөлж байна. Тухайлбал, шөнийн амгалан байдлыг алдагдуулахтай холбоотой заалтад хүйс, боловсрол, амьдрах орчиноос хамааралтай ялгаа илэрсэн бол малаа хориотой талбайд оруулахтай холбоотой заалтад нас, амьдрах орчиноос хамаарсан ялгаа илэрч байна.

Судалгаанд оролцогчдын үнэлгээний хандлагад боловсрол, амьдрах орчин, нас зэрэг хүн ам зүйн шинжүүд голлох нөлөө үзүүлж байна. Харин хүйсийн хувьд тодорхой заалтуудад тухайлбал, “олон нийтийн тайван байдлыг алдагдуулах” талаарх зохицуулалтад ач холбогдолтой нөлөөлөл үзүүлж байхад бусад тохиолдолд нөлөө нь харьцангуй бага байна. Түүнчлэн орон сууцны төрөл болон амьдрах орчин нь хөдөө болон хот суурийн газрын оролцогчдын хандлагын ялгааг илэрхийлж байна. Боловсролын түвшин өндөр байх тусам зохицуулалтын ач холбогдлыг илүү дэмжих хандлага ажиглагдаж байна. Боловсролын ялгааг бууруулах зорилгоор хууль, дүрмийн талаарх олон нийтийн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, сургалт, мэдээлэл түгээх ажлыг өргөжүүлэх шаардлагатай. Хөдөө, хотын ялгааг анхаарч, хуулийн зохицуулалтын хэрэгжилтийг орон нутгийн онцлогт нийцүүлэх бодлого хэрэгжүүлэх нь зүйтэй. Хүйс болон насны ялгааг харгалзан хуулийн хэрэгжилтийн арга барил, арга хэмжээний төлөвлөлтийг нарийвчлах шаардлагатай.

Байгаль орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байх тухайд

Байгал орчин, нийтийн эзэмшлийг бохирдуулахгүй байхтай холбогдох зохицуулалтуудаас хэрэгжилтийн хувьд хангалтгүй байгаа Зөрчлийн тухай хуулийн 6.1.7.2, 6.2.12 дахь заалтуудаар зохицуулж буй хариуцлага тооцох зохицуулалтуудыг судалгаанд оролцогчдын 67.6–78.4 хувь нь буюу 70–80 орчим хувьд нь тохиромжтой гэж үзэж байна. Тохиромжгүй гэж үзсэн хүмүүийн дийлэнх дээрх төрлийн зөрчлүүдэд одоогоор оногдуулж буй торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн байр суурьтай байгаа илэрхийлж байна. Ерөнхий хандлагын хувьд хүйс болон боловсролын түвшин нь иргэдийн хандлагад голлох нөлөө үзүүлж байгаа ч нас, амьдрах орчин, орон сууцны төрлийн хувьд нөлөөлөл бага байна. Үүнээс хуулийн зохицуулалтад хүмүүсийн хандлага харьцангуй ижил төстэй байгаа ч зарим бүлгийн онцлогийг харгалзан үзэх шаардлагатай болох ажиглагдаж байна. Хүйс болон боловсролын ялгааг харгалзан хууль, дүрмийг сурталчлах, ач холбогдлыг таниулах арга хэмжээг эрчимтэй хэрэгжүүлэх, хог хаягдлын зохицуулалт болон шугам сүлжээний гэмтэл зэрэг асуудлуудыг боловсролын түвшнээс үл хамааран бүх нийтэд хүртээмжтэй, ойлгомжтой байдлаар

хэрэгжүүлэх бодлого боловсруулах, эрэгтэйчүүдийн дунд хог хаягдлын зохицуулалтын ач холбогдлыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр тусгай арга хэмжээг зохион байгуулах шаардлагатай болох нь судалгааны үр дүнгээс харагдалаа.

Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчихгүй байх тухайд

Иргэд, олон нийтийн дунд нийтлэг замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчих тохиолдол нийтлэг ажиглагддаг тул иргэдийн нийтийн болон хувийн тээврийн хэрэгслээр зорчих, явганаар зорчихдоо гаргаж буй Зөрчлийн тухай хуулиар 14.6.1, 14.7.53, 1... зөрчлүүдэд хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлыг үнэлүүлсэн. Судалгаанд оролцогчдын 59.3-71.1 хувь тус зохицуулалтуудаар хариуцлага тооцож буй тохиромжтой гэж үзсэн байна. Харин тохиромжгүй гэж үзсэн хүмүүсийн хувьд зохицуулалт тус бүр дээр ялгаатай тайлбар, үндэслэлийг тодорхойлж байна. Тухайлбал, явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөндлөн гарсан тохиолдолд оногдуулах торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэсэн бол автобусаар зөрчихдөө төлбөрийн картаа уншуулаагүй тохиолдолд оногдуулах торгуулийг хэмжээг бууруулах нь зөв гэж үзжээ. Учир нь торгуулийн шийтгэл оногдуулах бус автобусаар зорчихдоо төлбөрөө төлөх боломжуудыг өргөтгөх хэрэгтэй гэсэн байр суурьтай байна.

Харин хувийн тээврийн хэрэгслээр зорчихдоо түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолд оногдуулах торгуулийн хэмжээг бууруулах, зөрчлийг бууруулахын тулд хувийн тээврийн хэрэгслийн түр зогсох болон урт хугацаагаар зогсоолд байршуулах зай, талбай гаргах, зогсоолын асуудлыг шийдвэрлэхэд анхаарах хэрэгтэй гэж үзжээ. Нөгөө талаарх замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчсөн тохиолдолд жолоо барих эрх хасах, тээврийн хэрэгслийг журамлах зэрэг хариуцлага оногдуулахаас гадна зөрчлийг олон нийтэд мэдээллэх, таниулах зэргээр буруутай үйлдлээ ойлгох, мэдрэхэд нь чиглэсэн шийтгэл, нөлөөллийг үзүүлэх нь үр дүнтэй байж болохыг тэмдэглэсэн байна.

Мөн судалгаанд оролцогчдын хүн ам зүйн шинжээс хамаарсан ялгааны ерөнхий хандлагаас үзвэл хүйс нь дээрх гурван зохицуулалтын хандлагад голлох ялгаатай байдлыг илтгэж байгаа боловч, бусад хүн ам зүйн хүчин зүйлсийн хувьд статистикийн ач холбогдолтой ялгаа илрээгүй байна. Боловсрол болон бусад хүчин зүйлс зарим тохиолдолд бага зэргийн нөлөө үзүүлж байгаа ч энэ статистик шинжилгээгээр батлагдсан дүгнэлт хийхэд хангалтгүй байна. Иймээс дээрх зохицуулалтын хэрэгжилтийг сайжруулахдаа хүйсийн ялгааг анхаарч, хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхэд илүү тэгш байдал хангах арга хэмжээ авах хэрэгтэй юм. Тухайлбал, явган хүний гарцгүй хэсгээр зам гарах болон түр зогсохтой холбоотой зохицуулалтад эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн ялгаатай хандлагыг багасгах сурталчилгаа, мэдээлэл хүргэх ажлыг зохион байгуулах хэрэгцээ өндөр байгаа нь дээрх үр дүнгээс ажиглагдаж байна. Боловсролын түвшний нөлөөллийг харгалзан, уг хуулийн заалтуудын ач холбогдлыг ойлгуулахад чиглэсэн арга хэмжээг боловсруулж, хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтийг сайжруулахад анхаарах шаардлагатай болох нь харагдаж байна.

Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухайд

Иргэдийн өдөр тутмын амьдралд хэрэглэгдэж буй хүнсний бүтээгдэхүүн, эм эмийн бүтээгдэхүүний чанар, хугацаатай холбогдох зөрчил гаргасан тохиолдолд оногдуулах хариуцлагыг зохицуулсан Зөрчлийн тухай хуулийн 6.15.3.3.1, 6.6.6.2 дахь заалтуудын тохиромжтой байдлыг иргэд, олон нийтээр үнэлүүлсэн болно. Ингэхэд хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан тохиолдолд оногдуулах хариуцлага, торгуулийн хэмжээг одоогийнхоос нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн байна.

Харин эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмчийн жоргүй худалдсан тохиолдолд оногдуулах хариуцлага, мөнгөн торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай гэж үзсэн байна. Үүний үндэслэлийг иргэдтэй хийсэн ярилцлагаас тодруулахад зөрчил гарсны дараа хариуцлага тооцох нь чухал бус, харин энэ төрлийн зөрчил гаргахаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр иргэд болон эмийн санч, эмийн худалдаа эрхлэгч нарт

чиглэсэн сургалт, зөвлөгөө өгөх, нөгөө талаар эмийн санчдын мэргэжлийн мэдлэг, ур чадвар, мэргэжлийн ёс зүйд тавих шаардлагыг нэмэгдүүлэх, хяналт, хариуцлагын тогтолцоог сайжруулахад анхаарах хэрэгтэй гэж үзэж байна.

Судалгааны үр дүнгээс харахад хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдах болон жороор олгох эмийг жоргүйгээр худалдах үйлдлүүдэд хуулийн зохицуулалт хэр зэрэг тохиромжтой байгааг үнэлэхэд оролцогчдын үзэл бодолд тодорхой ялгаа ажиглагдсан. Тодруулбал, хадгалах хугацаа хэтэрхсэн хүний хүнсний бүтээгдэхүүн худалдан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд нас, хүйсийн нөлөөлөл өндөр байгаа бол бусад хүн ам зүйн шинжүүдээс хамаарсан ялгаа бага байна. Иймээс хуулийн хэрэгжилтийг сурталчлах, хүйсийн онцлогийг харгалзсан хандлагын судалгаа явуулах шаардлагатай юм. Нөгөө талаас эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын талаар олон нийтийн боловсролыг нэмэгдүүлэх нь хуулийн хүлээн зөвшөөрөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэх боломжтой юм. Түүнчлэн хөдөө орон нутаг, хот суурин газрын ялгаатай хэрэгцээг харгалзан, тухайн орчинд тохирсон зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгаа нь ажиглагдаж байна.

Согтууруулах, мансууруулах төрлийн зүйл хэрэглэхгүй байх тухайд

Нийтийн ёс суртахуун, хүн амын эрүүл мэнд, эрүүл ахуйн журмыг эсрэг зөрчлийн бүртгэл, шийдвэрлэлтийн сүүлийн жилүүдийн статистикаас үзэхэд Тамхины хяналтын тухай хууль, Согтууруулах ундааны эргэлтэд хяналт тавих, архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хууль зөрчих тохиолдол тогтмол өссөн үзүүлэлтүүдтэй байна. Иймд Зөрчлийн тухай хуулийн 6.3.1, 5.1.2 дахь зохицуулалтаар оногдуулах хариуцлагын тохиромжтой байдлыг иргэд олон нийтэд үнэлүүлсэн. Эдгээр зохицуулалтаар оногдуулж буй хариуцлагыг 71.9-76.4 хувь нь тохиромжтой гэж үзсэн байна. Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт утаат тамхи татах, согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан зөрчил гаргасан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг одоогийн зохицуулалтыг тохиромжгүй гэж үзсэн иргэдийн хувьд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн байна.

Судалгааны үр дүнгээс харахад тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татах болон архидан согтуурахыг хориглосон газарт согтууруулах ундаа хэрэглэх үйлдлүүдэд хариуцлага тооцох зохицуулалтыг дэмжих хандлага нь оролцогчдын нас, хүйс, боловсрол, амьдрах орчин, орон сууцны төрлөөс хамааран өөр өөр байна. Үр дүнг нэгтгэн үзвэл, утаат тамхи татахтай холбоотой заалт (6.3.1)-ын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээн насны нөлөө хамгийн өндөр байгаа бөгөөд энэ нь тухайн зохицуулалтад хандах хандлага насны бүлгүүдэд ялгаатай байгааг илтгэж байна. Боловсролын нөлөө хамгийн сул байгаа нь энэ заалтыг олон нийтэд таниулах, эрүүл мэндийн талаарх мэдлэгийг сайжруулах шаардлага байгааг харуулж байна. Харин архидан согтуурахтай холбоотой заалт (5.1.2) -д бүх хүчин зүйлсийн нөлөөлөл сул байна. Энэ нь нийт иргэдийн дунд архидан согтуурахтай холбоотой хандлагыг хүлээн зөвшөөрөх байдал сул байгааг илтгэж байна.

Судалгааны дээрх үр дүнг нэгтгэн дүгнэвэл, тамхины хортой нөлөө болон согтууруулах ундааны хэрэглээг багасгах талаар иргэдийн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, олон нийтэд чиглэсэн сурталчилгааг өргөжүүлэх шаардлагатай. Түүнчлэн насны ялгаатай бүлгүүдэд тохирсон мэдээлэл түгээх, тухайлбал, залуу үеийнхнийг тамхинаас татгалзах, согтууруулах ундааны хэрэглээг хязгаарлахад уриалах бодлого хэрэгжүүлэх нь үр дүнтэй байх боломжтой юм. Түүнчлэн тухайн заалтуудыг боловсролын түвшнээс үл хамааран ойлгомжтой, хүртээмжтэй байдлаар тайлбарлах нь чухал юм.

Бусдын бие махбод эд хөрөнгөд халдахгүй байх тухайд

Нийгмийн дунд хүний бие махбод эд хөрөнгөд халдах, гэр бүлийн гишүүдийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцах харилцааг хязгаарлах зэрэг зөрчил буурахгүй байгаа нь энэ төрлийн зөрчил оногдуулах хариуцлагын тогтолцоог сайжруулах хэрэгцээтэй болохыг илтгэж байна. Тус судалгааны хүрээнд *“Нийтийн хэв журам, аюулгүй байдлын эсрэг зөрчил”*-үүдэд хүлээлгэх хариуцлагын зохицуулалтуудаас Зөрчлийн тухай хуулийн 5.1.2, 5.4.4.1.2, 5.45 дахь заалтуудаар зохицуулсан хариуцлагын тохиромжтой байдлын талаарх олон нийтийн санаа бодлыг асууж үр дүнг нэгтгэв. Ингэхэд дээрх зохицуулалтуудыг тохиромжтой гэж судалгаанд оролцогчдын 60-80 хувь нь үзсэн байна.

Харин тохиромжгүй гэж үзсэн хүмүүсийн хувьд хүний биед халдсан тохиолдолд торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, гэр бүлийн гишүүдийн бие, эрхэнд халдсан бол албадан сургалтад хамруулах нь тохиромжтой гэж үзсэн байна. Харин 5.4.5 буюу аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан тохиолдолд зээлийг төлүүлэх, сургалтад хамруулах нь чухал гэж үзсэн байна.

Одоогийн зохицуулалтаар оногдуулж буй *“7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчилж”* хариуцлага тооцохыг гэр бүлийн гишүүд, эцэг, эх, үр хүүхдийн хоорондын харилцаанд сөргөөр нөлөөлөх тул тохиромжгүй гэж үзжээ. Харин хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидан согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн бол эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй гэж үзсэн байна. Гэхдээ зөрчил бүрийг торгуулиар шийтгэх хандлагаас зайлсхийх хэрэгтэйг анхааруулсан байна.

Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд гэр бүлийн хүчирхийлэл, хүүхдийн эрхийг зөрчих, ахмад настны эрхийг хохироох зэрэгтэй холбоотой хуулийн заалтуудад иргэдийн хандлага тодорхой ялгаатай байна. Тодруулбал, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотой зохицуулалтууд (5.4.4.1-2, 6.20.7)-ын тохиромжтой байдлыг үнэлэхэд нас, хүйс хамгийн их нөлөөтэй байна. Нас ахих тусам хариуцлага тооцохыг дэмжих хандлага өндөр байгаа бол хүйсийн хувьд эмэгтэйчүүд хүчирхийллийн эсрэг байр суурийг илүүтэй баримталж байна. Харин ахмад настны эрхийг хохироохтой холбоотой заалт (5.4.5)-ын хувьд хүйс, орон сууцны төрөл илүүтэй нөлөөлж байгаа нь ахмад настны эрхийг хүндэтгэх хандлага зарим бүлгүүдэд сул байгааг харуулж байна. Түүнчлэн хүүхдийн эрхийг зөрчих тохиолдол (6.20.7)-д хүлээлгэх хариуцлагын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд хүйсийн нөлөө маш өндөр байгаа нь эмэгтэйчүүд хүүхдийн эрхийг хамгаалах тал дээр илүү мэдрэг болохыг харуулж байна. Мөн хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон тохиолдол (5.1.2)-д хүлээлгэх хариуцлагын зохицуулалтад амьдрах орчин хамгийн их нөлөөтэй байна. Энэ нь хот, хөдөөгийн орчинд гэмт хэргийн талаарх ойлголт ялгаатай байгааг илтгэж байна. Дээрх үр дүнгээс нэгтгэн дүгнэхэд иргэдийн боловсрол, мэдээлэл авах боломжийг сайжруулж, хүчирхийлэлтэй холбоотой мэдлэгийг бүх түвшинд тэгш хүртээмжтэй түгээх шаардлагатай. Мөн гэр бүлийн хүчирхийлэлд чиглэсэн аливаа бодлого, эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтийг сайжруулахын тулд нас, хүйсийн ялгааг харгалзан, эмэгтэйчүүд, ахмад настныг хамгаалах бодлогыг эрчимжүүлэх, хүүхдийн эрхийн зөрчлийн эсрэг хатуу арга хэмжээ авахыг олон нийтэд таниулах, энэ талаар мэдлэгтэй болгох, хот, хөдөөгийн орчны ялгаатай байдлыг харгалзан хууль, дүрмийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлох шаардлага байгаа нь тус судалгааны үр дүнгээс тодорхой харагдаж байна.

Зөрчилд хариуцлага тооцох хэлбэрийн тухайд

Судалгааны үр дүнд тулгуурлан аливаа төрлийн зөрчил хариуцлага тооцох оновчтой хэлбэрийг дараах байдлаар тодорхойлж болохоор байна. Тодруулбал, судалгаанд оролцогчид албадан сургалтад хамруулах, мөнгөн дүнгээр торгох, нийгэмд тустай ажил хийлгэх зэргийг шийтгэлүүдийг илүү оновчтой гэж үзсэн байна. Шийтгэлийг оновчтой хэлбэрийг тодорхойлж буй байдлаас үзэхэд 40-өөс доош насныханы хувьд

албадан сургалтад хамруулах нь зөв гэж үзсэн бол 40-ээс дээш насныхны хувьд нийгэм тустай ажил хийлгэх, мөнгөн дүнгээр торгууль оногдуулах нь зөв гэж үзэж байна. Харин мөнгөн дүнгээр торгуулийн шийтгэл оногдуулах хэмжээг судалгаанд оролцогчдын 40 гаруй хувьд тодорхойлж мэдэхгүй байна. Мөнгөн дүнгээр торгууль оногдуулах оновчтой хэмжээг 41,000-100,000 төгрөг, 101,000 – 200,000 төгрөг байх нь тохиромжтой гэж үзэх хандлага өндөр байна.

Дээрх бүлгүүдийн дүгнэлтийг нэгтгэн үзвэл, иргэдийн зүгээс өдөр тутмын амьдралд тулгарч буй аливаа асуудлыг бүгдийг хуулиар зохицуулах хандлага нь оновчтой бус бөгөөд нийгмийн хэв журамыг мөрдөх, олон нийтийн дунд биеэ зөв авч явахтай холбоотой ёс зүй, соёлын хэм хэмжээ, зөв, эерэг харилцааг иргэд болон залуу үеийн хувь хүний ухамсар, хүмүүжил, төлөвшлийг сайжруулахад чиглэсэн нөлөөллийн үйл ажиллагаагаар сайжруулах нь чухал гэж үзэж байна. Мөн нийгмийн харилцаа, олон нийтийн сэтгэлгээнд бусдыг аливаа хэлбэрээр ялгаварлах, гадуурхах, дээрэлхэх үзэгдэл ихсэж, энэ нь хэвийн үзэгдэл мэтээр нийтэд ойлгогдох, хэнд хамаагүй мэт болсон нь бид сэтгэлгээний хувьд, ёс суртахуун, хүмүүжлийн хувьд ухарч байгааг илэрхийлж байгаа ярилцлагын явцад олон удаа хөндөж хэлжээ.

Иргэдийн ухамсар, ёс суртахуун, нийтийн дунд биеэ авч явах, нийгмийн харилцаанд зөв, зохистой оролцох соёлыг сайжруулах чиглэлээр нөлөөллийн үйл ажиллагааг төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллага, мэргэжлийн бүлгийн оролцоотойгоор үндэсний хэмжээнд өргөн хүрээнд тогтмол хугацаанд зохион байгуулах чиглэлээр хөтөлбөр, хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгаа болохыг онцолж байна.

Нийтийн хэв журам, аюулгүй байдлын эсрэг зөрчил гаргасан тохиолдол бүрийг илрүүлэх, энэ чиглэлд олон нийтийн оролцоог хангах, зөрчсөн үйлдэлд хүлээлгэх хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, ингэхдээ сургалт, нөлөөллийн үйл ажиллагаанд албадан хэлбэрээр хамруулах, давтан зөрчил гаргасан тохиолдолд хариуцлага, шийтгэлийг хэмжээг нэмэгдүүлэх хэрэгтэй гэж үзжээ. Нийгэмд нийтлэг гарч буй хувь хүний ёс суртахуун, хүмүүжил, төлөвлөөс хамааралтай зөрчлүүдийн хариуцлагыг нэмэгдүүлэх хэрэгтэй. Ялангуяа, бэлгийн хүчирхийлэл, хувь хүний нууц мэдээллийг хууль бусаар ашиглахтай холбоотой зөрчлүүдийг анхаарах хэрэгтэй гэж үзжээ.

Мөн түүнчлэн өсвөр үеийнхний аливаа асуудлыг хүлээн шийдвэрлэх, бие даан нийгмийн харилцаанд оролцох, өөрийгөө болон бусдыг хүндэтгэх, бие хүний ёс суртахуун, ёс зүйн төлөвшилд онцгой анхаарах шаардлагатай байгааг онцолж байна. Ингэхдээ суурь боловсролын агуулгаас эхлээд, гэрийн бүлийн хүрээнд, байгууллага хамт олны хүрээнд энэ чиглэлээр олон талын нөлөөллийн үйл ажиллагаа хэрэгцээтэй байгааг тодорхойлжээ. Тиймээс олон нийтийн зүгээс нийтийн хэв журам, аюулгүй байдлын эсрэг зөрчил гаргасан аливаа зөрчилд оногдуулах хариуцлагыг нийтийн ёс суртахуун, хүн амын ухамсар, хувь хүний төлөвшилд чиглүүлсэн байдлаар албадан сургалтад хамруулах, нийтэд тустай хөдөлмөр эрхлүүлэх гэх мэтээр зохицуулах нь илүү үр дүнтэй гэж үзсэн байна. Мөн нэгдсэн үр дүнгээс үзэхэд зохицуулалтын тохиромжтой байдалд хүн ам зүйн шинжүүд, ялангуяа хүйс, боловсрол, нас, амьдрах орчин, орон сууцны төрөл зэрэг хүчин зүйлсээс хамаарах ялгаа тодорхой ажиглагдаж байна. Нийт 7 нийтлэг агуулга бүхий 20 зохицуулалтын тохиромжтой байдлын талаарх судалгаанд оролцогчдын үнэлгээний 50 хувьд боловсролын түвшнээс хамааралтай ялгаа ажиглагдаж байна. Энэ нь бодлого, эрх зүйн зохицуулалтыг боловсруулахдаа олон нийтийн ялгаатай хэрэгцээ, хандлагыг харгалзан үзэх шаардлагатай байгааг илтгэж байна. Тиймээс дээрх хуулийн зохицуулалтын хэрэгжилтийг сайжруулах чиглэлээр дараах зөвлөмжүүдийг тодорхойлж болохоор байна. Үүнд:

- *Боловсролын нөлөөллийг багасгах:* Хуулийн зохицуулалтын ач холбогдлыг олон нийтэд ойлгомжтой байдлаар тайлбарлах, сурталчлах, боловсролын түвшнээс үл хамааран хүртээмжтэй мэдээлэл түгээх шаардлагатай. Мөн хүчирхийлэл, хүүхдийн эрхийн зөрчил зэрэг асуудлаар бүх насны бүлгүүдэд тохирсон сургалт, мэдээлэл түгээх ажлыг өргөжүүлэх хэрэгтэй.

- *Хүйсийн ялгааг харгалзан үзэх:* Эмэгтэйчүүд, ахмад настнууд болон хүүхдийн эрхийг хамгаалахад чиглэсэн тусгай бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нь чухал байна. Түүнчлэн эрэгтэйчүүдийн дунд хог хаягдлын зохицуулалтын ач холбогдлыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн тусгай арга хэмжээг зохион байгуулах хэрэгцээ өндөр байна.
- *Насны ялгаанд суурилсан арга хэмжээ:* Залуу үеийг тамхинаас татгалзах, согтууруулах ундааны хэрэглээг хязгаарлахад уриалан, тэдэнд чиглэсэн мэдээллийн кампанит ажлыг зохион байгуулах нь дээрх зохицуулалтыг хэрэгжилтийг хангахад чухал нөлөө үзүүлнэ.
- *Амьдрах орчин, орон нутгийн онцлогийг харгалзах:* Хөдөө, хотын ялгааг харгалзан, тухайн орчны хэрэгцээнд нийцсэн зохицуулалт, хэрэгжилтийн арга хэмжээг тодорхойлон үр дүнтэй хэрэгжүүлэх зэрэг орно.

Мөн судалгааны үр дүнгээс үзэхэд хүчирхийлэл, эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдал, тамхи, архины хэрэглээтэй холбоотой асуудлуудад онцгойлон анхаарах шаардлагатай байгаа нь тодорхойлогдож байгаа болно. Тодруулбал,

- Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх арга хэмжээг боловсруулж хэрэгжүүлэхдээ нас, хүйсийн ялгааг тусган, эмэгтэйчүүд, хүүхдийг хамгаалах бодлогыг эрчимжүүлэх
- Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн, жоргүй эмийн худалдаанд хариуцлага тооцох зохицуулалтын талаар олон нийтийн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх.
- Тамхи, согтууруулах ундааны хорт нөлөөллийн талаарх мэдлэгийг нэмэгдүүлж, залуу үеийг чиглэсэн ухуулга, сурталчилгааг өргөжүүлэх шаардлагатай байна.

Судалгааны үр дүнгээс харахад хууль, дүрмийн зохицуулалтыг сайжруулахын тулд хүн ам зүйн ялгааг харгалзах нь чухал байна. Боловсрол, мэдээлэл түгээх, хандлагын ялгааг бууруулах арга хэмжээг эрчимжүүлэх нь хууль хэрэгжих чиглэлээр хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний үр дүнг нэмэгдүүлэх гол хүчин зүйл болох нь ажиглагдаж байна.

Эх сурвалж

Зөрчлийн тухай хууль.

Цагдаагийн Ерөнхий газар. (2024 оны 10 сарын мэдээ). *Мэдээлэл, дүн шинжилгээ, шуурхай удирдлагын албанаас нэгтгэн ирүүлсэн статистик мэдээлэл*.

Bandura, A. (1961). *Transmission of aggression through imitation of aggressive models*. (Vol. 63(3)). The Journal of Abnormal and Social Psychology.

Bell, C. (1799). *Anatomy of the Human Body*.

Koffka, K. (1922). *An introduction to Gestalt Theorie* (Vols. Psychological Bulletin, 19(10)).

Lashley, K. ((1960)). *Cerebral organization and behavior*. New York: McGraw Hill.

Sechenov, i. M. (1900). *Participation of the Nervous System in Man's Working Movements*.

Thompson, T. (1988). *Benedictus Behavior Analysis: B.F. Skinner's Magnum Opus at Fifty* (Vols. Contemporary Psychology, 33(5),).

Thorndike, E. L. (1970). *Animal Intelligence: Experimental Studies*.

Wundt, W. (1904). *Principles of Psysiological Psychology*. London: Swan Sonnenschein.

Хавсралт 1.

Хоёрдугаар бүлэг. **ОЛОН НИЙТИЙН ДУНД БИЕЭ ЗӨВ, ЗОХИСТОЙ АВЧ ЯВАХ**

	Зөрчлийн тухай хууль	Тохиромжтой	Тохиромжгүй	Хэлж мэдэхгүй	Бусад	Анкет
1	Олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан, эсхүл нус, цэр, тамхины иш, хог хаясан бол “хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.1)	82.0	14.3	2.4	1.3	10.0 Торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай
2	Олон нийтийн газарт хэрүүл маргаан үүсгэж, бусдыг өдөөн хатгаж, бусдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (5.2.1)	74.9	17.6	6.1	1.4	4.1 хувь торгуулийн хэмжээг бууруулах, 4.2 хувь нь зөвхөн албан сургалтад хамруулах, 3.1 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай
3	Бэлгийн харьцааны шинжтэй үйлдэл хийх сэдлээр үг хэлээр, биеэр, өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн бол “Хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгох, эсхүл албадан сургалтад хамруулж 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулж” хариуцлага тооцох нь хэр тохиромжтой гэж Та бодож байна вэ? (6.26.1)	71.3	21	5.8	1.9	5.2 хувь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, 3 хувь нь албадан сургалтад хамруулж, 7-30 хоног баривчлах шийтгэл ноогдуулах, 3.1 торгуулийн хэмжээг бууруулах
4	Хүний эмзэг мэдээллийг хууль бусаар олж авсан, боловсруулсан, бусдад дамжуулсан, задруулсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 2,000,000 төгрөгөөр торгоно” гэсэн нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (6.27.3)	68.7	25.9	3.7	1.7	8 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, 5 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлж, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл ноогдуулах, 3.1 торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албадан сургалтад хамруулах

Гуравдугаар бүлэг. **НИЙТИЙН АМГАЛАН, ТАЙВАН БАЙДЛЫГ АЛДАГДУУЛАХГҮЙ БАЙХ**

	Зөрчлийн тухай хууль	Тохиромжтой	Тохиромжгүй	Хэлж мэдэхгүй	Бусад	Анкет
5	Нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаар бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан бол “хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.5.1)	78.5	15.4	3.6	2.5	8.9 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай.
6	Тариалангийн талбай гэх мэт мал орохыг хориглосон газар журам зөрчиж мал нэвтрүүлсэн бол “хүнийг 1,000,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.30.3)	55.5	19.0	18.9	6.6	14.2 хувь нь торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай. 18.9 хувь хэлж мэдэхгүй байна. Оролцогчдын 5 хүн тутмын 1 нь хэлж мэдэхгүй.
7	Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулах” нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой хариуцлага вэ? (8.6.1)	72.9	21.2	2.9	3.0	6.3 хувь нь мөнгөн дүнгээр торгох, тодорхой хугацаанд хорих шийтгэл оногдуулах хэрэгтэй. 4.2 хувь нь мөнгөн дүнгээр торгох хэрэгтэй.

Дөрөвдүгээр бүлэг. **БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙТИЙН ЭЗЭМШЛИЙГ БОХИРДУУЛАХГҮЙ БАЙХ**

	Зөрчлийн тухай хууль	Тохиромжтой	Тохиромжгүй	Хэлж мэдэхгүй	Бусад	Анкет
8	Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаяагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 30,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.1.7.2)	78.4	16.2	2.9	2.5	11.6 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай.
9	Орон сууцны айлын шугам сүлжээнд гэмтэл гарч, ус алдсаныг засварлаагүй бол “Учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр тохиромжтой вэ? (6.2.12)	67.6	23.2	7.2	2.0	14.8 хувь нь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай.

Тавдугаар бүлэг. **ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ДҮРЭМ ЗӨРЧИХГҮЙ БАЙХ**

	Зөрчлийн тухай хууль	Тохиромжтой	Тохиромжгүй	Хэлж мэдэхгүй	Бусад	Анкет
10	Автобусаар зорчихдоо төлбөрийн картаа уншуулаагүй бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.6.1)	59.3	17.3	13.6	9.8	13.4 хувь нь торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай. 13.6 хувь нь энэ зохицуулалтыг тохиромжтой эсэхийг тодорхойлж хэлж мэдэхгүй байна.
11	Явган хүний гарцтай замын гарцгүй хэсгээр зам хөдлөн гарсан тохиолдолд “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (14.7.53)	71.1	18	6.4	4.5	9.8 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай. 4.7 хувь нь торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай.
12	Түр зогсохыг хориглосон газар автомашинаа орхиж явсан тохиолдолд “машиныг ачиж, хүнийг 20,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (1..)	63.6	16	7.6	12.8	7.4 хувь нь торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай. 4.6 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай.

Зургаадугаар бүлэг. **ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ**

	Зөрчлийн тухай хууль	Тохиромжтой	Тохиромжгүй	Хэлж мэдэхгүй	Бусад	Анкет
13	Хадгалах хугацаа хэтэрсэн хүнсний бүтээгдэхүүн худалдсан бол “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тухайн бараа бүтээгдэхүүн, орлогыг хурааж, учруулсан хохирлыг төлүүлж, хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.15.3.3.1)	81.7	14.2	2.7	1.4	9.9 хувь нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай.
14	Эмийн санч эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүй худалдсан бол “хүнийг 500,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.6.6.6.2)	47.1	22.6	14.8	15.5	18.2 хувь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг бууруулах шаардлагатай.

Долоодугаар бүлэг. **СОГТУУРУУЛАХ, МАНСУУРУУЛАХ ТӨРЛИЙН ЗҮЙЛ ХЭРЭГЛЭХГҮЙ БАЙХ**

	Зөрчлийн тухай хууль	Тохиромжтой	Тохиромжгүй	Хэлж мэдэхгүй	Бусад	Анкет
15	Утаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан бол “хүнийг 10,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.3.1)	76.4	19.2	2.5	1.9	17.3 хувь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай.
16	Согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хориглосон газарт архидан согтуурсан бол “хүнийг 25,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)	71.9	25.2	2.9	-	21.8 хувь нь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай.

Наймдугаар бүлэг. **БУСДЫН БИЕ МАХБОД БОЛОН ЭД ХӨРӨНГӨД ХАЛДАХГҮЙ БАЙХ**

	Зөрчлийн тухай хууль	Тохиромжтой	Тохиромжгүй	Хэлж мэдэхгүй	Бусад	Анкет
17	Хүний биед гэмтэл учруулаагүй ч зодсон бол “Хүнийг 100,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.1.2)	66.9	22.8	7.3	3.0	13.6 хувь нь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай. 7.3 хувь нь хэлж мэдэхгүй.
18	Гэр бүлийнхээ гишүүнийг зодох, ямар нэг байдлаар албадах, бусадтай харилцахыг хязгаарласан бол “хүнийг албадан сургалтад хамруулж, долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.4.1-2)	80.1	12.7	5.5	1.7	3.3 хувь нь тохиромжгүй, зөвхөн албадан сургалтад хамруулах хэрэгтэй.
19	Аав, ээжийнхээ тэтгэврийн зээлийг авхуулж, эргүүлж өгөлгүй, мөнгөөр дутагдуулсан бол “албадан сургалтад хамруулж, 7-оос 30 хоногийн хугацаагаар баривчилж” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (5.4.5)	65.5	11.8	16.0	6.7	2.6 хувь нь тохиромжгүй, мөнгөн дүнгээр торгох хэрэгтэй.

20	Хүүхдийг зодсон, үл хайхарч, дэргэд нь архидаг согтуурч, хүчирхийлэл үйлдсэн бол “Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хүнийг 300,000 төгрөгөөр торгож” хариуцлага тооцох нь Таны бодлоор хэр зэрэг тохиромжтой вэ? (6.20.7)	59.3	36.1	3.4	1.2	13.4 хувь нь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай, 5.7 хувь нь тохиромжгүй, торгуулийн хэмжээг хэвээр байлгаж, албан сургалтад хамруулах хэрэгтэй.
----	---	------	------	-----	-----	--